

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

DIPLOMSKI RAD

ŽUPNA CRKVA SV. JAKOBA ST. APOSTOLA U PRELOGU

LAURA NARANĐA

MENTOR:

dr.sc. Danko Šourek, docent

26. rujna, 2016.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski studij

Diplomski rad

ŽUPNA CRKVA SV. JAKOBA ST. APOSTOLA U PRELOGU

Laura Naranda

SAŽETAK

Crkva sv. Jakoba u Prelogu predstavlja važan kulturno-povijesni spomenik u Međimurju koji se ističe svojim inventarom, a među kojima je najznačajniji glavni oltar. Oltar je djelo vodećeg gradačkog kipara Vida Königera kojemu se također pripisuje izvedba propovjedaonice u crkvi. Osim glavnoga oltara, crkva je opremljena neogotičkim oltarima u brodu crkve, a zidovi unutrašnjosti crkve prekriveni su prikazima starozavjetnih tema i likovima apostola. Crkva sv. Jakoba dobila je spomenuti inventar u XVIII. stoljeću, nakon što je sagrađena nova crkva na starijim temeljima. Neobično svođenje u crkvi svjedoči o srednjoeuropskim utjecajima, a bočni zidovi crkve flankirani su zidnim stupcima, odnosno *Wandpfeilerima*, koji odijeljuju plitke kapele. U okolici crkve sačuvani su temelji građevine kružnog tlocrta za koju se smatralo da je bila profanog karaktera, no u nalazima arheoloških istraživanja prepoznate su strukture grobljanske kapele – karnera.

Rad je pohranjen u: Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rad sadrži: 124 stranice, 119 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: sv. Jakob, Prelog, Međimurje, crkva, Vid Königer, Štajerska, glavni oltar, karner, *Wandpfeiler*, neogotički

Mentor: dr. sc. Danko Šourek, docent

Ocjenjivači:

Datum prijave rada: 29. siječnja 2015.

Datum predaje rada: 26. rujna 2016.

Datum obrane rada:

Ocjena:

SADRŽAJ:

UVOD.....	4
1. Župna crkva sv. Jakoba u dosadašnjoj literaturi.....	5
2. Prelog kroz povijest.....	11
2.1. Nastanak i razvoj naselja Prelog.....	12
2.2. Povijest gradnje župne crkve sv. Jakoba.....	23
2.2.1. Građevina kružnog tlocrta uz crkvu sv. Jakoba.....	27
2.3. Povijest opremanja crkve.....	31
2.3.1. Opisi inventara u staroj crkvi.....	31
3. Izgradnja nove crkve.....	34
4. Inventar nove barokne crkve.....	45
4.1. Glavni oltar.....	45
4.1.1. Kipovi na oltaru i djelatnost Vida Königera.....	49
4.1.2. Oltarna pala.....	60
4.2. Bočni neogotički oltar Sveta tri kralja.....	63
4.3. Bočni neogotički oltar Gospe od Ružarija.....	66
4.4. Propovjedaonica.....	68
4.5. Orgulje.....	72
5. Oslík unutrašnjosti.....	73
6. Župni dvor.....	92
7. Konzervatorsko-restauratorski radovi na crkvi.....	99
ZAKLJUČAK.....	109
POPIS LITERATURE.....	110
POPIS SLIKOVNIH PRILOGA.....	114

UVOD

Tema diplomskoga rada jest monografska obrada župne crkve sv. Jakoba, smještene u malom međimurskom gradu Prelogu, koji je nakon velikoga potresa 1738. godine dobio novoizgrađenu crkvu.¹ Zbog svojih arhitektonskih karakteristika, crkva se svrstava među građevine srednjoeuropskoga porijekla, a nakon izgradnje, ona dobiva i novi monumentalni oltar, koji svojim jedinstvenim primjerom kompozicije oltarnog retabla predstavlja vrhunsko ostvarenje vodećega gradačkog kipara Vida Königera (1729. – 1792.).²

Nakon kratkoga osvrtu na literaturu o crkvi i njezinoj opremi, slijedi uvodni dio rada posvećen povijesti grada Preloga i župne crkve te se stara crkva i titular smješta u kontekst vremena izgradnje. Važan dio okolice crkve čini i objekt kružnoga tlocrta, koji je tijekom vremena bio zaboravljen, no s arheološkim istraživanjima prošloga stoljeća, dobivaju se nove informacije, pa tako i nove pretpostavke o namjeni objekta. Slijede arhitektonske osobitosti crkve sv. Jakoba, zbog kojih se ona svrstava među značajne sakralne objekte na području Međimurja. Već spomenuta važnost glavnoga oltara i djelovanje Vida Königera, zauzet će važan dio ovoga rada. Inventar crkve čini i drvena marmorizirana propovjedaonica iz XVIII. stoljeća i dva bočna oltara, koji zamjenjuju stare oltare u XIX. stoljeću. Slijedi prikaz konzervatorsko – restauratorskih radova na crkvi, zahvaljujući kojima su otkriveni zidni oslici s početka XIX. stoljeća.

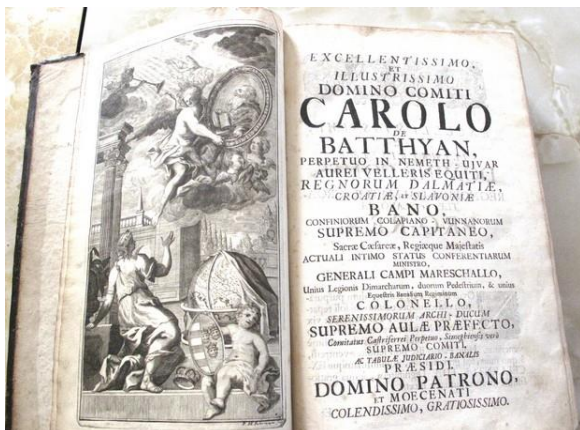
---

¹ Usp. Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, Čakovec, Vlast. Nakl., 2006., str. 162-168.

² Usp. Đurđica Cvitanović, *Župna crkva sv. Jakoba u Prelogu*, u: *Dragutin Feletar* (ur.), *U povodu 730. obljetnice prvog spominjanja Preloga (1264.-1994.)*, Prelog, Nakladna kuća »Dr. Feletar«, 1995., str. 138.

1. Župna crkva sv. Jakoba u dosadašnjoj literaturi

Župna crkva sv. Jakoba prepoznata je u djelima brojnih autora kao vrhunsko ostvarenje barokne umjetnosti u sjevernoj Hrvatskoj. Najviše se ističe vrijednost glavnog oltara, ali brojni autori naglašavaju i osobitost arhitektonskih elemenata i ostale opreme. Istaknuta je i povijesna vrijednost obližnjega karnera, koji se dugo smatrao profanom obrambenom građevinom, odnosno kulom.

Slika 1. Josip Bedeković Komorski, Naslovna stranica knjige *Natale solum...*, 1752.

Crkva sv. Jakoba se prvi puta spominje u XVIII. stoljeću, u djelu koje donosi najpouzdanije podatke o povijesti Međimurja i ujedno je prva topografija međimurskih spomenika. Crkvu je spomenuo pavlinski pisac Josip Bedeković Komorski (1688. – 1760.) u svojem znamenitom djelu *Natale solum magni Ecclesiae doctoris Sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum: probatorum nihilominus historicorum et geographicorum opinionibus, ac brevis Illyricanae chronologiae adjumento erutum atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae* (sl. 1.), koje je nakon više pokušaja konačno prevedeno s latinskog na hrvatski jezik, ali još nije tiskano.³ Bedekovićevo djelo tiskano je 1752. godine u Bečkom Novom Mjestu i podijeljeno je u dvije knjige.⁴ U prvoj knjizi Bedeković donosi prvu topografiju spomenika u Međimurju popis 132 mjesta, od kojih su šest trgovišta (*oppidum*): Legrad, Kotoriba, Prelog, Čakovec, Nedelišće i Štrigova.⁵ Također, piše o zemljopisu, povijesti i stanovništvu Ilirika. Ističe kako je Međimurje oduvijek pripadalo Hrvatskoj, mada je u njegovo vrijeme ono bilo dio mađarske Zaladske županije. Istraživao je stare atlase i arhivske spise te je proučavao gdje je Međimurje bilo smješteno i kada je otrgnuto od Varaždinske županije. U drugom dijelu monografije Bedeković donosi životopis sv. Jeronima, za kojega smatra da je rođen u Štrigovi.⁶ Bedeković u prvom dijelu knjige piše kako pri prolasku kroz Prelog, uočava crkvu novije izgradnje, s

³Usp. <http://emedjimurje.rtl.hr/drustvo/djelo-rodno-mjesto-sv-jeronima-prevedeno-na-hrvatski> (20. IX. 2016.)

⁴Usp. Rudolf Horvat, *Poviest Međimurja*, Čakovec, Matica Hrvatska, 1993.[1944.], str. 205-207.

⁵Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *Pregled graditeljske baštine na području Grada Preloga*, u: Dragutin Feletar (ur.), *750 godina Grada Preloga*, Prelog, Meridijani, 2015., str. 426.

⁶Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 205-207.

visokim tornjem i satom te smatra da je lijepo raspoređena. Bedeković također piše da se na groblju pokraj crkve nalazi stara građevina, posvećena Presvetom Trojstvu te daje podatak da su se na tom mjestu obavljali luteranski obredi u XVII. stoljeću, jer je crkva sv. Jakoba tada bila opustošena. Za ovu staru građevinu samo kaže da je sigurno veoma stara. Isto tako, spominje tadašnjega župnika koji je crkvi zamijenio dva stara oltara novijim.⁷ U vremenu kada Bedeković piše ove bilješke,⁸ u Prelogu je još postojala stara župna crkva iz XVI. stoljeća. Prelog dobiva novu zidanu župnu crkvu u drugoj polovici XVIII. stoljeća, dakle ubrzo nakon što je izdana Bedekovićeva knjiga.

Sljedeće djelo pruža uvid u povijesni slijed međimurskih župa i župnih crkava. Riječ je o knjizi Rudolfa Horvata (1873. – 1947.), *Poviest Međimurja* izdanoj 1944. godine. Osim opće povijesti Međimurja, autor donosi opise kanonskih vizitacija za pojedine župne crkve. Primjerice, piše o kanonskoj vizitaciji iz 1779. godine, dakle odmah nakon izgradnje nove barokne crkve. Rudolf Horvat piše da u opisu kanonske vizitacije zagrebački kanonik bilježi dimenzije nove crkve, piše o opremi, župniku i njegovim posjedima. S tim u vezi, piše da se glavni oltar sv. Jakoba nalazi u svetištu crkve, a kraj njega su smještena još dva pobočna oltara, sv. Ivana Nepomuka i sv. Josipa.⁹ Pri tome, treba spomenuti da oni ne predstavljaju uobičajene bočne oltare, već su njihovi nastavci integralni dio retabla glavnog oltara. Što se tiče bočnih oltara u brodu crkve, autor navodi da su tu smještena dva oltara, oltar sv. Triju Kraljeva na desnoj strani i oltar Blažene Djevice Marije od sv. Krunice na lijevoj strani. Također, groblje koje Bedeković spominje, više nije na posjedu župne crkve, već se novo groblje nalazi, prema opisu iz vizitacije, izvan trgovišta pa je stoga i porušena kapela koja je ranije bila na groblju. Važan je i podatak kojega prenosi Horvat iz vizitacije o izgradnji novoga tornja pri čemu se zapravo radilo o dogradnji postojećega, starijega tornja koji spominje Bedeković.¹⁰ Iako se Horvat ne upušta u analizu crkve, njegovo djelo je izrazito važno zbog povijesnog aspekta ipodataka iz kanonskih vizitacija. Djelo Rudolfa Horvata, naizgled mala knjiga, predstavljalo je stoga važno povijesno vrelo za kasnije autore.

---

⁷Usp. Hrvoje Petrić, *Iz povijesti Preloga i okolice od razvijenog srednjeg vijeka do sredine 19. stoljeća*, u: Dragutin Feletar (ur.), *750 godina Grada Preloga*, Prelog, Meridijani, 2015., str. 168.

⁸Usp. Josip Bedeković Komorski, *Natale solum magni Ecclesiae doctoris Sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum: probatorum nihilominus historicorum et geographicorum opinionibus, ac brevis Illyricanae chronologiae adjumento erutum, atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae, Neostadii Austriae, Ex Typographeo Muelleriano, 1752.*, str. 280-281; Bedekovićev opis crkve u Prelogu: »Ecclesiam, cum sublimi turri horologio provisam, pulchram, & bene dispositam novioris structurae S. Jacobo Maiori Apostolo dicatam qui & multis gratis in eadem claret. Ut autem praeominatum D. Parochus [Michael Szmrekar] curam suae Parochiae suscepisset primum ejusdem negotium fuit quaerere gloriam Dei, quae ut adangeatur, vetustis duabus colateralibus aris substituit novissimas.«

⁹Usp. Rudolf Horvat, *nav.dj.*, 1993., str. 212.

¹⁰Usp. Rudolf Horvat, *nav.dj.*, 1993., str. 212.

Anđela Horvat (1911. – 1985.), povjesničarka umjetnosti i odlična poznavateljica barokne umjetnosti u kontinentalnoj Hrvatskoj, detaljno je istraživala međimurske spomenike i njihovu povijest, kako bi 1955. godine napisala doktorsku disertaciju, a godinu kasnije (1956.) izdala knjigu pod nazivom *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju*. Ona prvi puta stručno analizira prelošku crkvu i najviše se koncentrira na glavni trodijelni oltar sv. Jakoba, sv. Josipa i sv. Ivana Nepomuka, koje smatra »[...] najboljim ostvarenjima barokne sakralne umjetnosti u Hrvatskoj [...]«.¹¹ Anđela Horvat je ustvrdila da su autori glavnog oltara stolar Josip Hermann i kipar Vid Königer, kojega smatra izuzetnim majstorom, a koji »[...] jednako vješto obrađuje drvenu i kamenu materiju«.¹² Autorica analizira kipove s oltara i uspoređuje ih s Königerovim opusom te smatra da je isti kipar i autor kipa sv. Jeronima u čakovečkom parku. Isto tako, navodi da je majstor arhitektonskih dijelova retabla Josip Hermann, koji je radio na gradačkoj katedrali. O bočnim oltarima Anđela Horvat piše opširnije nego prijašnji autor te ih određuje kao *pseudogotičke*, a na njima su slike Giacomma Brolla iz 1869. godine. Svi prijašnji autori spominju lijepi svod u crkvi, ali Anđela Horvat prva navodi kako se radi o križno-bačvastom svodu s četiri plitke kupole. Ukratko piše i o arhitekturi te nastanku crkve. O zvoniku navodi puno više nego Rudolf Horvat te kaže da je »[...] najsporniji dio ove crkve zvonik [...]«.¹³ Dodaje da se iznad glavnog ulaza nalazi uklesana godina 1700., koja se vjerojatno odnosi na gradnju dovratnika. Obzirom na podatke o zvoniku iz kanonske vizitacije koju donosi Rudolf Horvat, i Anđela Horvat smatra da zvonik ima starije elemente zbog prozora gotičkih profilacija iznad vanjskog glavnog ulaza te starijeg tipa opeke unutar zvonika. Anđela Horvat u sklopu svojeg prvog sustavnog istraživanja spomenika Međimurja istražuje arhivske spise, kanonske vizitacije i stranu literaturu te donosi prvu stručnu i umjetničku analizu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu i njezine opreme.

Đurđica Cvitanović (1924. – 2009.), jedan od najistaknutijih istraživača barokne arhitekture, godine 1994. u suradnji s projektantom Davorinom Stepincom i restauratorom Đurom Šimčićom, sastavila je *Konzervatorsku studiju za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*. Đurđica Cvitanović piše uvodni dio studije s detaljnom analizom crkve, koristeći povijesne izvore, nakon toga prelazi na kronologiju povijesnih događaja vezanih za župnu crkvu. Isti tekst se pojavljuje u monografiji Preloga, koja je izdana 1995. godine. Đurđica Cvitanović smatra da je župna crkva sv. Jakoba jedno od »[...] vrhunskih ostvarenja barokne umjetnosti u

---

¹¹Anđela Horvat, *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju*, Zagreb, Konzervatorski zavod, 1956., str. 119.

¹²Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 121.

¹³Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 118.

Hrvatskoj [...]»¹⁴ te piše da je tipološki posebna i iznimna svojom opremom. Najprije piše o povijesti crkve i prijašnjem titularu sv. Lovre te o zidanoj kapeli. Osobito se osvrće na svođenje crkve koje, kao i cijelu gradnju, pripisuje anonimnom štajerskom majstoru. Smatra da maštoviti svod s kupolicamapotječe iz prekoalpskih zemalja te zaključuje da se s crkvom u Prelogu, »[...] barokni stil u crkvenoj arhitekturi pojavljuje u Hrvatskoj istovremeno kao i u austrijskim zemljama.«¹⁵ Spominje još jednu osobitost crkve, zidne stupce u ulozi unutrašnjih kontrafora ili tzv. *Wandpfeilere*, ali se ne zadržava na daljnjoj analizi i porijeklu ovih unutrašnjih kontrafora. Đurđica Cvitanović, kao i Anđela Horvat (1956.), u tekstu se većim dijelom posvećuje analizi glavnoga oltara, najvrijednije dijela crkvene opreme. Naglašava skladnu povezanost arhitektonike retabla i skulpture te smatra da je »[...] župna crkva sv. Jakoba St. Ap. primjer zrelobaroknog shvaćanja prostora i opreme.«¹⁶ Također, detaljnije analizira bočne neogotičke oltare i njihove autore, te spominje planirano produljenje crkve početkom XIX. stoljeća sa sačuvanim planovima, ali se ta intervencija na sreću, smatra Đurđica Cvitanović, nije dogodila. S tim u vezi, piše o autorusačuvanihskica za crkvu, Oswaldu Biertijukoji je 1907. godine trebao oslikati unutrašnjost crkve. Što se tiče dvorišta crkve, ističe grupni pil sv. Obitelji, desetak metara udaljen od sjevernog zida crkve. Đurđica Cvitanović donosi podatak da je lukovicu zvonika obnovio majstor Ivan Vesel početkom XX. stoljeća. Osvrće se i na »[...] najpouzdanije podatke [...]« iz Bedekovićeve knjige *Natale solum* koje smatra vjerodostojnim.¹⁷ Opis crkve i analiza koju donosi Đurđica Cvitanović pruža niz novih podataka koje je autoricaprikupila tijekom istraživanja crkve te je nakon knjige Anđele Horvat (1956.), ovaj tekst najpotpunija analiza o župnoj crkvi sv. Jakoba dosad.

Podaci o župnoj crkvi sv. Jakoba prenose se i u monografiji Preloga (1995.), u poglavlju *Povijesni slijed župa Prelog i Draškovec* autora Jurja Kolarića. Autor donosi povijesni pregled župe Prelog, župne crkve i filijalnih kapela. Također, u ovome poglavlju su opisane kanonske vizitacije od 1660. do 1802. godine. Juraj Kolarić izvještava o obnovama u XX. stoljeću te tadašnjem stanju crkve.¹⁸ Piše o važnijim povijesnim događajima vezanim za župnu crkvu i župni dvor, te donosi sažetu analizu crkve preuzetu od Đurđice Cvitanović (1995.) iz teksta *Župna crkva sv. Jakoba u Prelogu*, objavljenoga u istoj monografiji, te Anđele Horvat

---

¹⁴Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 133.

¹⁵Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁶Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁷Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁸Usp. Juraj Kolarić, *Povijesni slijed župa Prelog i Draškovec*, u: Dragutin Feletar (ur.), *U povodu 730. obljetnice prvog spominjanja Preloga (1264.-1994.)*, Prelog, Nakladna kuća »Dr. Feletar«, 1995., str. 93-131.

iz već spomenute knjige (1956.). Ovaj povijesni pregled Jurja Kolarića važan je zbog iščitavanja povijesnog slijeda događaja u preloškoj župi i opisa kanonskih vizitacija.

Povjesničar Vladimir Kalšan u knjizi *Iz vjerskog života Međimurja* iz 2003. godine prvo obrađuje povijest Katoličke crkve u Međimurju, a nakon toga u drugom dijelu knjige sustavno obrađuje župe i njihove župne crkve, kapele i ostale sakralne objekte u župi. U analizi župne crkve sv. Jakoba, Vladimir Kalšan piše da je to »[...] najvrjedniji kulturno-povijesni spomenik u Prelogu [...]«, a djelo je štajerskih majstora. U ovome djelu, Vladimir Kalšan daje općenitu, sažetu analizu crkve, ali i župnoga dvora.¹⁹

Desetljeće nakon monografije izdane 1995. godine, uslijedila je fotomonografija Preloga. Osim velikog broja fotografskih priloga, u poglavlju autora Dragutina i Petra Feletara opisana je povijest Preloga i važnijih spomenika kulture i povijesti. Za župnu crkvu sv. Jakoba autori pišu da je to najvrjedniji spomenik iz doba baroka u Prelogu. Ističu neobično svođenje, koje »[...] dokazuje izravnu povezanost s baroknim graditeljstvom alpskoga kulturnoga kruga svoga vremena.«²⁰ Autori ukratko pišu o bočnim oltarima, arhitektonici glavnoga oltara, te spominju autora zidnih slika i restauraciju istih u sklopu istraživanja i restauracije crkve 2001. godine.

O kiparu Vidu Königeru i njegovu djelovanju u Hrvatskoj piše Doris Baričević (1923. – 2016.) u katalogima *Tisuću godina hrvatske skulpture* (1991.) i *Tisuću godina hrvatskog kiparstva* (1997.), a opširnije u svojoj knjizi *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske* izdanoj 2008. godine. U sklopu poglavlja o stranim kiparima u Hrvatskoj za vrijeme kasnoga baroka, važno mjesto zauzima upravo Königer. Cijenjena hrvatska povjesničarka umjetnosti Doris Baričević, analizira samo njegova djela u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, no uspoređuje ih s onima u Štajerskoj. Spominje i Anđelu Horvat, kao prvu koja je uvela preloški glavni oltar u povijest umjetnosti te utvrdila Königerovo autorstvo. Na kraju osvrta o umjetniku, Doris Baričević zaključuje da se sjeverozapadna Hrvatska s Königerovim djelima »[...] ponajviše približila vrhuncima srednjoeuropske barokne plastike.«²¹

Važno je spomenuti i dva članka u kojima se spominje župna crkva sv. Jakoba. Riječ je o članku Ratka Vučetića, *Trgovište Prelog-obilježja povijesnog razvoja* (2009.), u kojem se

---

¹⁹Vladimir Kalšan, *Iz vjerskog života Međimurja*, Čakovec, Muzej Međimurja, 2003., str. 169.

²⁰Dragutin Feletar, Petar Feletar, *Preloški kraj kroz stoljeća*, u: Petar Feletar (ur.), *Fotomonografija: U povodu 740. obljetnice prvog spominjanja Preloga*, Prelog, Meridijani, 2004., str. 41.

²¹Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb, Školska knjiga, Institut za povijest umjetnosti, 2008., str. 378-379.

autor najviše koncentrira na povijesni i urbani razvoj Preloga. Piše o najranijoj povijesti Preloga i arheološkim istraživanjima u okolici. Budući da je župna crkva sv. Jakoba bila žarište trgovišta Prelog od novoga vijeka nadalje, nezaobilazna je rasprava o crkvi u Vučetićevučlanku. Piše o nastanku župne crkve i prijašnjem titularu (sv. Lovro), a objašnjava i svrhu kružne građevine pokraj crkve te smatra da se radi o srednjovjekovnoj kuli koja je kasnije pretvorena u protestantsku kapelu. Ovu promjenu svrhe građevine navodi zbog Bedekovićevih podataka o kapeli. Spominje i izgradnju župnoga dvora te pila sv. Obitelji.²² Ratko Vučetić se ne zadržava na analizi župne crkve, ali pruža odličan povijesni pregled urbanog razvoja Preloga.

Tema drugog članka vezana je za kružni objekt uz župnu crkvu sv. Jakoba, a autorica Marijana Korunek (2013.) analizira ovaj objekt i njegovu namjenu. Ovaj članak je važan jer autorica donosi nove zaključke o namjeni građevine, na temelju arheoloških istraživanja, provedena 1997./98. godine, koje zatim uspoređuje s podacima iz povijesnih izvora i pretpostavkama ranijih autora. Jednako tako, uspoređuje objekt s istom svrhom i sličnim centralnim tlocrtom na alpskom području, te na temelju toga sa sigurnošću određuje namjenu kružnoga objekta, koji je danas ponovno zatrpan i kao takav prezentiran javnosti.²³

Najnoviji osvrt o župnoj crkvi sv. Jakoba uslijedio je u novoj monografiji Preloga, objavljenoj prošle godine (2015.). Autori teksta o graditeljskoj baštini u Prelogu, Petra Somek i Dragutin Feletar, pišu o urbanom razvoju mjesta. Među obrađenim spomenicima baroknoga razdoblja, prva u nizu je župna crkva, s pregledom dosadašnjih saznanja. Ipak, deset godina nakon rada Đurđice Cvitanović, autori teksta nam donose novu cjelokupnu analizu župne crkve sv. Jakoba.²⁴ U istoj monografiji, autor Stjepan Razum, piše o duhovnom životu i povijesti župe sv. Jakoba, te navodi neke važnije kanonske vizitacije.²⁵ Hrvoje Petrić, autor poglavlja o povijesti Preloga, piše o novijim pretpostavkama vezanim za nastanak župne crkve i preseljenjem iste iz Cirkovljana na današnju lokaciju u XVI. stoljeću. On pronalazi podatak o prvom spomenu kamene crkve sv. Jakoba, koja je u XVI. stoljeću bila središte trgovišta Prelog na današnjoj lokaciji. Piše opširno o još nerazriješenom pitanju prvotnoga titulara

---

²²Usp. Ratko Vučetić, *Trgovište Prelog – obilježja povijesnog razvoja*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 33, 2009., str. 179-190.

²³Usp. Marijana Korunek, *Utvrdjivanje namjene građevine kružnog tlocrta u dvorištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 36, 2013., str. 83-89.

²⁴Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav.dj.*, 2015., str. 423-454.

²⁵Usp. Stjepan Razum, *Povijest Crkve i duhovnog života u župama Prelog, Draškovec i Sveti Juraj u Trnju*, u: Dragutin Feletar (ur.), *750 godina Grada Preloga*, Prelog, Meridijani, 2015., str. 318-324.

crkve, nastanku i lokaciji, a opis nove barokne crkve ostavlja autorima Petri Somek i Dragutinu Feletaru.²⁶

2. Prelog kroz povijest

Prelog je maligrad u Donjem Međimurju, udaljen dvadesetak kilometara od Čakovca. Njegov položaj uz rijeku Dravu veoma je utjecao na razvoj trgovine i prometa te je otvarao dodatne pogodnosti razvoja. Rijeka Drava je ujedno označavala državnu granicu između Ugarske i Hrvatske te se do XVIII. stoljeća glavna trgovina odvijala preko rijeke. Tim putem dovozila se roba čamcima ili šajkama, ali prevozili su se ljudi, stoka te razna druga roba i predmeti. Primjerice, oltari za župnu crkvu sv. Jakoba su splavima dovezeni iz Graza preko Maribora tik ispod crkve, nekoliko godina nakon izgradnje nove crkve u XVIII. stoljeću (1758. – 1761.). To je bilo moguće zbog povišenog terena na mjestu gdje se nalazi župna crkva sv. Jakoba, pa je sve do druge polovice XIX. stoljeća Drava maticom tekla sjevernije, odnosno neposredno s južne strane crkve. Drveni most preko rukavca Drave kod Otoka u blizini Preloga, sagrađen je tek 1952. godine, te je uvelike olakšao prijelaz preko rijeke. Drava je bila važna i za stanovnike Preloga, jer je se na njoj odvijao ribolov, vadio se šljunak i pijesak za gradnju, a trstika koristila za pokrov objekata. Od važnijih djelatnosti s rijekom je bilo povezano i mlinarstvo, a na njoj se ispiralo i zlato.²⁷

Povijest Preloga seže sve do brončanoga doba. U okolici Preloga na povišenom terenu *Gorica* je, tijekom kopanja bunara, pronađena odlično sačuvana brončana sjekira iz srednjega brončanoga doba. Pronašao ju je Vinko Mlinarec, nastavnik Osnovne škole u Prelogu, prije 1981. godine, jer Željko Tomičić tada navodi ovaj nalaz u svojem magistarskom radu.²⁸ Pronađena sjekira je zasad jedini nalaz iz toga doba na području Međimurja. Budući da je područje Međimurja oduvijek bilo mjesto migracija raznih naroda, i ovaj je nalaz odraz razdoblja seoba i etničkih pomicanja koja su se odvijala od 1500. do 1300. godine pr. Kr.²⁹

---

²⁶Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 119-130.

²⁷Usp. Petar Feletar, *Geografsko-prometni položaj kao čimbenik razvoja*, u: Dragutin Feletar (ur.), *750 godina Grada Preloga*, Prelog, Meridijani, 2015., str. 21-22.

²⁸Usp. Željko Tomičić, *Relacije života od prapovijesti do 12. stoljeća na području Međimurja*, Zagreb, Željko Tomičić, 1981., str. 8.

²⁹Usp. Željko Tomičić, *Arheološki pregled prošlosti Preloga i okolice od prapovijesti do 13. stoljeća*, u: Dragutin Feletar (ur.), *750 godina Grada Preloga*, Prelog, Meridijani, 2015., str. 84.

U Međimurju je utvrđeno više od dvadeset rimskih lokaliteta, a zapadno od Preloga nalaze setri značajna lokaliteta nastala tijekom III. stoljeća. Arheološkim istraživanjem utvrdilo se da se na lokalitetu zapadno od Preloga na položaju Ferenčica, Ciglišće i Varošćina radi o većem antičkom ruralnom kompleksu jedne ili više *villa rustica*.³⁰ Nalaz antičkog kompleksa se odnosi i na lokalitet Ferenščica, koji je arheološki istražen 1979. godine, pod vodstvom Željka Tomičića. Tijekom ranijih arheoloških istraživanja na ovim lokalitetima pronađeni su različiti metalni predmeti, rimski novac, ulomci posuda i sl.³¹ Osim ovih lokaliteta, značajni su i nalazi iz kasnijih razdoblja, primjerice dvosječni mač karolinškog tipa i sl.³² Međimurje je u svakom pogledu pogodno područje za život, što potvrđuju i dosadašnji arheološki nalazi.

2.1. Nastanak i razvoj naselja Prelog

Iako prvi pouzdani spomen Međimurja potječe iz XIII. stoljeća, područje oko Preloga u povijesnim izvorima javlja se i ranije, a samo mjesto možda se spominje već u XI. stoljeću. To je do sada i prvi zabilježeni spomen nekoga od mjesta na području Međimurja. Radi se o povelji ugarskoga kralja Stjepana Svetog (1000. – 1038.), koja je izdana 16. kolovoza 1024. godine i u kojoj se spominju posjedi i vlasnici posjeda u Zaladskoj županiji. Spomenut je i ribnjak na rijeci Dravi »[...] Bulchew cum piscinis suis in fluvio Drawa [...]« (Bulčev sa svojim ribnjakom na rijeci Dravi), koji je tada, prema mišljenju Vladmira Kalšana (2006.), mogao pripadati jedino Međimurju.³³ Drugo mišljenje daje Hrvoje Petrić (2015.) koji smatra da je u to vrijeme Međimurje pripadalo županiji/teritoriju Kolon (kasnije Zaladska županija), pa je ribnjak mogao biti na međimurskoj ili podravskoj strani Drave. Čini se da bi stoga ribnjak mogao biti lociran bilo gdje uz Dravu, od tadašnje granice sa Svetim Rimskim Carstvom do ušća Mure.³⁴ Iako možda postoji mogućnost da se posjed Otok odnosi na istoimeno selo kod Preloga, pretpostavka Hrvoja Petrića zasad nam se čini puno realnija.

---

³⁰Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 16.

³¹Usp. Hrvoje Petrić, *Od pretpovijesti do razvijenog srednjeg vijeka*, u: Dragutin Feletar (ur.), *U povodu 730. obljetnice prvog spominjanja Preloga (1264.-1994.)*, Prelog, Nakladna kuća »Dr. Feletar«, 1995., str. 57.

³²Usp. Branimir Bunjac (ur.), *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec, Povijesno društvo Međimurske županije, 2003., str. 42.

³³Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 22-23.

³⁴Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 119.

Sljedeći pisani izvor o Međimurju datira s početka XIII. stoljeća, kada se ono izrijekom prvi puta spominje. Godine 1203. ugarsko-hrvatski kralj Emerik (1196. – 1204.) dao je privilegij za nekadašnju čakovečku župnu crkvu sv. Mihovila u današnjem Mihovljanu, a u ispravi se izričito spominje Međimurje, tj. zemlja »[...] koja se nalazi između Mure i Drave [...]«.³⁵ Dvanaest godina kasnije, 1215. godine opet se spominje Međimurje, kada je kralj Andrija II. (1205. – 1235.) darovao u Međimurju posjed magistru Salamonu, a kraljica Vilma je darovala posjed knezu Buzadu.³⁶

U to vrijeme gospodari Međimurja bili su kraljevi iz kuće Arpadovića kojima je cilj bilo preustrojiti županije u Hrvatskoj po uzoru na Mađarsku. Naime, Zaladska županija bila je podijeljena na dvije biskupije: Zagrebačku i Vesprensku. Zanimljivo je kako je Međimurje upravno i politički pripadalo Zaladskoj županiji, no u crkvenom smislu ono je pripadalo Zagrebačkoj biskupiji, odnosno njezinu Bekšinskom arhiđakonatu. Kako je cijela srednjovjekovna (*herceška*) Slavonija u crkvenom pogledu pripadala Zagrebačkoj biskupiji, i prostorom Bekšinskoga arhiđakonata često je upravljao ban i slavonski herceg.³⁷

Godine 1226. slavonski herceg Bela, sin kralja Andrije II., razrješava spor oko međimurskog posjeda Bistrice. Međimurski vlastelin Mutimir, vlasnik posjeda Otok kod Preloga i Bistrice kod Donjeg Vidovca, je 25. prosinca 1225. godine bio obavezan isplatiti zagrebačkom biskupu Stjepanu Baboniću (1225. – 1247.) 150 maraka srebra. Ovaj iznos je morao isplatiti jer je bio dosuđen kao odšteta za nasilje nad plemićem Pavlom. Naime, Mutimir je učinio dosta štete na Pavlovu imanju i iskopao mu oba oka. Pavlov brat Egidije je Mutimira prijavio hrvatskom vojvodi Beli koji je tada stolovao u Zagrebu i upravljao Hrvatskom kao kraljev namjesnik. Bela je pozvao u Zagreb Mutimira i Egidija pred svoj sud, no Mutimir se nije odazvao pozivu pa ga je vojvoda osudio na odštetu od 200 maraka srebra koju je morao isplatiti Pavlu. Budući da je to bila velika svota novca u to vrijeme, Mutimir je nije mogao isplatiti Pavlu. Mutimirov sljedeći potez bio je moliti za pomoć i zaštitu kod zagrebačkog biskupa Stjepana. Bela je dopustio biskupu Stjepanu da pokuša posredovati u nagodbi između Mutimira i Pavla, stoga je biskupsazvao novo sudbeno ročište ismanjio Mutimiru odštetu na 150 maraka srebra. Kako Mutimir ni to nije imao, zamolio je biskupa neka on isplati tu svotu Egediju, a Mutimir će mu do Uskrsa 1226. vratiti 150 maraka srebra. Konačno je Mutimir morao založiti svoja imanja Otok kod Preloga i Bisticu kod Vidovca, a kako nije isplatio

---

³⁵Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 23-24.

³⁶Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 24.

³⁷Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 25.

spomenutu svotu, posjedi su pripali zagrebačkom biskupu te on tako postaje zakonitim gospodarom jugoistočnog Međimurja.³⁸

Još jedan sudski proces je izuzetno važan izvor povijesnih podataka o Prelogu i njegovu osnutku u XIII. stoljeću. U to vrijeme na područje Preloga počinju prodirati obrt i trgovina, sa sjevera i zapada. Prelog postaje sjecište tih puteva, zbog blizine rijeke koja postaje izuzetno važna prometnica. Ubiru se pristojbe za prijelaz preko rijeke, primjerice značajna je tada bila skela preko Drave kod Legrada. Nakon provale Mongola, hrvatsko-ugarski kralj Bela IV. (1235. – 1270.) je u opustošenim krajevima nastojao podići trgovinu i obrt kako bi se gradovi ponovno uzdigli i obnovili. Gradovima je podijelio povlastice Slobodnih kraljevskih gradova te u panonske krajeve naseljavao tzv. *hospite* (kraljevski gosti), odnosno stalne trgovce i obrtnike.³⁹ *Hospiti* su bili, uglavnom, njemački obrtnici koji su se početkom 60-ih godina XIII. stoljeća pojavili u međimurskom kraju, a naselili su se u okolici Preloga, Legradu i Štrigovi.⁴⁰ Najprije su se naselili na imanju grofa Lankerta tadašnjeg gospodara imanja Subotica, smještenoga jugoistočno od Preloga. Grof Lankert morao im je ustupiti dio svoga imanja, a u zamjenu je dobio dva posjeda, čiji su vlasnici umrli bez potomaka, pa je njima raspolagao kralj. Jedan posjed je bio Palovec, a drugi je bio pokraj istočnog dijela imanja Subotica. Ovu zamjenu su proveli ban Roland od Ratolda i vesprimski biskup Pavao, po kraljevu nalogu. Izdali su ispravu koja je pisana u Prelogu 6. prosinca 1264. godine (sl. 2.).⁴¹ Također, ova povelja jasno dokazuje kako je Međimurje tih godina pripadalo Hrvatskoj, a ne Ugarskoj: »Roland, ban čitave Slavonije, (šalje) pozdrav i svako dobro svima onima, koji će ovu listinu čitati. Ovime dajemo Vam na znanje, da se grof Mogeck, podanik župnije zaladske, sa svojom braćom: Šimunom, Jakovom i Egidijem pred našim gospodinom Belom, presvietlim kraljem ugarskim, pritužio na grofa Lankerta, sina Buzadova, radi imanja Trnava, koje leži u Međimurju. Ovu je tužbu dao isti gospodin kralj meni, da ju izpitam i da o njoj izrečem konačni sud. Tako je kralj i morao činiti po starom zakonu i običaju u Slavoniji.«⁴² Spomenuta isprava govori o *hospitima* iz Preloga i zamjeni zemlje.⁴³

---

³⁸Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 9-10.

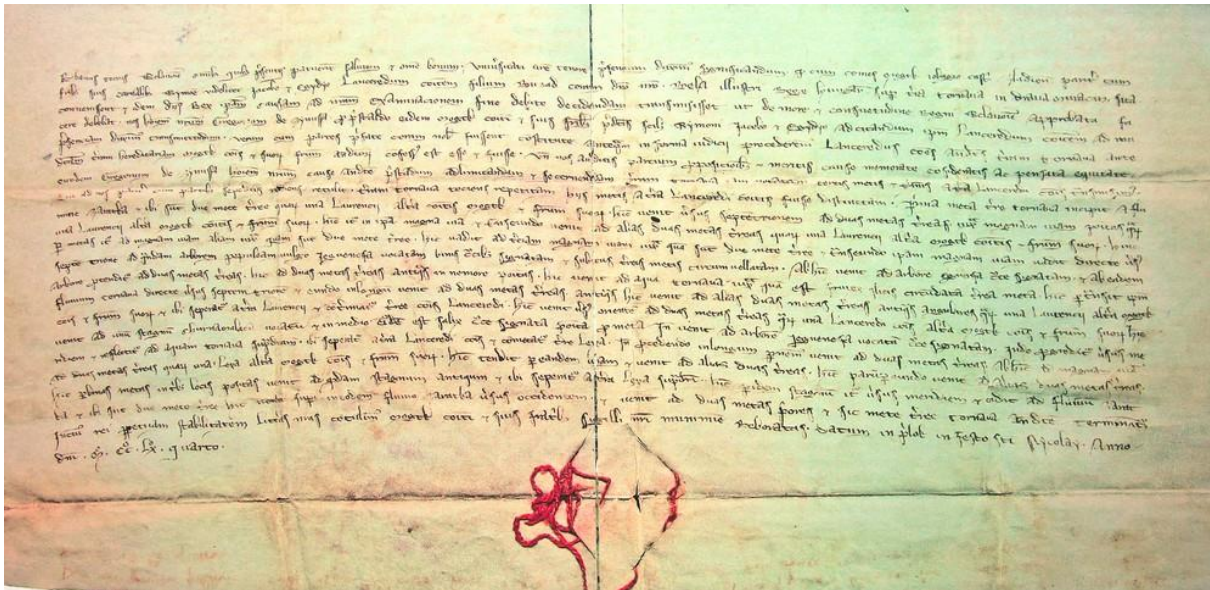
³⁹Usp. Branimir Bunjac (ur.), *nav. dj.*, 2003., str. 52.

⁴⁰Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 28.

⁴¹Isprava se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu.

⁴²Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 24-25.

⁴³Usp. Dragutin Feletar, *O nastanku i razvoju naselja Prelog u 13. i 14. stoljeću-u povodu 750. godišnjice imena Prilok (1264.-2014.)*, u: *Donjomeđimurski zbornik*, 2/2, 2015., 5-13., str. 10.

Slika 2. Isprava od 6. prosinca 1264. godine, u kojoj se prvi puta spominje ime Prelog (Prilok)

Nakon naseljavanja *hospita*, započinje i restrukturiranje dotadašnjih disperziranih naselja starosjedilaca i to formiranjem središta naselja oko crkve ili utvrde, uz glavne puteve i važna prometna čvorišta Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. U Prelogu je to prijelaz preko rijeke Drave i raskrižje puteva, jer je u to vrijeme crkva bila smještena izvan tadašnjeg naselja Prelog. Takav smještaj crkve izvan naselja je uobičajen u Međimurju (sličan smještaj je i u Kotoribi i Čakovcu). Razlog je tome, što je crkva bila središte više naselja, a ne samo pojedinog mjesta. Na području Preloga pojedina srednjovjekovna naselja su dobila ime po svojim funkcijama: Subotica je bila mjesto sajmišta (subota kao tržni-sajmeni dan), Otok je bilo mjesto prelaska preko rijeke Drave, dok je Cirkovljan bilo naselje u kojemu se nalazila tadašnja preloška župna crkva.⁴⁴

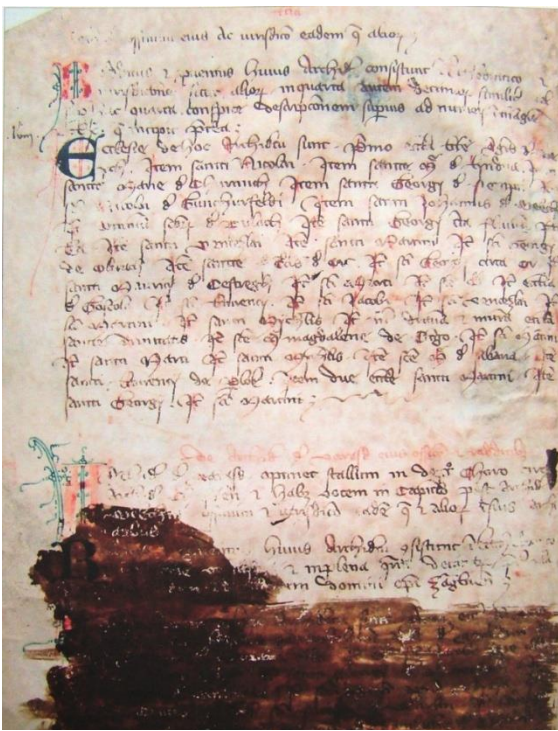
Godine 1350. hrvatsko-ugarski kralj Ljudevit I. Anžuvina (1342. – 1380.) darovao je Međimurje Stjepanu Lackoviću, nekadašnjem erdeljskom vojvodi, te su time Lackovići postali slavonski velikaši i počeli utjecati na prilike Hrvatskog kraljevstva. Godinu kasnije, Stjepan Lacković postaje ban Slavonije, Hrvatske i Dalmacije te je sudjelovao u brojnim bitkama i ratovima koje je vodio kralj Ljudevit I. Godine 1397. kralj Sigismund Luksemburški (1387. – 1437.) daruje Međimurje braći Kanižaj, nakon što je Stjepan II. Lacković bio ubijen na *krvavom* Križevačkom saboru 27. veljače 1397. godine. Osam godina kasnije Međimurje opet dobiva novog feudalnog gospodara, grofa Hermana Celjskog, kojemu je kralj Sigismund prodao Međimurje za 48 000 dukata.⁴⁵ Iz toga perioda postoji isprava, u

⁴⁴Usp. Ratko Vučetić, *nav. dj.*, 2009., str. 180.

⁴⁵Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 36-40.

kojoj se prvi put izričito spominje Prelogkao trgovište (*oppidum*), koja je izdana 15. lipnja 1454. godine.⁴⁶ Smatra se da je srednjovjekovno trgovište Prelog nastalo između dva današnja trga – Florijanskog trga i trga oko današnje župne crkve sv. Jakoba. Između te dvije lokacije, razvila se ulica koja je imala funkciju trga. Tu se kasnije grade tipične kuće kasnosrednjovjekovne urbane strukture, s užim zabatom okrenute prema ulici, a izduženi dio nastavlja se u duboka uska dvorišta, zajedno s gospodarskim zgradama.⁴⁷

U drugoj polovici XV. stoljeća povećava se broj trgovišta u Međimurju. Za vrijeme vladavine hrvatsko – ugarskog kralja Matije Korvina (1458. – 1490.) u Međimurju su postojala četiri trgovišta: Čakovec, Prelog, Nedelišće i Mursko Središće, a mađarski povjesničar Csanky Dezso kao vrijeme njihova spomena navodi 1467. godinu. U vrijeme gospodstva Ivana Ernušta Čakovečkog, kojega je kralj Matija Korvin 1473. godine imenovao doživotnim banom Slavonije, Međimurci su prvi puta osjetili snagu osmanske vojske. Godine 1479.

Slika 3. Statut Zagrebačkoga Kaptola, 1334.

Osmanlije su iz Bosne provalili u Međimurje, a zatim krenuli prema Ptuju i nakon toga prema zapadnoj Ugarskoj, no nakon poraza kod tvrđave Željezno (*Eisenstadt*), vratili su se u Bosnu. Za vrijeme tih bitaka, Matija Korvin je neko vrijeme boravio u Međimurju. Sa svojom vojskom je 3. rujna 1480. godine došao u Prelog, gdje se pripremao za prelazak preko rijeke Drave. Pretpostavlja se da je nekoliko dana boravio u trgovištu Prelog, koje nije bilo utvrđeno, jer se u povijesnim izvorima kao utvrđena mjesta u Međimurju tada spominju samo Čakovec i Štrigova. Ipak, novija arheološka istraživanja (iz 1997. godine) pokazala su da je i u Prelogu postojala neka

vrsta fortifikacijskog sustava, cilindrična građevinačiji se ostatci nalaze u parku kraj današnje crkve sv. Jakoba, koja je u novije vrijeme definirana kao kapela – karner.⁴⁸

⁴⁶Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 45. U ispravi iz *Kronike Celjskih* spominje se prodaja vinograda *Khorr*, koju kupuje pisar grofova Celjskih od Erazma od Loke i njegove supruge Elizabete, stanovnika trgovišta Prelog.

⁴⁷Usp. Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 10.

⁴⁸Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 49-50; Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 83-89.

Župa u Prelogu spominje se u dva prva popisa župa Zagrebačke biskupije (sl. 3.). Godine 1334. navodi se crkva sv. Lovre u Prelogu (*Sancti Laurentii de Perlok*), a 1501. – u vrijeme gospodstva Ivana Ernušta Čakovečkoga – samo ime mjesta (*Prylak*).⁴⁹ U popisu iz 1501. godine spominje se župnik Martin, kao drugi imenom poznat preloški župnik, a prvi spomenut u povijesnim izvorima jest župnik Blaž koji se spominje 1455. godine.⁵⁰

Gašpar Ernušt, slavonski ban i gospodar Međimurja, naglo umire 1541. godine bez nasljednika, pa vlasništvo nad posjedima u Međimurju preuzima njegov tast, Petar Keglević koji obećava da će njegova kćer roditi zakonitog nasljednika. Kako se to nije dogodilo, kralj Ferdinand (1527. – 1564.) mu naređuje da se odrekne Ernuštovih imanja. On je to odbio pa ga je kralj, uz pomoć bana Nikole Šubića Zrinskog, 1546. godine istjerao iz Međimurja. Time su Zrinski postali zakoniti vlasnici posjeda u Međimurju.⁵¹

Najsajjniji period feudalne povijesti Međimurja obilježen je upravo gospodstvom pet generacija grofova Zrinskih, od 1546. do 1691. godine. U vrijeme vladanja grofova Zrinskih u Međimurju je upravna organizacija Čakovečkog vlastelinstva bila uređena prema potrebama obrane od Osmanlija. Upravna organizacija je bila ustrojena po upravnim jedinicama ili seoskim općinama koje su se u Međimurju zvale: vojvodati (*Voivodatus*), judikati (*Judicatus*) i španati (*Spanatus*). Bilo je tri vojvodata, pet judikata i dva španata. Postojale su i posebne upravne jedinice, trgovišta, kojih je bilo šest: Čakovec, Prelog, Mursko Središće, Štrigova, Nedelišće i Legrad. Središnja uprava vlastelinstva bila je u Čakovcu.⁵²

Hrvoje Petrić (2015.) prenosi da se Juraj Bruman (*Georgius Brumanus*) spominje 1574. godine kao župnik župe sv. Jakoba u Prelogu, što dokazuje da se promijenio i titular i lokacija župne crkve. Naime, crkva sv. Lovre (spomenuta u popisu župa iz 1334. godine) 1592. godine navodi se u Cirkovljanu, a iste se godine u samom Prelogu spominje crkva sv. Jakoba.⁵³ Također, ovaj podatak je važan jer dokazuje da je u to vrijeme preloška župa bila katolička. Naime, vrijeme vladanja Jurja IV. Zrinskog, vrijeme je širenja protestantizma u Međimurju. Njegov otac, Nikola Šubić Zrinski, pokazivao je naklonost prema protestantizmu, dok je Juraj IV. 1570. godine otvoreno priznao da je protestant.⁵⁴ Nataša Štefanec (2003.) objedinjuje

---

⁴⁹Usp. Josip Buturac, *Popisi župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, u: *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, LIX., 1984., str. 102.

⁵⁰Usp. Zlatko Tanodi, *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina*, Varaždin, Svobodina Narodna tiskara, 1942., str. 32.

⁵¹Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 57-58.

⁵²Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 84.

⁵³Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 130.

⁵⁴Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 74-78.

tvrdnje Josipa Bedekovića (1752.) te istraživanja Anđele Horvat (1956.) te zaključuje da Juraj IV. Zrinski nije bio onakav kakvim ga je Bedeković prikazao. Naime, Bedeković je kao pavlin međimurskog samostana, bio nezadovoljan djelima Jurja IV. Zrinskog, koje su ostavile posljedice u međimurskim crkvama. Zrinski je navodno iz Međimurja protjerao sve katoličke svećenike, osim pavlina u samostanu sv. Jelene, a župne crkve je pretvorio u protestantske crkve. Zahvaljujući pavlinima u Svetoj Jeleni, katoličanstvo se tada ipak donekle očuvalo u Međimurju, te su se pavlini dugo odupirali *nasilju* Jurja IV. Nataša Štefanec piše da Juraj IV. Zrinski bio puno tolerantniji, jer je, da je htio, mogao primjerice uništiti samostan sv. Jelene, no ipak to nije učinio.⁵⁵ Župnik Juraj Bruman bio jedan od jedanaestorice međimurskih župnika koji su prisustvovali dijecezanskoj sinodi u Zagrebu 1574. godine, koja je osudila učenje župnika iz Belice, Mihajla Bučića. Njegov cilj bio je rasprostraniti kalvinistički nauk na području sjeverne i sjeveroistočne Hrvatske, pa ga je sinoda Zagrebačke biskupije izopćila iz Rimokatoličke crkve. Juraj IV. je osnovao i tiskaru u Nedelišću, u blizini Čakovca. Tu su tiskana tri protestantska djela Mihajla Bučića, koja danas nisu sačuvana.⁵⁶

U Međimurju se tijekom XVI. stoljeća očuvala katolička vjera i koegzistirala s protestantskom. Tako je bilo i u Prelogu gdje se, kao što je već navedeno, 1574. godine spominje katolički svećenik Juraj Bruman, a 1570-ih spominjese i protestantski pastor čije je ime nepoznato. Tu protestantsku praksu u Prelogu nastavljaju pastori Toma Keysznik 1612. godine i Toma Balašković.⁵⁷ Budući da je crkva sv. Jakoba bila opustošena, protestantski pastori su, kaže Bedeković, propovijedali u kapelici Presvetog Trojstva pokraj crkve.⁵⁸ Kapela je sagrađena nekoliko stoljeća ranije, no protestanti su ju u XVII. stoljeću prilagodili za svoje potrebe.

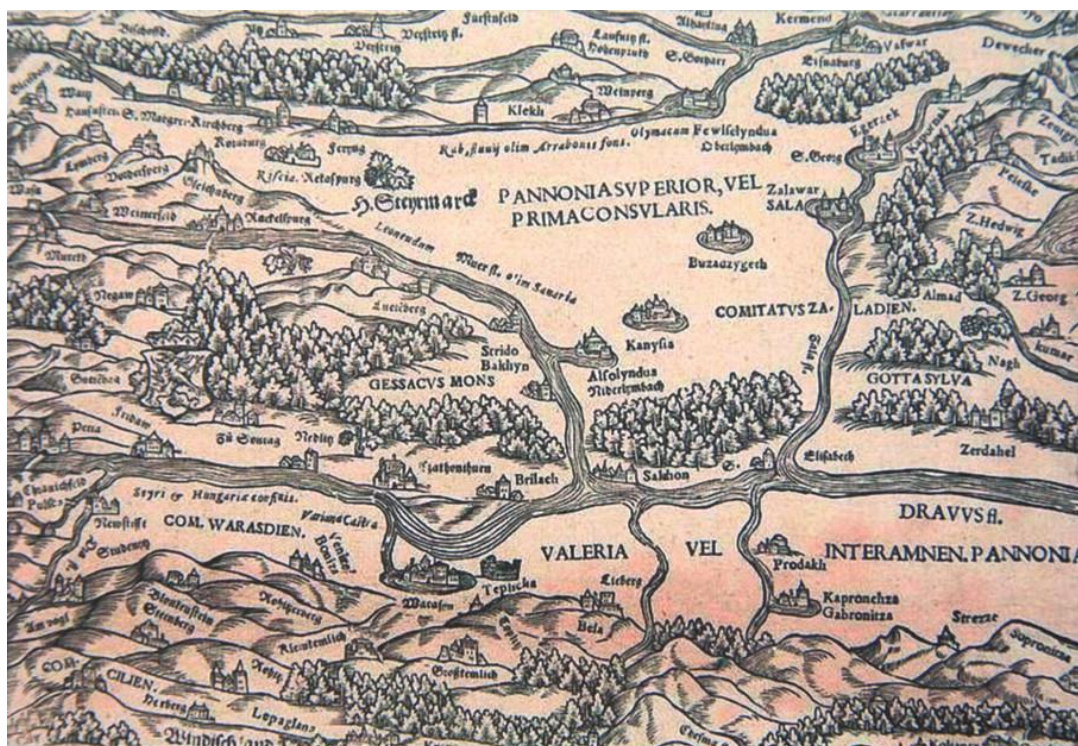
---

⁵⁵ Usp. Nataša Štefanec, *Heretik Njegova Veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, Zagreb, Barbat, 2001., str. 216-220.

⁵⁶ Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 74-78.

⁵⁷ Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 132.

⁵⁸ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 62.

Slika 4. Karta Wolfganga Laziusa iz 1556. godine s prikazom Međimurja, Prelog označen pod imenom *Brilach*

Razvoj trgovišta Prelog može se pratiti na starim kartografskim prikazima iz XVI. i XVII. stoljeća, a najraniji, odnosno prvi pouzdani, kartografski zapis Preloga može se uočiti na karti Ugarske koja je tiskana u Baselu 1556. godine i djelo je Wolfganga Laziusa. Prelog je na toj karti označen malom vedutom na samoj lijevoj obali Drave i pod imenom *Brilach* (Prelog) – (sl.4). Matthias Zündt bilježi Međimurje i Prelog na karti 1567. godine, također pod imenom *Brilach*, ali s malo većom vedutom. Trgovište Prelog je kasnije kroz XVI. stoljeće prikazano na dvadesetak karata tiskanih u sedam gradova (Nürnberg, Köln, Augsburg, Venecija, Antwerpen i Basel). Prelog je prikazan na više karata nego Čakovec, što ukazuje veće značenje Preloga u tome vremenu. U XVII. stoljeću značajna je karta iz 1673. godine isusovca Stjepana Glavača, »prvog hrvatskog kartografa«. Ovdje je Prelog (*Prelok*) ucrtan na samoj obali Drave s okolnim naseljima (sl. 5.).⁵⁹

⁵⁹Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 134-136.

koji 1702. godine vraća Međimurje Carskoj komori u Grazu.⁶² Kraće vrijeme je Čakovečko vlastelinstvo u zakupu držao grof Ivan Čikulin, no 1719. godine kralj i car Karlo VI. (1711. – 1740.) Međimurje je darovao češkom grofu Mihealu Ivanu III. Althanu i njegovoj ženi, španjolskoj markizi, Ani Mariji Pignatelly, koja nakon muževe smrti 1722. godine, postaje zakonita nasljednica Međimurja. Uz pomoć sina Mihaela Ivana IV. Althana, Ana Marija obnavlja i gradi mnoge sakralne i profane spomenike u Međimurju. U velikom potresu 30. travnja 1738. godine uništeni su mnogi spomenici, pa se isti obnavljaju, ali grade se i novi sakralni spomenici. Tako je između 1738. i 1758. godine izgrađeno dvanaest crkava i kapela od kojih su kasnije neke postale župne crkve,⁶³ a dvije stare župe, u Prelogu i Sv. Jurju na Bregu, su umjesto starih podigle nove, barokne crkve. Nakon potresa u Međimurju, osjećala se potreba za obnovom, stoga su pavlini u Štrigovi podigli novu crkvu sv. Jeronima. Ovakva djelatnost je potaknula i ostale župe da podignu nove barokne crkve.⁶⁴

Prelog je u XVIII. stoljeću bilo važno gospodarsko središte jer se ovdje nalazilo skladište soli i kasnije svilana. Sredinom XVIII. stoljeća tu je bio ustrojen Kraljevski ured spremišta i prodaje soli (*Officium regii salis Perlakiensis*), a to je bilo, kako navodi Vladimir Kalšan (2006.), središnje skladište solju iz kojega su se opskrbljivali stanovnici Zaladske i Varaždinske županije. Upravna zgrada i danas postoji, na mjestu tvrtke *Komet*, a važan je primjerak kasnobarokne izgradnje u Prelogu u XVIII. stoljeću. Kamena sol se u Prelog dovozila kolima ili šajkama po rijeci Dravi iz austrijskih skladišta soli.⁶⁵ Osim solane, za razvoj Preloga bila je važna i svilana, koja je bila prva manufaktura u Prelogu. Ne zna se datum osnutka, no sigurno je osnovana prije 1786. godine, jer je te godine prikazana na jozefinskoj karti (sl.7.) u istočnom dijelu Preloga, a upisana je pod nazivom *Seiden Fabrique*. Svilarstvo je bila važna djelatnost, koju je posebno poticala kraljica Marija Terezija, stoga je svilana vjerojatno bila osnovana nakon patenta Marije Terezije od 16. kolovoza 1763. godine. Također, 1768. godine u Prelogu je boravio Carolus Solengi, kraljevski inspektor za svilarstvo.⁶⁶

---

⁶²Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 158-167.

⁶³Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 162-168.

⁶⁴Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 102.

⁶⁵Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 176.

⁶⁶Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 178-179.

Slika 7. Prelog na vojnoj karti (josefinskog izmjera) s prikazom Donjeg Međimurja iz 1786. godine

Osim što je Prelog u prošlosti bio značajno trgovište u Međimurju, bio je i najrazvijenije obrtničko središte, a dokaz su jedno od najstarijih dokumenata – *Artikuluši* (Pravila) Velikog ceha u Prelogu iz 1766. godine. Ovaj veliki ceh je objedinjavao mjesne obrtnike različitih struka, primjerice tu su bili kolari, kovači, stolari, tesari, skalari, kolovratari i dr.⁶⁷ Veliki ceh je u Prelogu osnovan 1747. godine, a pravila ovoga ceha je potvrdila kraljica Marija Terezija 1778. godine.⁶⁸

Nakon grofova Althana, krajem XVIII. stoljeća feudalni gospodari Međimurja postaju grofovi Feštetić, staro hrvatsko plemstvo podrijetlom iz Turopolja.⁶⁹

Nakon sloma reformi Josipa II. (1780. – 1790.), Međimurje je upravno i politički opet pripalo Zaladskoj županiji, koja je bila podijeljena na šest distrikta, odnosno provincija, a Međimurje je bilo jedna od tih provincija.⁷⁰ Između 1848. i 1861. godine Međimurje je pripadalo hrvatskoj upravi. Do toga je došlo prijelomne 1848. godine kada hrvatska vojska pod zapovjedništvom bana Josipa Jelačića prelazi Dravu kod Varaždina i pripaja Međimurje Hrvatskoj.⁷¹ Mađari su željeli opet imati vlast nad Međimurjem, a spor oko Međimurja je trajao cijelo vrijeme apsolutizma (1851. – 1860.). Iako je otpor mađarizaciji pružala Banska konferencija te Katolička crkva (osobito đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer), Međimurje se 1861. godine opet pripojilo Mađarskoj i pod mađarskom vlasti je ostalo do

⁶⁷Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 182.

⁶⁸Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 181.

⁶⁹Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 195.

⁷⁰Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 192.

⁷¹Usp. Branimir Bunjac (ur.), *nav. dj.*, 2003., str. 81.

1918. godine.⁷² Tijekom navedenoga razdoblja zabilježeni su i pokušaji odvajanja Međimurja od Zagrebačke nadbiskupije, a u tome je bio uporan i ostrogonski nadbiskup koji je želio pripojiti Međimurje Subotičkoj biskupiji u Subotici. Biskup Juraj Strossmayer se usprotivio tome te je Međimurje ostalo u sastavu Zagrebačke biskupije, čak i nakon upornih zahtjeva od strane mađarske biskupije.⁷³

Odmah nakon Bachova apsolutizma i pripojenja Međimurja Mađarskoj, započela je temeljita mađarizacija Međimurja. Mađarski jezik postaje službenim svugdje, osim u crkvi. Između 1890. i 1910. godine mađarizirani su i svi topografski nazivi u Međimurju. Hrvatski svećenici koji su smješteni u međimurskim župama čine veliki otpor mađarizaciji. Za kapelane u Međimurje dolaze iz sjemeništa u Zagrebu te se njihov buntovnički stav očituje u širenju nacionalnih ideja i hrvatske kulture, a to su radili distribuiranjem knjiga po Međimurju, u kojima se očituju te njihove ideje. Mađari su se okomili na njih i počeli su progoni tih svećenika iz Međimurja.⁷⁴

Međimurje je ostalo pod vlašću Mađara, čak i nakon kapitulacije Austro – Ugarske na kraju Prvoga svjetskoga rata. Nakon formiranja Države Slovenaca, Hrvata i Srba granica, odnosno demarkacijska linija, nije bila povučena na rijeci Muri, već na Dravi, stoga je Međimurje i dalje bilo dio Mađarske. Na zahtjev dr. Ivan Novaka, člana Narodnog vijeća SHS, ubrzala se akcija oslobođenja Međimurja, koja se konačno dogodila 24. prosinca 1918. godine kada je Međimurje bilo pripojeno Kraljevini SHS.⁷⁵

2.2. Povijest gradnje župne crkve sv. Jakoba

Kao što je već istaknuto, crkvena povijest Preloga seže u XIV. stoljeće. Međimurske župe spominju se u prvom popisu župa Zagrebačke biskupije sastavljenoga 1334. godine, a taj popis Ivana arhiđakona Goričkog potječe iz statuta Zagrebačkog kaptola koji su proglašeni 9. kolovoza iste godine. U popisu se spominje sveukupno jedanaest međimurskih župa,⁷⁶ a od

---

⁷² Usp. Vladimir Kalšan, *Opća povijest Preloga*, u: Dragutin Feletar (ur.), *U povodu 730. obljetnice prvog spominjanja Preloga (1264.-1994.)*, Prelog, Nakladna kuća »Dr. Feletar«, 1995., str. 74-75.

⁷³ Usp. Branimir Bunjac (ur.), *nav. dj.*, 2003., str. 86-87.

⁷⁴ Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2003., str. 22.

⁷⁵ Usp. Branimir Bunjac (ur.), *nav. dj.*, 2003., str. 123-129.

⁷⁶ Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 30-31.

njih se samo tri spominju sa svojim toponimima: Prelog (*Ecclesia sancti Laurentii de Perlok*), Mala Subotica (*Ecclesia sanctae Mariae de Sabaria*) i Štrigova (*Ecclesia sanctae Mariae Magdalene de Strigo*).⁷⁷

Iz popisa je vidljivo da je župna crkva u Prelogu imala titulara sv. Lovre. Budući da je i današnja crkva u susjednom mjestu Cirkovljanu posvećena istom svecu, neki povjesničari se slažu s tvrdnjom da je stara preloška župa bila smještena u Cirkovljanu.⁷⁸ Također, pretpostavlja se da su u okolici Preloga srednjovjekovna naselja dobila naziv po svojim funkcionalnim određenjima, stoga je po takvom tumačenju Cirkovljan dobio ime po smještaju crkve (*cirkva*).⁷⁹

Toponim Prelog je u srednjem vijeku obuhvaćao i širu okolicu današnjega mjesta, pa tako i Cirkovljan. Ovdje su se vjerojatno tijekom XII. stoljeća nastanili članovi crkvenog reda, vjerojatno templari, koji uobičajeno grade svoje samostane i crkve izvan naselja. Petra Somek i Dragutin Feletar (2015.) donose podatak da prisutnost redovnika spominje i pavlin Josip Bedeković u svojoj knjizi *Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi intruderibus Stridonis occultatum* izdanoj 1752. godine. Pretpostavka je da su to bili redovnici templari, a kada je red templara ukinuti 1312. godine, njihovo mjesto u današnjem Cirkovljanu je preuzeo red ivanovaca. Popis župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine navodi prelošku župu kao *Sancti Laurentii de Perlok* te se najvjerojatnije radi o bivšoj samostanskoj crkvi, koja je »[...] u to vrijeme bila drvena crkva.«⁸⁰ Različita su mišljenja povjesničara i povjesničara umjetnosti o točnoj lokaciji župne crkve sv. Lovre. Anđela Horvat (1956.) ne slaže se s pretpostavkom Ljube Karamana da popis iz 1334. godine ukazuje na crkvu smještenu u današnjem Cirkovljanu, nego smatra da je bila smještena u Prelogu gdje je i današnja župna crkva. Autorica se oslanja se na kanonske vizitacije koje spominju župnu crkvu sv. Jakoba, koja je porušena u XVIII. stoljeću i smatra da ako znamo »[...] da je u samom Prelogu bila stara župna crkva, postoji mogućnost, da se vijest iz god. 1501., a moguće i iz 1334. odnose na nju, iako već 1688. nije posvećena sv. Lovri.«⁸¹ S druge strane, povjesničar Rudolf Horvat (1944.) smatra da se vjerojatno »[...] stari Prelog god. 1334. nalazio ondje, gdje je danas selo Cirkovljan, pa se istom kasnije razvilo trgovište Prelog na

---

⁷⁷ Usp. Vladimir Kalšan, *Iz vjerskog života Međimurja*, Čakovec, Muzej Međimurja Čakovec, 2003., str. 44.

⁷⁸ Usp. Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 10.

⁷⁹ Usp. Ratko Vučetić, *nav. dj.*, 2009., str. 180.

⁸⁰ Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 423-424.

⁸¹ Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 59.

sadašnjem mjestu svome, tj. dva kilometara zapadnije od Cirkovljana.«⁸² Istoga mišljenja je i Juraj Kolarić.⁸³ Također, Rudolf Horvat razmatra i drugu mogućnost, da se preloška župna crkva sv. Lovre nalazila u Cirkovljanu, pod koju je spadalo trgovište Prelog.⁸⁴

Slika 8. Crkva sv. Lovre u Cirkovljanu, pogled na poligonalno svetište

U XV. stoljeću na mjestu drvene crkve sv. Lovre u Cirkovljanu, gradi se zidana gotička crkva, a oko nje se postupno formira novo naselje, koje dobiva ime upravo po njoj.⁸⁵ Vjerojatno je red ivanovaca prestao djelovati u vrijeme gradnje nove crkve u XV. stoljeću.⁸⁶ Današnja crkva sv. Lovre je barokizirana gotička građevina, a preuređena i povećana je vjerojatno 1784. godine, jer je ta godina uklesana na dovratniku portala u sakristiji. Ova crkva je najstarija sakralna građevina u istočnom dijelu Međimurja. Crkva je jednobrodna sa svetištem, koje je izvana poligonalno (sl. 8.), a iznutra polukružno, te zvonikom na zapadnom pročelju. Ostaci stare gotičke crkve vidljivi su u svetištu, gdje su ostala sačuvana dva izdužena i zašiljena prozora te poligonalni završetak zida svetišta. Također, prije nekoliko godina su pronađeni gotički kontrafori u bazi svetišta, a u prilog gotičkim stilskim osobinama ide i visoka kamena kustodija s gotičkim stilskim osobinama koja se još uvijek nalazi u crkvi.⁸⁷

⁸²Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 32

⁸³ Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 96.

⁸⁴ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 32.

⁸⁵Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 424.

⁸⁶Usp. Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., 11.

⁸⁷Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 458. i 462.

Župna crkva u Prelogu spominje se i u popisu župa Zagrebačke biskupije 1501. godine, gdje se navodi da je još uvijek drvena, a oko sredine XVI. stoljeća, sjedište župe seli se u novoizgrađenu župnu crkvu, na mjesto današnje crkve, s posvetom sv. Jakabu.⁸⁸ Naime, najvjerojatnije je već od osnutka župe oko 1334. godine postojala neka manja drvena kapela na mjestu ili u blizini današnje župne crkve u Prelogu. Dragutin Feletar (2015.) izvještava da je »[...] crkva na današnjoj lokaciji je krajem XV. stoljeća bila povećana, ali je isto bila drvene građe [...]«. ⁸⁹ Hrvoje Petrić (2015.) prenosi podatak da se 1574. godine spominje župnik Juraj Bruman kao župnik župe sv. Jakoba u Prelogu (*plebanus ecclesiae s. Jacobi in Prilok*) te se sa sigurnošću može reći da je od onda središte župe bilo u tadašnjem trgovištu Prelog. Krajem XVI. stoljeća, 1592. godine, župna crkva sv. Jakoba u Prelogu zabilježena je kao zidana kamena crkva s tornjićem.⁹⁰ Prelog je tada dobio prostranu crkvu čiji su temelji pronađeni u podištu sadašnje crkve, prilikom mijenjanja kamenog popločenja crkvenog broda. Također, i donji dio zvonika je dio stare crkve te je na dovratniku unutrašnjeg glavnog ulaza uklesana godina 1700. Vrlo vjerojatno se ta datacija odnosi samo na godinu izgradnje dovratnika, jer se iznad vanjskog ulaza na zvoniku nalazi zašiljeni mali prozor gotičkih stilskih osobina. ⁹¹

Iz kanonske vizitacije koja je bila provedena u Prelogu 1660. godine saznajemo da je župna crkva bila pokrivena hrastovim daščicama ili šindrom. Također, navodi se da u tornju zvonika vise tri posvećena zvona. Tadašnji župnik bio je Juraj Blažinić te se navodi kao »parochus oppidi«, a u vizitaciji je izjavio kako su u župi nalaze dva heretika i dva dvoženca.⁹² Dvadesetak godina kasnije, 1688. godine, u Prelog dolazi arhiđakon Ivan Zubić koji je obavio popis župa u Međimurju. On je tadašnjeg biskupa Aleksandra Mikulića (1688. – 1694.) izvijestio daje crkva velika i prostrana, a izvana je pokrivena šindrom. U unutrašnjosti crkve svetište je bilo natkriveno svodom, a nad glavnim brodom bio je drveni kasetirani strop, tabulat.⁹³ Već ovaj podatak nam govori kao je Prelog u to doba bio značajno mjesto i velika župa, jer je imala veliku zidanu crkvu koja je mogla primiti puno vjernika. Većina crkava u Međimurju je bila od drvene građe, čak i franjevačka crkva u Čakovcu.⁹⁴

---

⁸⁸Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav.dj.*, 2015., str. 439.

⁸⁹Dragutin Feletar, *nav.dj.*, 2015., str. 11.

⁹⁰Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 130.

⁹¹ Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 438-439.

⁹² Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 99-101.

⁹³ Usp. Rudolf Horvat, *nav.dj.*, 1993., str. 149.

⁹⁴ Usp. Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, *Konzervatorska studija za uređenje crkve - Župna crkva sv. Jakova St. Aposotla*, Zagreb, 1994., str. 3.

Slika 9. Sačuvani oslikani sunčani sat na tavanu zvonika (u krovu) župne crkve sv. Jakoba u Prelogu iz 1748. godine, okrenut na istočnu stranu

Vizitator Ivan Leskovar je 1702. godine izvijestio da se u crkvi nalaze zidne slike, koje danas nisu sačuvane, te kaže da se na tavanu zvonika nalazi oslikani sunčani sat (sl. 9), na kojemu je i danas ostala sačuvana upisana godina 1748. To isto tako dokazuje da je donji dio zvonika starije građe, kao i stariji tip opeke u unutrašnjosti zvonika u prizemlju.⁹⁵ Nova crkva se gradi 1758. godine, a novi toranj se nadovezuje na stari zvonik.

2.2.1. Građevina kružnog tlocrta uz crkvu sv. Jakoba

Zagrebački kanonik Nikola grof Nadaždi je, kao bekšinski arhidakon, 1692. i 1693. godine obavio vizitaciju župe u Prelogu te navodi kako se na velikom groblju sjeverno od crkve nalazi zidana i nadsvođena kapela sv. Duha koja je dosta zapuštena. Zabilježio je da je narod htio obnoviti kapelu, ali je vlastelinski upravitelj Juraj Nađ obećao da će on obnoviti kapelu na svoj trošak. Također, navodi da se u toj kapeli služila misa na Duhove.⁹⁶ Da je Juraj Nađ održao svoju riječ, dokazuje nam kanonska vizitacija arhidakona Ivana Leskovara iz 1698. godine, u kojoj on navodi da se zidana kapela sv. Duha obnavlja te je dobila novi krov od hrastova drva,⁹⁷ a uspoređuje ju s oblom kulom.⁹⁸ Kanonik Ivan Mužinić 1716. godine izvješćuje daje u potpunosti dovršena kapela sv. Duha koja je dobila ormar i pozlaćeni oltar, s kipovima sv. Josipa, sv. Mihovila, sv. Ivana i sv. Andrije, a na oltaru se nalazila slika Presvetog Trojstva. Zabilježio je i da se ispred kapele nalazi prostrano drveno predvorje, a

⁹⁵ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 118.

⁹⁶ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 164.

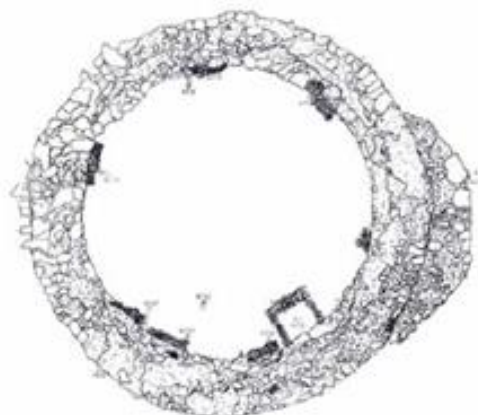
⁹⁷ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 177.

⁹⁸ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 55.

ispod kamena zidana grobnica, u koju se moglo staviti osam ljesova.⁹⁹ Vizitator Vuk Kukuljević 1747. godine u izvješću piše samo da se u blizini župne crkve nalazi kapela sv. Duha, u kojoj se nalaze dva oltara.¹⁰⁰

Slika 11. Temelji kružnog objekta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu nakon arheoloških istraživanja 1998. godine

Slika 10. Tlocrt kružnoga objekta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu

U analizi namjene ovoga objekta, Marijana Korunek (2013.) navodi da pavlin Josip Bedeković, u svojem djelu *Natale solum* (1752.), spominje da se uz crkvu, na groblju nalazi kapela posvećena Presvetom Trojstvu. Marijana Korunek zaključuje da je vjerojatno sredinom XVIII. stoljeća kapela posvećena istome, jer Bedeković jedini navodi novoga titulara. Također, Bedeković piše da su luterani u XVII. stoljeću u toj kapeli vršili svoje obrede, jer je župna crkva tada bila opustošena.¹⁰¹ Kapela je bila u ruševnom stanju 1768. godine, a kanonske vizitacija ju više ne spominju, stoga je vjerojatno u tom vremenu bila srušena. Moguće je da su kapelu srušili nakon izgradnje nove crkve, jer se okolno groblje preselilo izvan naselja, pa je stoga srušena i kapela.¹⁰²

Navedeni podatci su važni jer jasno pokazuju da je na tome mjestu bila kapela, a ne kula obrambenog karaktera, kako se ranije smatralo, a čiji je oblik preuzeo Grad Prelog kao simbol grada. Zna se da je građevina bila kružnog tlocrta (naznačenoga i u opisu kanonske vizitacije iz 1698. godine) jer su temelji i danas sačuvani u parku, desetak metara udaljeni od

⁹⁹ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 187.

¹⁰⁰ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 204.

¹⁰¹ Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 84.

¹⁰² Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 83.

sjevernoga zidacrkve (sl. 15.). Anđela Horvat (1956.) smatra da je ova građevina bila karner, odnosno kapela centralnog tlocrta kakve su se obično podizale na grobljima, no nije sigurna u vrijeme njezine izgradnje. S obzirom na Bedekovićevu opasku kako je riječ o prastaroj građevini (*aedificium certo vetustum*), vjerojatno je bila romanička ili gotička. Anđela Horvat ipak smatra da je veća mogućnost da je kapela bila romanička zbog izjave vizitatora Leskovara koji za kapelu kaže :»ad modum Turris rotunda«. Autorica smatra da u prilog ovoj izjavi ide činjenica da su ovakvi objekti u doba romanike bili kružnog tlocrta, a u doba gotike višestraničnog tlocrta.¹⁰³ Ove pretpostavke i podatke Anđela Horvat iznijela je četrdesetak godina prije arheoloških istraživanja, koja će pokazati da je ona uistinu bila u pravu.

Marijana Korunek (2013.) osvrće se na namjenu te građevine i donosi podatke arheoloških istraživanja iz 1997./1998. godine, koje uspoređuje s pretpostavkama starijih autora (Anđela Horvat, Josip Bedeković) i voditelja arheoloških istraživanja, Josipa Vidovića. Temelji ove kapele otkriveni su u novije vrijeme, 1997. godine slučajno, prilikom iskopa za polaganje instalacija u dvorištu crkve. U radovima su otkrivena proširenja na istočnoj i zapadnoj strani zida, za koje Marijana Korunek smatra da se radi o plitkoj polukružnoj apsidi na istočnoj strani i drvenom predvorju na zapadnoj strani (sl. 10., sl. 11.). Josip Vidović je suprotnog mišljenja i ova proširenja je

Slika 13. Karner u Globasnitzu

Slika 12. Karner u Glantschachu

pripisao dijelovima građevine profanog karaktera.¹⁰⁴ Istoga mišljenja su i ostali autori (Vladimir Kalšan, Hrvoje Petrić), koji smatraju da je građevina bila fortifikacijski objekt centralnog tlocrta, odnosno kula. U prilog sakralnom karakteru ide i nalaz kostiju ispod objekta, odnosno nalaz kosturnice. Naime, udoba romanike kosti iz starijih grobova su se pohranili u kosturnici, koja se nalazila ispod kapele, te je stoga očito ova građevina bila karner, a ne obrambena kula, što potvrđuje pretpostavke Anđele Horvat (1956.). Također, i oko karnera su pronađeni skeletni ukopi i nije se ni trebalo pretpostaviti da su ovdje bili grobovi, jer

su nam već kanonske vizitacije siguran dokaz da je oko crkve bilo veliko groblje.¹⁰⁵ Anđela Horvat (1956.) uspoređuje grobljansku kapelu sv. Duha s kapelom sv. Nikolaja u Selu u

¹⁰³ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 55-56.

¹⁰⁴ Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 85.

¹⁰⁵ Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 86.

slovenskom Prekmurju, koja je također kružnog tlocrta. Marijana Korunek (2013.) se ne slaže s tom usporedbom, jer se manje crkvice centralnoga tlocrta, poput one u Selu, uobičajeno grade samostalno kao zasebni sakralni spomenici, a ne na grobljima uz župne crkve. Zato ona za usporedbu traži slične primjere grobljanskih kapela u alpskim krajevima, čiji je utjecaj na naše krajeve veoma izraženi u srednjem vijeku. Prve primjere koje Marijana Korunek navodi su u Austriji, a to su romanički karneri u Glantschachu (sl. 12.), Einersdorfu, Globasnitzu (sl. 13.) i mnogo drugih mjesta. U Sloveniji su također sačuvana tri romanička karnera i to u Mokronogu, Libeličama i Jareninskom Dolu. Svi spomenuti primjeri karnera kružnog su tlocrta s plitkom polukružnom apsidom. Ipak, građevine najbližnjih tlocrta nalaze se na području mađarske županije Zala, pod čijom upravom je Međimurje bilo u to vrijeme. Primjeri iz toga mađarskoga područja su rotunde sv. Nikole u Kallódsu i sv. Pavla u Bagodvitenyédu. Ovo doznajemo iz popisa, u kojemu je András Szilágyi popisao i kategorizirao crkve i kapele manjih dimenzija prema tipovima tlocrta. Većina građevine centralnog kružnog tlocrta nastaje na području Karpatske kotline u vrijeme Arpadovića. Također, ovakvih primjera rotondi imai na području Slovačke, Srbije i Rumunjske.¹⁰⁶

Iz svega navedenoga, može se zaključiti da je kružni objekt centralnog tlocrta, smješten u dvorištu crkve, izvorno građen kao grobljanska kapela, karner. Iz arheoloških istraživanja i iz povijesnih izvora, nije moguće pronaći nikakve tragove profanog objekta. Iste zaključke navodi i Marijana Korunek te dodaje kako je moguće da je kapela u povijesti poslužila u fortifikacijske svrhe, ali to nije njezina izvorna funkcija.¹⁰⁷ Čini se da ostali autori nisu istoga mišljenja. Vladimir Kalšan (2006.) u svojem djelu piše kako je to primjer cilindrične kule i donosi crtež rekonstrukcije kule (sl. 14.).¹⁰⁸ Isti crtež je na informativnoj ploči ispred zaštićene i ponovno zatrane kapele. Prikaz *kule* nalazila se na starom preloškom pečatu iz 1690. godine i još uvijek se nalazi na grbu grada Preloga,¹⁰⁹ od 1997. godine, kada je dobio status grada.

---

¹⁰⁶ Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 87-88.

¹⁰⁷ Usp. Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 88.

¹⁰⁸ Usp. Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 50.

¹⁰⁹ Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, str. 128.

Slika 14. Rekonstrukcija kule u Prelogu

Slika 15. Sačuvani temelji građevine kružnoga tlocrta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu

2.3. Povijest opremanja crkve

Već spomenute 1574. godine središte župe nalazi se u Prelogu, a 1592. godine župna crkva sv. Jakoba spominje se kao zidana crkva.¹¹⁰ Kanonska vizitacija iz 1660. godine ne spominje inventar crkve, već općeniti izgled građevine i tri zvona u tornju. Nema nikakvih podataka o interijeru i opremi crkve, sve do nove kanonske vizitacije dvadesetak godina kasnije.¹¹¹

2.3.1. Opisi inventara u staroj crkvi

Arhiđakon Ivan Zubić 1688. godine piše izvještaj za zagrebačkog biskupa Aleksandra Ignacija Mikulića (1688. – 1694.) te nam pruža informacije o izgledu interijera i opremi crkve. Zubić je zabilježio da su se u crkvi nalazila tri zidana oltara (sv. Jakoba, sv. Stjepana Prvomučenika i Navještenja Marijina), propovjedaonica i drveni kor. Također, zabilježio je da u tornju vise tri zvona, a oko crkve se nalazi veliko groblje.¹¹² Kanonik Zubić je u izvještaju

---

¹¹⁰ Usp. Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, str. 130.

¹¹¹ Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 100.

¹¹² Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 149-150.

zapisao da se u crkvi tada nalazila kustodija, koja je bila zidana kamena kustodija, odnosno nije bila samo zidna niša kao većina kustodija u međimurskim crkvama.¹¹³

Zagrebački kanonik Nikola grof Nadaždi izvijestio je biskupa Mikulića, u idućoj kanonskoj vizitaciji 1693. godine, dase u crkvi i dalje nalaze tri oltara i tri blagoslovljena zvona.¹¹⁴ Pet godina kasnije (1698.) kanonik arhidakon Ivan Leskovar bilježi da je crkva dobila lijepi drveni kor koji je ispunio cijelu zapadnu stranu, a izradio ga je stolar. Također, zapisao je kako je na zapadnoj strani prislonjena propovjedaonica, vjerojatnodrvena, koja je bila obojena i pozlačena. Također spominje tri oltara koja su posvećena istim svecima kao i ranije, ali napominje kako još uvijek nema ispovjedaonice ni krstionice.¹¹⁵

Sljedeći podatak o inventaru nalazi se u opisu međimurskih župa iz 1747. godine koje je obavio kanonik Vuk Kukuljević, po nalogu biskupa Juraja Branjuga (1723. – 1748.). Zabilježio je da su orgulje smještene na zidanom koru, kojega je crkva vjerojatno dobila nakon vizitacije 1693. godine. Također spominje jedan veći oltar, vjerojatno oltar sv. Jakoba, i dva manja. Osim tri oltara, crkva je imala drvenu propovjedaonicu, ali još uvijek nije imala ispovjedaonicu.¹¹⁶

Oltari iz stare crkve ostali su u novoj crkvi, koja se gradi od 1758. do 1761. godine, sve dok nije bio završen novi glavni oltar, 1768. godine.¹¹⁷ Stari glavni oltar je tada zamijenjen novim, a bočni oltari (Navještenja Marijina i sv. Stjepana Prvomučenika) ostali su u crkvi do XIX. stoljeća kada su zamijenjeni novim neogotičkim oltarima.¹¹⁸ Anđela Horvat je otkrila da su kipovi sv. Petra i sv. Pavla sa staroga glavnoga oltara (sl. 17.) bili preneseni na glavni oltar crkve sv. Lovre u Cirkovljanu,¹¹⁹ jer je bilo uobičajeno da su se stari oltari ili dijelovi oltara poklanjali drugim crkvama, kojima je to bilo potrebno.¹²⁰

Od starog liturgijskog posuđa najvrjedniji je sačuvani rokoko kalež iz 1758. godine, s emajliranim sličicama koje prikazuju Kristovu muku (sl. 16.). Rad je bečkog majstora Paulusa Schetya.¹²¹

---

¹¹³ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 75.

¹¹⁴ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 164.

¹¹⁵ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 176-177.

¹¹⁶ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 204.

¹¹⁷ Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 111.

¹¹⁸ Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 447.

¹¹⁹ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 137.

¹²⁰ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 137.

¹²¹ Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 447.

Slika 16. Paulus Schety, Rokoko kalež iz 1758. godine, Riznica župnoga dvora u Prelogu

Slika 17. Nepoznati autor, Skulpture sv. Petra i sv. Pavla na glavnom oltaru u crkvi sv. Lovre u Cirkovljanu, prenesene oko 1768. godine s glavnoga oltara u crkvi sv. Jakoba u Prelogu

3. Izgradnja nove crkve

Nakon velikoga potresa 1738. godine, u Međimurju je podignuto dvanaest novih crkava, od kojih su neke kasnije postale župne, a dvije stare župe, Prelog i Sveti Juraj na Bregu, podigle su nove barokne crkve, umjesto starih župnih crkava. Već je spomenuto da je ova građevna djelatnost potaknuta izgradnjom crkve sv. Jeronima u Štrigovi.¹²² Također, Prelog je u to vrijeme trebao veću crkvu zbog većeg broja vjernika. Naime, to je bilo razdoblje demografskog i gospodarskog uspona trgovišta Prelog, stoga nije bilo drugoga izbora, nego sagraditi veliku baroknu crkvu.¹²³

Za urbani razvoj grada Preloga značajna su dva razdoblja: barokna izgradnja povijesne jezgre u drugoj polovici XVIII. stoljeća i početak XIX. stoljeća, te razdoblje historicističke arhitekture i secesije na prijelazu XIX. u XX. stoljeće. Barokna obnova prvoga razdoblja započinje izgradnjom nove župne crkve sv. Jakoba i novoga zidanoga župnoga dvora koji je zamijenio staru kuriju od hrastovine iz 1686. godine.¹²⁴

Nova barokna (današnja) župna crkva sv. Jakoba gradila se od 1758. do 1761. godine. Tadašnji župnik Ivan Mihael Smrekar je najzaslužniji za izgradnju nove crkve te ju je isprva gradio prinosima vjernika (*elemosina populi*), a nakon posvete postupno ju je uređivao. Župnik Smrekar bio je veoma obrazovan te je završio studij teologije u Beču i Italiji. Bio upoznat sa srednjoeuropskom baroknom umjetnošću za gradnju nove crkve birao je najbolje graditelje. Novu crkvu posvetio je zagrebački kanonik i naslovni *biogradski* biskup Stjepan Puc 14. lipnja 1761. godine.¹²⁵

Najvažniji spomenik barokne arhitekture u Međimurju je crkva sv. Jeronima u Štrigovi, koja je značajna zbog dva zvonika na zapadnom pročelju i trolisnog svetišta sazidnim oslikom Ivana Krstitelja Rangera, a gradila se od 1730. do 1749. godine. Iza nje slijedi župna crkva sv. Jakoba, koja je tipološki posebna i važna zbog svoje opreme.¹²⁶ Iako je preloška crkva jednostavne arhitekture, značajna je zbog dotad neviđenog tipa svodenja u Hrvatskoj.

---

¹²² Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 110.

¹²³ Usp. Petra Somek i Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 441.

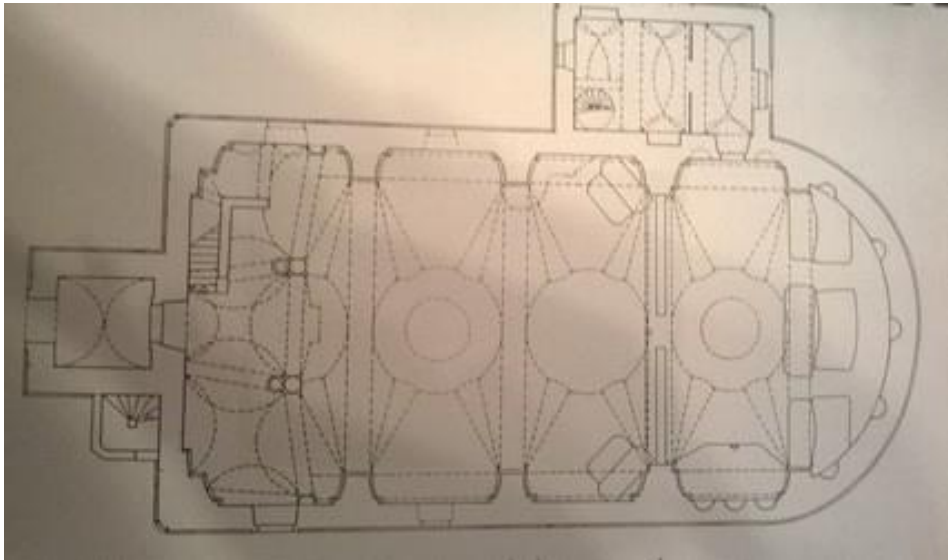
¹²⁴ Usp. Ratko Vučetić, *nav. dj.*, 2009., str. 187.

¹²⁵ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 117 – 118; Ista, *Barok u Kontinentalnoj Hrvatskoj*, u: Anđela Horvat, Radmila Matejčić, Krno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1982., str. 50 – 51; Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2003., str. 170.

¹²⁶ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 134.

Slika 18. Unutrašnjost crkve sv. Jakoba, pogled prema svetištu, 1758. – 1761.

Slika 19. Tlocrt crkve sv. Jakoba u Prelogu

Tlocrtno je crkva široka jednobrodna građevina s jednako širokim segmentno zaključenim svetištem i snažnim zvonikom na zapadnom pročelju (sl. 19.). Brod se sastoji od tri široka pravokutna traveja, a u svetištu se nalazi četvrti, u čijem južnom zidu su udubljene tri niše (sl. 20.). Đurđica Cvitanović za te niše, i onih pet radialno usječenih u zid svetišta, kaže da je

»[...] taj neobičan detalj koji je u prostranom svetištu služio za ukras, a zacijelo su namijenjene likovima svetaca.«¹²⁷

Slika 20. Niše u sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

Slika 21. Križno – bačvasti svod s četiri kupole u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu

Zvonik na pročelju čini jednu trećinu prvog traveja i smješten je u sredini istoga. Svod u crkvi je križno-bačvasti, a neobično je rješenje četiriju plitkih kupolica u sredini svakoga traveja. Kupole su oblikovane poput baroknih medaljona¹²⁸ do kojih dopiru duboke susvodnice (sl. 21.). Duboki pilastri na bočnim zidovima glavnoga broda imaju visoku bazu te završavaju dvostrukim vijencem iznad kojega izlaze susvodnice i duboki lukovi nad bočnim prozorima. Uski polukružno zaključeni prozori u svakom traveju osiguravaju veliku količinu svjetla, osim u trećem traveju, ispred svetišta jer se uz njegovu sjevernu stranu nalazi sakristija (sl. 18.).

Prostor svetišta i glavnoga broda razdvaja niska kamena ogradica s rokoko ukladama.¹²⁹ Ulaz u

¹²⁷ Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 135.

¹²⁸ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 135.

¹²⁹ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 135. Zbog dotrajalosti su 1955. godine ploča pregrade i stupovi ispod pjevališta obloženi umjetnim kamenom.

crkvu je dodatno naglašen rastvaranjem arkada zidanog pjevališta, koje podupiru dva stupa s jonskim kapitelima, a na njemu su smještene velike orgulje. Pjevalište podupiru, osim dva snažna stupa u sredini, i dva pilastra na južnom i sjevernom zidu broda. Do pjevališta se dolazi zidanim stubama, koje su smještene na sjeveroistočnom dijelu crkve, dakle lijevo od glavnog ulaza. Prostor pjevališta i crkve dodatno osvjetljavaju dva velika pravokutna prozora koja su probijena na istočnom zidu crkve, iznad pjevališta (sl. 22.). Važnost neobičnog rješenja svoda preloške crkve naglašava i Đurđica Cvitanović (1995.), koja smatra da je to »[...] u nas dosad neviđeni tip svođenja, koji u Hrvatskoj kasnije nije ponovljen.«, stoga je to jedina crkva sjeverozapadne Hrvatske koja je svođena križno-bačvastim svodom s plitkim

Slika 22. Unutrašnjost crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled prema koru

kupolicama. Autorica pripisuje ovakav tip svođenja, stoga i gradnju crkve, anonimnom štajerskom majstoru. Tip križno-bačvastog svoda nad širokim rasponom svodova poznat je u radovima graditelja iz Voralberga koji su djelovali krajem XVII. stoljeća, a usvajaju ga i drugi majstori te ga šire

srednjoeuropskim prostorom. Caspar Moosbrugger bio je jedan od graditelja iz Voralberga, koji je od talijanskih baroknih graditelja (npr. Carla Antonia Carlonea) preuzeo tip križno-bačvastih svodova i prilagodio ih centralnim i longitudinalnim crkvama, kao i njegovi brojni sljedbenici. Uz veće mogućnosti i stabilniju konstrukciju svoda, postupno se grade *maštoviti* i neobični svodovi, u razdoblju od kraja XVII. stoljeća te kroz XVIII. stoljeće. Svod preloške crkve pripada ovoj kategoriji *maštovitih* svodova te je ova crkva dokaz da se barokni stil u crkvenoj arhitekturi pojavljuje u isto vrijeme kao i u Štajerskoj, odnosno u austrijskim zemljama.¹³⁰ Na »maštovitu« kombinaciju svodova i kupola u preloškoj crkvi osvrće se i Katarina Horvat-Levaj (2015.) te ih uspoređuje s istima u svetištu crkve sv. Roka u Virovitici. Ipak, autorica navodi da su svodovi u svetištu virovitičke crkve bačvasti, dok su u preloškoj crkvi križno-bačvasti svodovi, a primjetna je i razlika u bazama kupola koje su u preloškoj crkvi oblikovane poput četverolisnih kartuša.¹³¹

¹³⁰Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 135.

¹³¹Usp. Katarina Horvat-Levaj, *Barokna arhitektura*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2015., str. 270.

Kako bi se smanjila težina masivnoga svoda, anonimni štajerski graditelj preloške crkve, crkveni brod je flankirao zidnim stupcima koji odjeljuju plitke bočne kapele (sl. 25.). Ovakvi stupci koji odjeljuju kapele, i podupiru masivnu svodnu konstrukciju broda, nazivaju se *Wandpfeileri* (njem. zidni stupci) ili unutrašnji kontrafori, a karakteristični su za srednjoeuropski tip ranobarokne isusovačke crkve.¹³² Izvorište konstrukcije s *Wandpfeilerima* je u kasnosrednjovjekovnoj arhitekturi južnonjemačkog područja, a to se odnosi na dvoranske kasnogotičke crkve. Naime, karakteristika gotičkih crkava su vanjski kontrafori, koji se zatim postupno sve više uvlače u unutrašnjost te njihova uloga postaje, uz podupiranje svodne konstrukcije, i odjeljivanje bočnih kapela.¹³³ Istraživanja gotičkih crkava s *Wandpfeilerima* ili *Wandpfeilerkirchen* pokazala su da postoje tri njihova podtipa: dvoranske crkve s jedinstvenim vanjskim i unutarnjim potpornjima, dvoranske crkve s jednostavnim *Wandpfeilerima* i crkve s potpuno razvijenim *Wandpfeilerima*.¹³⁴

Slika 23. Hans Alberthal, Nekadašnja isusovačka crkva sv. Katarine u Zagrebu (1620. – 1632.)

Svojom konstrukcijom preloška crkva predstavlja dakle razvijeni primjer ranobaroknih crkava sa zidnim stupcima koji se nadovezuju na one srednjovjekovne. Prvi primjer barokne crkve sa zidnim stupcima u Hrvatskoj predstavlja nekadašnja isusovačka crkva sv. Katarine na

Slika 24. Juraj Matota, Nekadašnja isusovačka crkva Uznesenja Marijina u Varaždinu(1642. –1646.)

zagrebačkom Gradecu (sl. 23.). Isusovci dolaze u Zagreb, na poziv Hrvatskog sabora, 1606. godine te na mjestu ranije gotičke kapele grade crkvu sv. Katarine (1620. – 1632.), koja je ujedno označila početak baroka u Hrvatskoj. Pri gradnji crkve nadovezuju se na matičnu crkvu toga reda u Rimu –*Il Gesù* (1568. – 1580.) – stoga su

¹³² Usp. Vladimir Marković, *Arhitektura u Hrvatskoj*, u: Ivan Golub (ur.), *Hrvatska i Europa: Kultura, znanost i umjetnost*, sv.3, *Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće)*, Zagreb, Školska knjiga, 2003., str. 599.

¹³³ Usp. Dubravka Botica, *Gotika u baroku. Problemi stila u arhitekturi 17. stoljeća na izabranim primjerima*, Zagreb, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 28, 2004., str. 116.

¹³⁴ Usp. Dubravka Botica, *nav. dj.*, 2004., str. 123; Joachim Büchner, *Die spätgotische Wandpfeilerkirche Bayerns und Österreichs*, Nürnberg, Verlag Hans Carl, 1964., str. 11.

obje jednobrodne longitudinalne crkve, bačvasto nadsvođene, s boćnim kapelama i emporama. Arhitektonska inovativnost u crkvi sv. Katarine jest preobrazba kapela, za koju je zasluŹan graditelj Hans Alberthal. On je oblikovao kapele na naćin srednjoeuropske kasnogotićke tradicije unutrašnjih kontrafora, tako da su kapele odijeljene zidnim stupcima, ćija je primarna svrha podupiranje svoda. Zidne stupce, kao glavni arhitektonski element u unutrašnjosti crkve sv. Katarine, Hans Alberthal razrađuje i ranije u prototipskim isusovaćkim crkvama u: Dillingenu (1610. – 1617.), Eichstattu (1617. – 1620.) i Innsbrucku (1619. – 1621.).¹³⁵ Također je vaŹno naglasiti da se u tim isusovaćkim dvoranskim crkvama *Wandpfeileri* koriste kako bi nosili baćvasti svod, zbog vizualnog dojma veće prostornosti, a druga funkcija im je odvajanje formiranih kapela s oltarima, koje pak onda postaju idealna pozornica *theatrum sacruma*.¹³⁶ Scenićnim usmjeravanjem prostora prema naglašenom i dominantnom oltaru, zidni stupci daju dvoranskom prostoru ranobaroknu dinamićnost.¹³⁷

Nekadašnja isusovaćka crkva sv. Katarine uvrštava se u reprezentativne ranobarokne primjere sakralne arhitekture Habsburćke Monarhije, od kojih je najistaknutiji primjer isusovaćka crkva u Beću (1623. – 1633.), građena zaslugom cara i kralja Ferdinanda II. (1618. – 1637.), uz Eufrozinu Pálffy de Erdödy, glavnog donatora i zagrebaćke crkve.¹³⁸ Gradnjom isusovaćke crkva sv. Katarine u Zagrebu, ranobarokni tip dvoranske crkve sa zidnim stupcima uveden je u sjeverozapadni dio Hrvatske i širi se na tome podrućju. Već među prvima, isusovaćka crkva (danas katedrala)

Slika 25. Sjeverni boćni zid s *Wandpfeilerima* uŹupnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu

¹³⁵ Usp. Katarina Horvat-Levaj, *Barokna arhitektura*, u: Milan Pelc (ur.), *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga, 2010., str. 250. i 252; Katarina Horvat-Levaj, *nav. dj.*, 2015., str. 45-50.

¹³⁶ Usp. Katarina Horvat-Levaj, Margareta Turkalj Podmanicki, *Nekadašnja isusovaćka crkva sv. Mihovila u Osijeku u srednjoeuropskom kontekstu*, u: *Peristil*, 54, 2011., str. 209.

¹³⁷ Usp. Katarina Horvat-Levaj, *nav. dj.*, 2010., str. 252.

¹³⁸ Usp. Katarina Horvat-Levaj, *nav. dj.*, 2010., str. 252.

Uznesenja Marijina u Varaždinu (1642. – 1646.) (sl. 24.), ponavlja model crkve sv. Katarine u Zagrebu, po kojemu Hans Allio zatim gradi crkvu sv. Anastazije (1671. – 1675.) u Samoboru, a tijekom XVII. i XVIII. stoljeća nastaje još nekolicina primjera.¹³⁹

Sakristija crkve sv. Jakoba u Prelogu smještena je uz sjeverni zid broda i svetišta (sl. 26., sl. 27.). Iako se u povijesnim izvorima prvi puta spominje tek u XIX. stoljeću, u kanonskoj vizitaciji iz 1841. godine, Đurđica Cvitanović (1995.) smatra da je zidana zajedno s crkvom, a dokaz je način oblikovanja bačvastog svoda u prizemlju i nad oratorijem na katu.¹⁴⁰ U sakristiji su na istočnom zidu probijena dva prozora, veći pravokutni u prizemlju i manji kvadratni na katu, kojem se pristupa drvenim spiralnim stubama recentnog datuma u jugoistočnom kutu sakristije, dakle uz sam rub sjevernog zida lađe. Na katu je probijeni manji prozor prema svetištu, kroz koji se može pratiti Sveta misa. Također, prostor oratorija, ali i sakristije, osvjetljava manji kvadratni prozor na zapadu, koji je postavljen u gornjoj zoni zida, kao i onaj s istočne strane.

Slika 26. Sakristija župne crkve sv. Jakobau Prelogu, pogled na zapadnu stranu

Slika 27. Istočno pročelje crkve sv. Jakoba u Prelogu

Crkva ima dva ulaza, glavni na zapadnom pročelju, ispod zvonika i sjeverni ulaz na bočnom zidu broda. Izvorno su postojala tri ulaza, glavni na zapadu, i dva bočna na sjeveru i jugu, a to

¹³⁹Usp. Katarina Horvat-Levaj, Margareta Turkalj Podmanicki, *nav. dj.*, 2011., str. 209.

¹⁴⁰Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 136.

senavodi u kanonskoj vizitaciji zagrebačkog kanonika Antuna Zlatarića već 1793. godine. U istoj vizitaciji se spominje i da je crkva bila popločana rezanim kamenim pločama.¹⁴¹

Slika 28. Zapadno pročelje župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

Zvonik preloške crkve snažno dominira svojom vertikalom u nizinskom području, a kao i većina zvonika međimurskih crkava, i ovaj je postavljeni pred glavnim pročeljem (sl. 28.).¹⁴² Crkvi se pristupa iz prizemlja zvonika sa segmentno zaključenim zidnim otvorom na zapadnoj strani, a nakon toga se prolazi kroz stariji, polukružno zaključeni ulaz s uklesanom godinom 1700. (sl. 29., sl. 30.) Već je spomenuto da je donji dio zvonika stariji i nad njim se gradio preostali dio pri gradnji nove crkve, što potvrđuju i povijesni izvori.¹⁴³

Slika 29. Detalj nadvratnika portala župne crkve sv. Jakoba u Prelogu s uklesanom godinom 1700.

Slika 30. Glavni portal župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

¹⁴¹ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 212.

¹⁴² Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 93.

¹⁴³ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., 118; Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 134; Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 439; Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 111.

Izvana su duž tijela starijeg dijela zvonikavidljivi elementi jednostavne artikulacije njegovih pročelja, rustični kvadri od žbuke koji sežu skoro do vrha krova glavnog broda. Donji dio zvonika je skoro nerastvoren te se tu, uz segmentno zaključeni prolaz, nalazi samo manji

Slika 31. Mali prozor gotičkih stilskih osobina na zapadnom pročelju zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

Slika 32. Mali prozor gotičkih stilskih osobina na zvoniku župne crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled s unutrašnje strane

prozor gotičkih stilskih osobina (sl. 31., sl. 32.), koji govori u prilog njegovoj ranijoj dataciji. Iznad njega, odnosno na polovici zvonika, nalazi se tavanski polukružno zaključeni prozor, a iznad njega razdjelni vijenac.

Na mjestu gdje završava rustični obrub zvonika, za koji Đurđica Cvitanović (1995.) pretpostavlja da je tijekom obnove u XIX. stoljeću mogao zamijeniti uobičajene rubne naslikane kvadre,¹⁴⁴ počinje raskošniji dio zvonika, naglašen arhitektonskim detaljima (sl. 33.). Taj gornji dio zvonika je, pri gradnji nove crkve u XVIII. stoljeću, istaknut rubnim pilastrima i kapitelima s motivom kanelira. U sredini ovoga raskošnoga polja smješten je veći prozor s polukružnim završetkom, koji je uokvireni segmentno profiliranim natprozornikom s volutastim završetcima. Iznad prozora je sat, spomenut prilikom posvete crkve 1761. godine,¹⁴⁵ nad kojim je lučno istaknut bogato profilirani završni vijenac. Ista situacija je na sve četiri strane zvonika. Zvonik nadvisuje raskošna lukovica, koja nije iz baroknoga razdoblja, jer je izvorna lukovica bila pokrivena crveno obojanom šindrom.

Slika 33. Gornji dio zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

¹⁴⁴ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 136.

¹⁴⁵ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 136.

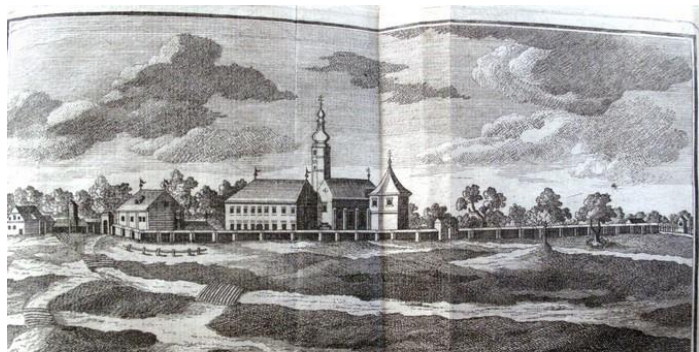
Slika 34. Ivan Vesel, Lukovica zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1930.)

Današnja lukovica, koju je izradio Ivan Vesel potječe iz 1930. godine, dvostruko je razvedena i završava lanternom, iznad koje je postavljena još jedna manja lukovica s jabukom i, nad njom, većim zlatnim križom (sl. 34.). Jednaki križ s jabukom nalazi se na vrhu dvoslivnog krova crkve, iznad svetišta. Majstor Vesel obnovio je mnoge raskošne kape zvonika u Međimurju, primjerice onoga župne crkve u obližnjoj Maloj Subotici, zatim u Nedelišću i Štrigovi. Bakrorezi u djelu Josipa Bedekovića *Natale solum* (1752.) izvor je načina oblikovanja kapa međimurskih zvonika iz baroknog razdoblja, a primjer takve barokne lukovice bila je ona na zvoniku pavlinske crkve sv. Helene u Šenkovcu, koja je srušena te je od nje danas ostalo samo poligonalno gotičko svetište (sl. 35.).¹⁴⁶

U ovoj fazi gradnje crkve, treba spomenuti i grupni pil sv. Obitelji (sl. 37.), koji se nalazi sjeverno od crkve, u blizini temelja građevine kružnog oblika. Podignut je sredinom XVIII. stoljeća, zaslugom stanovnika Preloga Jurja Jošta.¹⁴⁷ Kamena plastika je u dobrom stanju te je

istaknuta u prostoru kao javni spomenik u središtu grada. Crkva se početkom XX. stoljeća trebala produljiti u zoni svetišta, a autor toga projekta bio je Roman Morandini iz Velike Kaniže.¹⁴⁸

On je u planovima predložio da se svetište produlji za još jedan travaj, u kojemu bi apsida bila izvana

Slika 35. Prikaz samostana i crkve sv. Helene u Šenkovcu (srušeno, sačuvano samo svetište)

poligonalna i uža od zidova crkve (sl. 36.). Planovi za predloženu pregradnju naznačuju i rušenje zida neposredno iza apside, koji odjeljuje dvorište župnoga dvora od parka crkve.

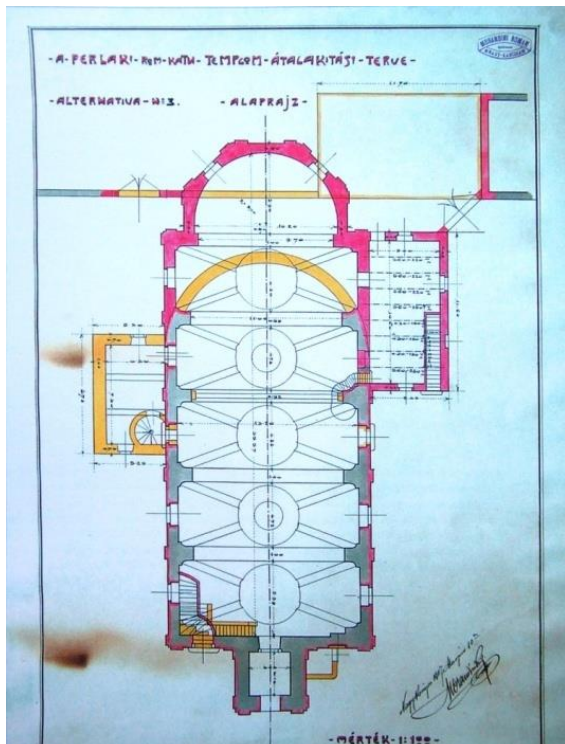
¹⁴⁶ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 136.

¹⁴⁷ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, str. 186-187; Ista, *nav. dj.*, 1982., str. 262; Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 140; O pilovima s prikazom sv. Obitelji vidi: Martina Ožanić, *Skulpturalna grupa Svete Obitelji: pitanje udjela autorske invencije u odnosu na grafički predložak*, u: *Anali Galerije Antuna Augustinčića*, 28-29, 2010., str. 97-113.

¹⁴⁸ Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 441-442.

Također, vjerojatno bi bilo potrebno srušiti i tadašnju gospodarsku zgradu u dvorištu župnog dvora, na čijemu je mjestu u novije vrijeme podignut pastoralni centar *Blaženog Alojzija Stepinca*.

Osobitu vrijednost crkvi sv. Jakoba daje jedinstveni trodijelni oltar u svetištu te zahvaljujući korištenju *Wandpfeilera* i križno-bačvastog svoda s nizom od četiri kupolica, preloška župna crkva uvrštava se među istaknute spomenike naše barokne baštine.

Slika 37. Romano Morandini, Tlocrt crkve sv. Jakoba za proširenje objekta iz 1907. godine

Slika 36. Nepoznati autor, Grupni pil sv. Obitelji na Trgu sv. Jakoba u Prelogu (sredina XVIII. stoljeća)

4. Inventar nove barokne crkve

Nakon izgradnje, novu župne crkvu sv. Jakoba trebalo je opremiti novom opremom. Stari je glavni oltar zamijenjeni novim, dok su bočni oltari (sv. Marije i sv. Stjepana Prvomučenika) ostali u crkvi do XIX. stoljeća kada su zamijenjeni današnjim neogotičkim oltarima. O oltarima u novoj crkvi piše zagrebački kanonik Antun Zlatarić u protokolu kanonske vizitacije provedene 1779. godine, ali on spominje bočne oltare sv. Triju Kraljeva i Majke Božje od Ružarija, stoga su vjerojatno nakon izgradnje nove crkve stari oltari bili posvećeni novim patronima. Isti kanonik navodi kako u crkvi nema ispovjedaonice, ali ima krstionice koja je smještena u zidu svetišta.¹⁴⁹ Zagrebački kanonik Stjepan Kološvari 1793. godine obilazi prelošku župu i ne bilježi ništa novo vezano za opremu, osim što je crkva u međuvremenu dobila nove orgulje.¹⁵⁰ Od kasnobaroknoga inventara nove crkve ističe se i drvena, marmorizirana i pozlaćena propovjedaonica koja je prislonjena uz sjeverni zid broda, a najveće divljenje i pozornost svakako pobuđuje monumentalni glavni oltar.

4.1. Glavni oltar

Trodijelni oltar u svetištu crkve sv. Jakoba zaokupio je pozornost mnogih autora, a Anđela Horvat (1956.) prva ga uvodi u povijest umjetnosti, ustvrdivši i njegove autore – kipara Vida Königera i stolara Josipa Hermanna.¹⁵¹ Đurđica Cvitanović (1995.) donosi opširnu analizu oltara, koju kasnije nadopunjuju Doris Baričević (1997., 2008.) te autori monografije Preloga, Petra Somek i Dragutin Feletar (2015.).¹⁵² Naime, glavni oltar preloške crkve posebne je vrijednosti zbog jedinstvenog primjera kompozicije oltarnog retabla te vrhunski riješenih skulptorskih i dekorativnih dijelova.

---

¹⁴⁹ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 212.

¹⁵⁰ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 217-218.

¹⁵¹ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 120., Ista, *nav. dj.*, 1982., str. 232-233.

¹⁵² Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 137-138; Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, u: Igor Fisković (ur.), *Tisuću godina hrvatske skulpture*, Zagreb, Muzejsko-galerijski centar, Muzejski prostor, 1991., str. 79-80; Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, u: Igor Fisković (ur.), *Tisuću godina hrvatskog kiparstva*, Zagreb, Muzejsko-galerijski centar, 1997., str. 223-237.; Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 378.-379.; Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 444-446.

Slika 38. Vid Königer, Josip Hermann, Oltari u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1765. – 1767.)

Pri ulasku u crkvu pogled nam privlači veličanstveni oltar u prostranom svetištu crkve, koji se sastoji od tri oltara objedinjenih oltarnih nastavaka (retabala): glavnog oltara sv. Jakoba te pobočnih oltara sv. Ivana Nepomuka i sv. Josipa (sl. 38). Monumentalni oltar je koncipiran simetrično, te je sastavljen od spomenuta tri oltara, središnjega i dva bočna, a povezan je zajedničkim arhitektonskim retablom. Na središnjem glavnom oltaru ističe se velika oltarna slika s prikazom sv. Jakoba, titulara crkve, ispod koje se nalazi monumentalni, bogato pozlaćeni tabernakul s konveksnim vratašcima i skulpturama malih anđela (sl. 39.). Glavni oltar sv. Jakoba istaknut je sa svake strane snažnim stupovima, u podnožju se nalaze užlijebljeni štapići, a na vrhu raskošni kapitel s volutama. Ovaj središnji oltar je na vrhu istaknut skupinom Presv. Trojstva u nebeskoj slavi i anđelima oko njih. Desno od središnjega oltara nalazi se manji, bočni oltar sv. Ivana Nepomuka (sl. 41.), zaključen uspravljenim, suprotstavljenim volutama. Na istome oltaru, koji je udubljen polukružnom nišom, nalazi se scenični prikaz sv. Ivana Nepomuka na oblacima okruženoga anđelima, s plavom pozadinom. Scenu u niši s gornje strane obrubljuje lijepo oblikovani zastor. Jedina dekoracija okvira niše su dvije volute ispod lučnog zaključka. Dramatičnu scenu u niši dodatno naglašavaju gestikulacije velikog anđela i *puttâ*, koji gotovo slobodno lebde pred pilastrima koji flankiraju obje bočne cjeline glavnoga oltara (tj. oltare sv. Josipa i sv. Ivana

Nepomuka). U podnožju ove skupine figura nalazi se reljef u rokoko kartuši s prizorom kraljičine ispovijedi pred sv. Ivanom Nepomukom. Pilastri su također ukrašeni motivom štapića u donjem dijelu, a raskošnim kapitelima i visećim viticama na vrhu. Oltar nadvisuje zona atike koja se sastoji od većih voluta s pozlaćenim ornamentima *rocailleate* glorirole od pozlaćenih oblaka i sunčevih zraka. Lijevi bočni oltar sv. Josipa je sastavljen od istih elemenata, no razlikuje se prizorom u središnjoj niši i reljefu ispod (sl. 40.). Oltar je, kao i desni oltar sv. Ivana Nepomuka, udubljen polukružnom nišom u kojoj je smješten kip sv. Josipa s djetetom Isusom u naručju, okruženi anđelima. Efektna pozadina plave boje

Slika 39. Vid Königer, Josip Hermann, Glavni oltar sv. Jakoba u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

dodatno naglašava pozlaćene skulpture u niši. Reljef u podnožju oltara prikazuje tipičnu scenu za ovoga sveca, a to je sv. Josip s malim Isusom u drvodjeljskoj radionici. Između bočnih oltara i središnjega oltara produbljene su velike niše u kojima su smješteni kipovi sv. Petra s lijeve strane i sv. Pavla s desne strane. Sva tri oltara ispunjena su *rocaille*-motivima, stiliziranim cvijećem, lišćem i ostalim ornamentima bogate dekoracije karakteristične za razdoblje rokoka. Nakon izgradnje crkve (1758. – 1761.), novi oltar u svetištu zamijenio je stari oltar sv. Jakoba. Dali su ga podići župnik Josip Gradičaj, Martin Horvatić i *šekutor* Toma Grivec iz Preloga. Na tabernakulu središnjeg oltara sv. Jakoba nalazi se kronografski napis s godinom 1767., a majstori su bili isplaćeni godinu kasnije. Na zapisu pozlaćenom kapitalu piše: »P. Cipal Deo Iatriae Jacobo duliae ergo fidelis pastores erexit opera«. ¹⁵³ Anđela Horvat (1956.) navodi pak da se ta godina može odnositi samo na tabernakul. ¹⁵⁴ Ona naime smatra da je ansambl glavnoga oltara mogao nastati između 1760. i 1768. godine, jer u kanonskoj vizitaciji iz 1760. godine piše da se 1758. godine počela graditi crkva, a budući da oltari

¹⁵³ Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 137.

¹⁵⁴ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 121.

savršeno pristaju u svetište, mora da su se počeli graditi već za vrijeme gradnje crkve. Kao *terminus post quem non* Anđela Horvat navodi 1768. godinu, jer je tada sastavljen obračun majstora. Ipak, kako bi suzila približno vrijeme gradnje, autorica je zaključila da su oltari nastali između 1765. i 1767. godine, a razlog je praznina za godinu 1765. u opusu Vida Königera te rad na skulpturi sv. Jeronima u čakovečkom parku koja je datirana godinom 1766., kada je počeo raditi u katedrali u Grazu.¹⁵⁵ Dijelovi oltara za prelošku crkvu dopremljeni su splavima iz Graza preko Maribora do Preloga,¹⁵⁶ stoga Königer nije trebao niti dolaziti u Prelog, već je sve mogao napraviti u svojoj radionici, poslati i nastaviti raditi na ostalim narudžbama.

Slika 40. Vid Königer, Josip Hermann, Bočni oltar sv. Josipa u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

Slika 41. Vid Königer, Josip Hermann, Bočni oltar sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu u (1765. – 1767.)

Kao i Prelog, bogato ukrašene barokne oltare imala su i druga mjesta u Međimurju. To su bili drveni, marmorizirani oltari s pozlaćenom bogatom dekoracijom i skulpturama. Anđela Horvat (1956.) ističe kako je takva monumentalna arhitektonska cjelina ispunjena plastikom i dekorativnim elementima obogaćivala crkveni prostor, a osim u Međimurju (župna crkva sv. Nikole u Čakovcu, župna crkva sv. Jakoba u Prelogu), ovakvi bogato ukrašeni oltari

¹⁵⁵ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 121.

¹⁵⁶ Usp. Petar Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 22.

pojavljaju se u Štajerskoj kao i sjeverozapadnoj Hrvatskoj (npr. franjevačka crkva sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu, župna crkva Gospe Snježne u Kutini).¹⁵⁷ Anđela Horvat (1956.) je kategorizirala oltare u međimurskim crkvama podijelivši ih u tri skupine: »[...] oltari sa značajkama visokog baroka, rokoko i klasicizma [...]«, dodavši kako » [...] tzv. zlatnih oltara ranog baroka više nema.«¹⁵⁸ Preloški oltar ističe zbog skladne povezanosti triju dijelova u nereskidivu cjelinu, vješto raspoređene plastike te ukrasa s rokoko motivima.¹⁵⁹

Trodijelni oltar je nekoliko puta bio obnovljen. Prvu obnovu, provedenu 1907. godine, izveo je slikar i restaurator R. Balasz, koji se tako i potpisivao na palama koje je obnovio. Prilikom obnove oltara, Balasz je obnovio i palu sv. Jakoba. Sljedeća obnova oltara bila je 1931. godine, a prilikom obnove je mariborski majstor Franc Šojc izveo nove kanonske ploče. Zadnja obnova bila je od 2001. – 2003. godine, kada se u potpunosti obnovio cijeli oltar.¹⁶⁰

4.1.1. Kipovi na oltaru i kiparska djelatnost Vida Königera

Kipar Vid Königer i stolar Josip Hermann autori su baroknog remek-djela u svetištu crkve sv. Jakoba. Njihovo autorstvo potvrđuje kanonska vizitacija preloške župe iz 1768. godine, a Anđela Horvat (1956.) ih prva uvodi u hrvatsku povijest umjetnosti.¹⁶¹ Vid Königer izveo je figuralni dio, koji čini iznimnu vrijednost preloškoga oltara i čiji izvor treba tražiti u crkvama u susjednoj Štajerskoj.

Međimurje u doba baroka i klasicizma nije bilo kulturno povezano s Mađarskom, iako je upravno bilo njezin dio, ali je istaknuta povezanost Međimurja sa Štajerskom na području kulture i umjetnosti. Naime, grofovi Althan bili su veoma bliski s bečkim dvorom i austrijskim krajevima. Na njihove veleposjede, kasnije na posjede grofova Feštetić, dolazili su majstori, umjetnici ili njihova djela iz tih krajeva, a veza s austrijskim kulturnim krugom najočitija je na oltarima u Međimurju.¹⁶²

---

¹⁵⁷Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 142.

¹⁵⁸ Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 141.

¹⁵⁹Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 142.

¹⁶⁰Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁶¹Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 120.

¹⁶²Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 143-144.

Prvi od štajerskih majstora koji izrađuju djela za međimurske crkve jest mariborski kipar Josip Straub (1712. – 1756.). Njegovo važnije djelo je monumentalni oltar u franjevačkoj crkvi sv. Nikole u Čakovcu, kojega je izradio oko sredine XVIII. stoljeća (sl. 42.). Ornamentika oltara je skromna, no korištenjem školjkastih motiva, uz uobičajenu ornamentiku akantova lišća, postupno se približava stilskim osobinama rokoka. Na figuralnoj plastici pojavljuju se sljedeće karakteristike ovoga kipara: oštri nabori draperije, zatvorena usta, ispupčene oči i naglašene geste.¹⁶³ Na njegovim djelima istaknut je snažni utjecaj rada njegova brata Filipa Jakoba Strauba, prvog akademski školovanog baroknog kipara u Sloveniji, kao i Francesca Robbe. Također, za kiparska djela Josipa Strauba značajna je ekspresivnost likova, zajedno s ekstatičnim izrazom lica.¹⁶⁴

Slika 42. Josip Straub, Glavni oltar u župnoj crkvi sv. Nikole u Čakovcu (prva polovica XVIII. stoljeća)

Sljedeći štajerski majstor s djelima u Međimurju je Vid Königer (1729. – 1792.), a nakon njega u Međimurju se javljaju djela kipara Josipa Holzingera (1735. – 1797.), nasljednika Josipa Strauba u kiparskoj djelatnosti u Mariboru, na kojega je najviše utjecao upravo Königer. Slovenski povjesničar umjetnosti Sergej Vrišer (1967.) pripisuje Holzingeru tri oltara u Međimurju, koja datira u zadnju četvrtinu XVIII. stoljeća. Radi se o monumentalnom oltaru u župnoj crkvi sv. Jurja u Svetom Jurju na Bregu (sl. 43.), zatim oltaru u župnoj crkvi

¹⁶³ Usp. Sergej Vrišer, *Dela štajerskih baročnih kiparjev v Međimurju*, u: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, god. 38, 1967., br. 3, str. 144-145.

¹⁶⁴ Usp. Sergej Vrišer, Nino Vranić, *Baročno kiparstvo*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1967., str. 19-20.

sv. Marije Magdalene u Štrigovi i oltaru u crkvi sv. Vida u Donjem Vidovcu. Na skulptorskim dijelovima svih oltara izmjenjuju se elementi baroka, odnosno rokoka te, u manjoj mjeri, klasicizma.¹⁶⁵ Holzinger pokušava svoja djela izjednačiti s čovjekom, zbog bliskosti i topline, a to postiže portretnim karakteristikama na figurama i snažnim izrazima emocija.¹⁶⁶

Slika 43. Josip Holzinger, Glavni oltar župne crkve sv. Jurja u Svetom Jurju na Bregu (Lopatinec) (1758.)

Vid Königer bio je vodeći kipar Graza koji je nakon studija u Beču preuzeo radionicu kiparske obitelji Schokotnigg.¹⁶⁷ O Vidu Königeru pisali su mnogi strani autori, a na njegova djela u Hrvatskoj višekratno se osvrnula i naša povjesničarka umjetnosti Doris Baričević, koja smatra da je Königer glavnim oltarom u Prelogu »[...] stvorio svoje remek-djelo bujne kompozicije i snage figuralnog ukrasa, koji je već obojen akademizmom njegovog bečkog školovanja.«¹⁶⁸ Važnost trodijelnoga preloškoga oltara u Königerovu opusu autorica ističe i izdvajajući ga kao trodijelni oltar preloške crkve koji je »[...] prekrasan primjer kultiviranog likovnog govora ovog akademski školovanog velikog kipara.«¹⁶⁹

Prije gradnje glavnog oltara u Prelogu, Vid Königer izradio je niz skulptorskih djela u Štajerskoj. Rođen je 1729. godine u Sextenu u južnom Tirolu, a prve pouke o kiparstvu dobio

¹⁶⁵ Usp. Sergej Vrišer, *nav. dj.*, 1967., str. 148-151.

¹⁶⁶ Usp. Sergej Vrišer, Nino Vranić, *nav. dj.*, 1967., str. 20-21.

¹⁶⁷ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., 139.

¹⁶⁸ Doris Baričević, *nav. dj.*, 1991., 80.

¹⁶⁹ Doris Baričević, *nav. dj.*, 1997., 237.

je u Innichenu te se nakon toga školovao na Akademiji u Beču (1751. – 1755.). Odmah potom odlazi u Graz, uzima kćer Josepha Schokotnigga za ženu, a nakon Schokotniggove smrti 1755. godine Königer preuzima njegovu kiparsku radionicu i postaje vodeći kipar Graza, kao što je bio i njegov prethodnik.

Slika 44. Vid Königer, *Navještenje*, Graz, Joanneum (1758.)

Svoj stil stvorio je u rodnom Tirolu i kasnije ga malo izmijenio utjecajem akademskog školovanja, pa stoga nije bio tipični učenik bečke škole. Ipak, njegove idealizirane skulpture i oblikovanje figura odmiču se od austrijskog rokoka. Eberhard Hempel (1965.) navodi da je odmicanje od

rokoka vidljivo na Königerovu remek djelu *Navještenje* (sl. 44.), kojim je započeo svoju aktivnost u Grazu 1756. godine. Königer je *Navještenje* izradio za crkvu sv. Andrije u Grazu, gdje su figure Marije i anđela bile razdvojene te je svaka stajala na vlastitu stupu, odijeljene lukom. U ovakvom arhitektonskom okruženju figure su imale pravo značenje, koje se gubi kasnijim premještajem u muzej. Ovo je važno istaknuti jer se u njegovim djelima može uočiti snažni religiozni zanos figura.¹⁷⁰

Königerova djela prožeta su akademizmom u stilu baroka i rokoka, no s vremenom kipar razvija svoj osobni stil, koji kao pečat ostavlja u Štajerskoj i Hrvatskoj. U Sloveniji je gradački kipar ostavio nekoliko važnijih djela, koja su rezultirala snažnim utjecajem na lokalne umjetnike. Naime, s Königerom se Štajerska najviše približila stilu rokoka, iako se majstor nakon povratka s bečke Akademije, prilagodio kasnobaroknom stilskom raspoloženju u Grazu. Oko polovice XVIII. stoljeća dolazi u Novo Celje, gdje radi figuralnu plastiku za portal dvorca (sl. 45, sl. 46.). Radi se o skulpturama Herkula i Anteja, ali i u unutrašnjosti izrađuje mramornu plastiku muza u ležećem položaju smještene na stubištu (sl. 47.) te skulpture *Immaculate* i dvaju svetaca za dvorsku kapelu. Skulpture izvedene za kapelu podsjećaju na one južnonjemačkog kipara – predstavnika rokoka i Königerova suvremenika

¹⁷⁰Usp. Eberhard Hempel, *Baroque art and architecture in central Europe: Germany, Austria, Switzerland, Hungary, Czechoslovakia, Poland*, Harmondsworth, Baltimore, Ringwood, Penguin Books, 1965., str. 295-296.

– Ignaza Günthera, a sličnost je vidljiva u pokretima ruku, emociji i pokrenutoj draperiji. Königerove figure odlikuju se karakteristično nježnom morfologijom i elegantnim pokretima, stoga se može reći da se Štajerska ovim djelima zaista približila idealu rokoka.¹⁷¹

Slika 45. Vid Königer, Skulptura Herakla s portala dvorca u Novom Celju (sredina XVIII. stoljeća)

Slika 46. Vid Königer, Skulptura Anteja s portala dvorca u Novom Celju (sredina XVIII. stoljeća)

---

¹⁷¹Usp. Sergej Vrišer, Nino Vranić, *nav. dj.*, 1967., str. 20.

Nakon izvedenih djela u Štajerskoj, nije bila slučajnost da su se Königerova djela pojavila na našem području. Naime, osim što je bio obiteljski povezan s gradačkim kiparom Josephom Schokotniggom, Königer je imao isto takve veze s varaždinskim kiparom Josipom Schranzom, koji je oženio Königerovu sestru

Slika 47. Vid Königer, Skulpture Muza sa stubišta dvorca u Novom Celju, danas na stubištu Narodnoga muzeja u Ljubljani (sredina XVIII. stoljeća)

Anu Mariju. Tadašnji preloški župnik je stoga veoma lako stupio u vezu s Königerom, preko varaždinskog kipara.¹⁷²

Na preloškim oltarima Königer je unutar živahnih rokoko motiva odlučio, radi ravnoteže,

Slika 48. Vid Königer, Sv. Petar na glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

smanjiti živahnost figure i njezinog izraza. Oblikuje visoke i vitke figure koje širokim gestama izražavaju visoki barok, koji je bio učestali stil na Königerovim skulpturama, čak i u vrijeme zalaska baroka i sve jačih navještaja rokoko.¹⁷³ To se najbolje vidi na vitkim figurama nadnaravne visine, sv. Petra i sv. Pavla apostolâ, smještenim pred nišama između glavnog oltara i bočnih oltara. Figura sv. Petra (sl. 48.) na lijevoj strani glavnog oltara, pokraj bočnog oltara sv. Josipa, kontraposnim stavom izbacuje lijevo koljeno, koje je vidljivo pod tankom draperijom. Široke geste o kojima Anđela Horvat (1956.) piše izražene su i na ovom apostolskom prvaku koji oslanjajući se na desno koljeno širi ruke i gleda u visinu. Teška draperija pada mu niz tijelo i otkriva

desno rame, zbog spuštene ruke u kojoj drži knjigu. Vjerojatno se radi o *Novom zavjetu*, koji mu Krist predaje u prikazu *Traditio legis* (lat. Izručenje zakona; predaja zakona). Iako mu često predaje svitak na kojemu je ispisan taj zakon, ovdje je sv. Petar apostol prikazan s

¹⁷² Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁷³ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 120.

knjigom i ključevima u ruci. Naime, kada je Krist postavio Šimuna za prvaka apostola, dodijelio mu je drugo ime – Petar (Stijena) na kojoj će Krist sagraditi Crkvu, te mu je predao ključeve nebeskog kraljevstva, stoga su i ključevi česti atribut sv. Petra apostola.¹⁷⁴ S druge strane glavnog oltara pred nišom je smješteni lik sv. Pavla apostola (sl. 49.), koji odlučnim stavom i snažnom pojavom, zajedno sa sv. Petrom, naglašava središte oltarne cjeline. Lik sv. Pavla, postavljen s našega motrišta, na desnoj je strani oltara, no prema sv. Jakobu na oltarnoj pali, sv. Pavao se nalazi slijeva. To je odraz uobičajenog prostornog rasporeda u prikazima *Traditio legis*, gdje sv. Petar stoji Kristu zdesna, kao njegova desna ruka koja će čuvati ključeve nebeske, a sv. Pavao stoji Kristu slijeva te prima knjigu od Krista.¹⁷⁵ Budući da nedostaje glavni protagonist prizora – Krist, ovdje je riječ samo o ikonografskim elementima (ključevi, knjige), koji su povezani s ikonografskom temom *Traditio Legis* tj. *Traditio Clavium*. Sv. Pavao odlučno stoji pred nišom oltara, oslanjajući se lijevom rukom na mač, kojim mu je odrubljena glava, a u desnoj ruci drži otvorenu knjigu oslonjenu o bok desne noge (radi se o knjizi njegovih poslanica).¹⁷⁶ Lik sv. Pavla prikazan je kao stariji čovjek s bradom, pognutom glavom i pogledom uperenim u podnožje glavnog oltara. Kipovi sv. Petra i Pavla srodni su kipovima istovremenih i istoimenih svetaca (1766.) na oltaru sv. Ignacija u katedrali u Grazu (sl. 50. i 51.), što je prva uočila Anđela Horvat (1956.).¹⁷⁷ Sličnost je vidljiva u oblikovanju nabora draperije, gestama i atributima.¹⁷⁸

Slika 49. Vid Königer, Sv. Pavao na glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1765. – 1767.)

¹⁷⁴ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1990., str. 569.

¹⁷⁵ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 569.

¹⁷⁶ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 454.

¹⁷⁷ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 120.

¹⁷⁸ Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 379.

Slika 50. Vid Kóniger, Sv. Petar na oltaru sv. Ignacija u katedrali sv. Egidija u Grazu (1766.)

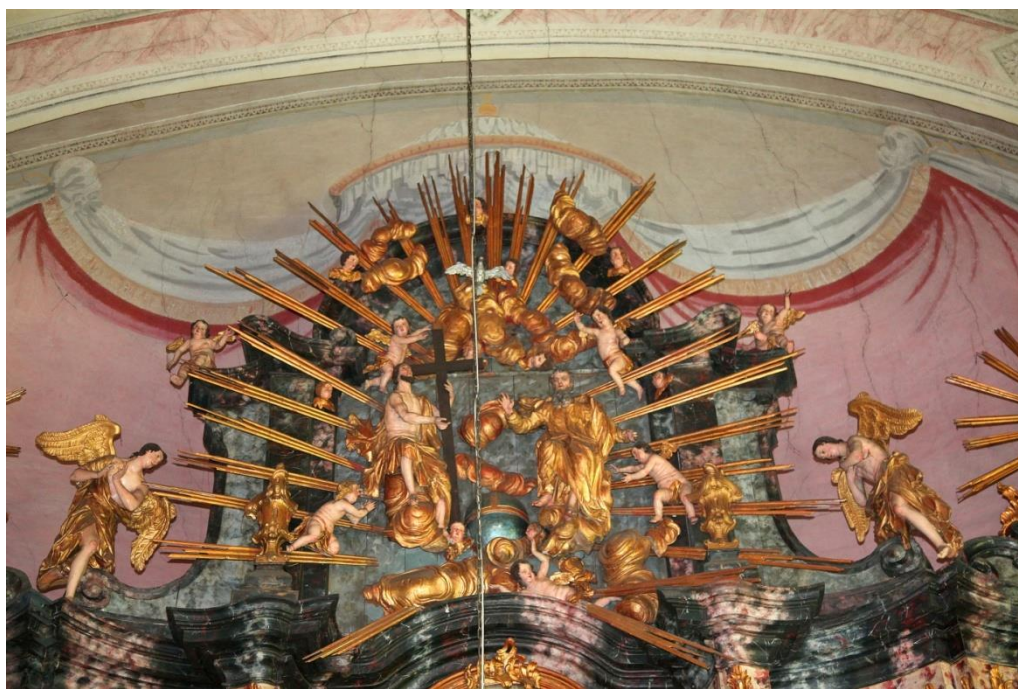

Slika 51. Vid Kóniger, Sv. Pavaona oltaru sv. Ignacija u katedrali sv. Egidija u Grazu (1766.)

Mramorna skulptura sv. Petra, u prisustvu anđelčića, u gradačkoj katedrali prikazana je u istom stavu kao i u preloškoj crkvi, dakle s uzdignutom lijevom rukom, glavom nagnutom unazad, i s knjigom i ključevima u desnoj ruci oslonjenim o bok desne noge. Razlika je vidljiva u ključevima koji sv. Petru u gradačkoj katedrali vise iz lijeve ruke te mu je glava jače nagnuta unazad. Također, u lijevoj ruci koju uzdiže prema nebu, zajedno s uperenim pogledom prema gore, ima otvorenu šaku, dok u Prelogu svetac ima uzdignuti samo kažiprst i palac. Velika je sličnost u oblikovanju draperije, a na gradačkom primjeru je ona više uzvijorena i pokrenuta. Dakle, radi se o istom modelu s razlikom u pojedinim detaljima. Skulptura sv. Pavla nema takvih velikih sličnosti s mramornom skulpturom sv. Pavla u Grazu. Gradački Sv. Pavao u desnoj ruci drži otvorenu knjigu oslonjenu o desni bok noge, kao i u Prelogu, a u lijevoj ruci pridržava mač kojega oslanja na prsa, dok je u preloškoj crkvi mač udaljen od tijela i svetac se oslanja na njega. Isto tako, duga brada sv. Pavla nije jednako oblikovana, što je vjerojatno posljedica oblikovanja skulpture u različitom materijalu. Draperija sveca u gradačkoj katedrali je puno teža i uzvijorena. Kod imponantnih svetaca u gradačkoj katedrali jače je istaknuta tjelesnost, snaga i odlučnost stava te su te skulpture zasigurno služile Vidu Kónigeru kao uzor za one preloškoj crkvi, gdje su gestikulacija, izraz lica i oblikovanje draperije puno blaži i smireniji.

Na atici središnjega dijela glavnoga oltara, iznad oltarne pale, smještena je skulptoralna grupa Presv. Trojstva, okružena sunčevim zrakama, oblacima i anđelima (sl. 52.). Lik Boga Oca prikazan je u sjedećem položaju na oblacima, a desnom rukom blagoslivlja. Njemu s desna, također na oblacima, posjednut je Krist, u poluprofilu, te lijevom rukom pridržava križ. Iznad njih lebdi golubica Duha Svetoga, upotpunjujući tipični ikonografski prikaz Presv. Trojstva.¹⁷⁹ Grupa kipova na atici ne dostiže kvalitetu onih na donjem dijelu oltara, ali ipak oblikovanje nabora i geste govore o Königerovim karakteristikama. Ljupki, razigrani anđelčići razmješteni oko grupe kipova, daju simpatičnu notu ozbiljnosti ovoga prikaza. S druge strane, dva velika anđela, iznad sv. Petra i sv. Pavla, sa sklopljenim rukama prikazana su kao popratni likovi središnjem prikazu na atici. Oba anđela nagnuta prema sredini, klanjaju se Presv. Trojstvu te svoje emocije posreduju elegantnim gestama. Čini se da su ova dva anđela puno bolje kvalitete od ostalih kiparskih prikaza na atici, zbog bolje izraženih gesta, elegantnih pokreta, emocija, ali i crvenih obraza koji daju rokoko notu njihovoj pojavi.

Slika 52. Vid Königer, Josip Hermann, Atika glavnog oltara užupnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

S desne strane središnjega oltara nalazi se oltar sv. Ivana Nepomuka (sl. 53.), koji je probijen nišom u kojoj se nalazi prikaz sveca kako lebdi na oblacima u društvu anđela. Sv. Ivan Nepomuk u širokom pokretu podiže svoju desnicu, a lijevom, spuštenu rukom pridržava kanonički bired. Sv. Ivan Nepomuk bio je praški kanonik, a kasnije generalni vikar praške

¹⁷⁹Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 572.

nadbiskupije. Bio je bačen s Karlova mosta u rijeku Vltavu 1393. godine. Legenda kaže da ga je kralj Vaclav dao zatvoriti i baciti s mosta jer je odbio odati kraljičine grijeh kralju. Zbog toga je 1729. godine službeno priznat svetcem i mučenikom kao branitelj ispovjedne tajne, a proces njegove beatifikacije i kanonizacije potaknuli su habsburški vladari Leopold I. (1658. – 1705.) i Josip I. (1705. – 1711.), te je stoga njegov kult bio najmoćniji u Habsburškoj Monarhiji. Također, legenda kaže da se, kada je bačen s mosta, oko njegove glave pojavila aureola s pet zvijezda.¹⁸⁰ Ovaj atribut nije prikazan na preloškom oltaru. Nadalje, ispod

oblaka na kojima svetac sjedi, nalazi se most, pri čemu je riječ o praškom *Karlovu mostu* s kojega je sv. Ivan Nepomuk bačen u Vltavu. Isto tako ovdje je prikazan još jedan atribut karakterističan za ovoga sveca, a to je roketeta. Radi se o liturgijskom ruhu u obliku košulje s dugim rukavima od bijelog lana, koje seže do koljena, a ukrašena je čipkom u donjem dijelu. Ova čipka je vidljiva i na našem prikazu, u razini koljena, a svetac je zaogrnut i krznenom pelerinom (mocetom). Sv. Ivan Nepomuk je zaštitnik mostova i zagovornik protiv poplava,¹⁸¹ a kako je zbog neposredne blizine rijeke Drave Prelog bio često zahvaćen poplavama, razumljiv je odabir ovoga sveca na oltaru u svetištu. Vid Königer je na ovome oltaru napravio

Slika 53. Vid Königer, Oltar Sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

lik sv. Ivana Nepomuka koji gestama i emocionalnim izrazom upotpunjava središte istoimenog oltara. Königer je pokazao svoju iznimnu sposobnost u izradi detalja krznene pelerine i čipke na roketi. Već spomenuta ispovijed kraljice pred sv. Ivanom Nepomukom prikazana je na reljefu u rokoko okviru u obliku kartuše, u podnožju niše sa svetčevim kipom.

Oltar sv. Josipa, s lijeve strane središnjega oltara, naglašen je prikazom toga sveca, koji u sjedećem položaju i lebdeći na oblacima, drži dijete Isusa, a okružen je malim anđelima koji gestama upućuju promatrača na središnji prizor (sl. 54.). Sv. Josip desnom rukom pridržava dijete Isusa, koji je jednako oblikovan kao i ostali anđelčići, a u lijevoj ispruženoj ruci drži

¹⁸⁰ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 283-284; Sanja Cvetnić, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb, FF press, 2007., str. 214-215; Sanja Cvetnić, *Habsburški politički utjecaji i ikonografija sv. Ivana Nepomuka u Hrvatskoj*, u: Ana Marinković, Trpimir Vedriš(ur.), *Hagiologija: kultovi u kontekstu*, Zagreb, Leykam International, 2008., str. 161-167.

¹⁸¹ Usp. Anđelko Badurina, (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 284.

ljiljan, simbol čistoće i kreposti.¹⁸² Uz njega može često biti prikazan apostol Petar,¹⁸³ a takav je slučaj i na ovom oltaru, gdje je pokraj oltara sv. Josipa postavljena skulptura sv. Petra apostola. Budući da je sv. Josip bio muž Bogorodice i poočim Kristov, prikazuje se u prizorima njegova djetinjstva, no isprva kao stari sjedobrad starac, na temelju apokrifnih

Slika 54. Vid Kóniger, Oltar sv. Josipa u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

izvještaja. U razdoblju Protureformacije i Katoličke obnove njegova ikonografska važnost raste, a prikazuje se kao muškarac u muževnoj dobi.¹⁸⁴ Ikonografska preobrazba sv. Josipa povezana je s potrebom za prikazivanjem svetaca kao nositelja vrline bliskih puku nakon Tridentskog sabora (1545. – 1563.). Sv. Josip je bio takav svetac te se često prikazivao s djetetom Isusom, koji je držao ljiljan ili ga njemu predavao. Bio je prikazivan kao Isusov skrbnik i uzoran otac obitelji.¹⁸⁵ Veoma često se prikazuje kako uči Isusa u drvodjeljskoj radionici,¹⁸⁶ a taj prizor nalazi se i u podnožju niše preloškoga oltara, u reljefnoj kartuši. Kóniger je u ovom djelu stvorio iznimno dinamičnu scenu, koju prate veliki i mali anđeli unutar i izvan okvira. Sv. Josip, glavom

nagnutom na svoju lijevu stranu, pogled upire prema vjernicima (za razliku od sv. Ivana Nepomuka, koji ga podiže ka nebu), a naginjući se na svoju desnu stranu, do izražaja dolazi ljiljan u lijevoj ruci.

Kipovi na monumentalnom oltaru u svetištu crkve sv. Jakoba prepoznati su od strane mnogih autora kao iznimno djelo austrijskog baroka te remek-djelo Vida Kónigera, koji je i u vrijeme prodiranja klasicizma, nastavio sa stvaranjem vrhunskih djela s odlikama visokoga baroka. On je vješto obrađivao drvenu i kamenu materiju, a primjer njegove vještine u obradi

Slika 55. Vid Kóniger, Kip sv. Jeronima u parku dvorca u Čakovcu, (1766.)

¹⁸²Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 387-388.

¹⁸³Usp. James Hall, *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*, preveo Marko Grčić, Zagreb, Školska knjiga, 1998. [1974.], str. 142.

¹⁸⁴ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 142.

¹⁸⁵ Usp. Sanja Cvetnić, *nav. dj.*, 2007., str. 196-200.

¹⁸⁶ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 554.

kamena i danas stoji u parku dvorca u Čakovcu. Riječ je o kipu sv. Jeronima (sl. 55.), postavljenoga ispred ulaza u dvorac, koji u podnožju ima uklesani grb Althana, nekadašnjih gospodara Međimurja. Datiran je godinom 1766., a Anđela Horvat (1956.) prva donosi pretpostavku kako je autor ove plastike bio upravo Vid Königer. Glava vitke figure sv. Jeronima je snažno nagnuta, a patetiku ove geste naglašava i kontrapostni stav figure. Lijevom rukom pridržava teški plašt, dok u desnoj drži kamen naslonjen na prsima. Geste i stav srodni su drvenim kipovima s preloškoga oltara, a razlika je jedino u drugačijim naborima draperije, koji su možda posljedica oblikovanja u drugome materijalu.¹⁸⁷ Doris Baričević (2008.) paralele s čakovečkim kipom sv. Jeronima pronalazi u skulpturama grčkih heroja u Grazu i Novom Celju te pronalazi sličnost u duhovnoj i tjelesnoj snazi kipova, no s druge strane smatra da čakovečki primjer ima mekanije oblikovane nabore draperija i smireniji izraz.¹⁸⁸

Preloškom oltaru blizak je oltar sv. Križa (1762.) u nekoć isusovačkoj, a danas katedralnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Varaždinu, čije je skulpture Doris Baričević (1997.) pripisala Vidu Königeru,¹⁸⁹ no kasnije (2008.) iznosi pretpostavku o autorstvu drugoga gradačkoga kipara – Filipa Jakoba Strauba.¹⁹⁰ Nakon Preloga, djelatnost Vida Königera zabilježena je na dvoru u Schönbrunu, gdje je 1774. godine izradio kipove Parisa, Marsa i Minerve te Asklepija u parku dvorca.¹⁹¹ Čak i nakon bečkih radova, smatra se da je svoje remek-djelo ostvario na ranijem oltaru u svetištu crkve sv. Jakoba.¹⁹²

4.1.2. Oltarna pala

Na središnjem oltaru sv. Jakoba dominira velika oltarna pala s prikazom patrona sv. Jakoba u slavi, koji stoji na oblacima okružen anđelčićima (sl. 56.). Odozgo dopiru zrake, koje zajedno s prisustvom anđela stvaraju ugođaj nebeske slave u kojoj se svetac nalazi. Sv. Jakov Stariji Apostol (lat. *Jacobus Maior*) je zajedno sa svojim bratom Ivanom Evanđelistom i Petrom bio nazočan Kristovu preobraženju i molitvi u Getsemanskom vrtu te se smatra da je

---

¹⁸⁷ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 121.

¹⁸⁸ Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 379.

¹⁸⁹ Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 1997., str. 237.

¹⁹⁰ Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 365.

¹⁹¹ Usp. Rochus Kohlbach, *Steirische Bildhauer vom Römerstein zum Rokoko*, Graz, Grazer Domverlag, 1956., str. 224.

¹⁹² Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

bio blizak i s Isusom. Nakon uzašašća Krista i mnogobrojnih putovanja, zaustavio se u Composteli, a potom se vratio u Judeju, gdje mu je odrubljena glava po zapovijedi kralja Heroda Agripe. Tijelo mu je kasnije preneseno u Španjolsku, gdje je tijekom provale Saracena bilo izgubljeno, da bi se opet pronašlo oko 800. godine te je konačno pokopano u Composteli. U Španjolskoj je svetac poznat pod imenom *Santiago* te je po njemu nazvano slavno hodočasničko mjesto Santiago de Compostela. Smatra se da su njegovim zagovorom Mauri bili protjerani iz Španjolske, stoga on postaje zaštitnikom zemlje te se u skladu s tim prikazuje na konju sa zastavom. Na nekim prikazima sv. Jakob u rukama drži hodočasnički štap ili je uz njega plosnata školjka (jakovska kapica) ili tikvica, koje aludiraju na njegov hodočasnički put u Španjolsku. Kao hodočasnik prikazuje se u Italiji i kod nas, ali također i kao Apostol sa svitkom u ruci, na kojemu piše vjerovanje o Kristovu utjelovljenju, jer je sv. Jakob bio svjedok Kristova Preobraženja.¹⁹³

Na oltarnoj pali u Prelogu, svetac je prikazan s većinom atributa, dakle hodočasničkim štapom u lijevoj ruci, a s lijeve strane prsiju, na plaštu ima pričvršćenu školjku. Iznad sveca se rastvaraju oblaci s krilatim anđeoskim glavicama, kako bi propustili zrake koje dopiru odozgo, a oko sveca na oblacima sjede mali anđeli koji pridržavaju njegove attribute. Primjerice, pokraj lijeve ruke sv. Jakoba anđeo drži veliku knjigu koju pruža svecu, a radi se vjerojatno o *Novome zavjetu*, jer se sv. Jakobu pripisuje jedna od novozavjetnih poslanica. S druge strane je anđeo koji u rukama drži šešir kojega je svetac nosio kao putnik na svojem putu prema Španjolskoj. Iznad sveca je anđeo, tik ispod zraka na vrhu, koji drži vijenac, odnosno mučeničku krunu.

Slika 56. Nepoznati autor, Oltarna pala Sv. Jakob u slavina glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.)

¹⁹³ Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 291-292.

Slika 57. Oltarna pala Sv. Jakob u slavina glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu snimljena 1995. (prije restauracije)

Sv. Jakob je prikazan u opuštenoj, no elegantnoj pozi, tijela povijena u blagoj S liniji, pokleknut na oblacima u nebeskoj slavi. U odsječku tla u podnožju kompozicije prostire se jednostavan krajolik s brežuljkom uz lijevi rub te monumentalnom, no pojednostavljenom arhitekturom uz desni rub kadra. Najvjerojatnije se radi o Jeruzalemu, gdje je sv. Jakob pogubljen po zapovijedi kralja Heroda. Na fotografiji koju donosi Đurđica Cvitanović (1995.) ovaj dio kompozicije ponešto se razlikuje od današnjega stanja te se očito radi o situaciji prije restauracije slike (sl. 57.).¹⁹⁴ Na fotografiji iz 1995. godine, u donjem lijevom kutu oltarne pale prikazano je pet likova, a jedan od njih je sv. Jakob kojemu drugi lik odsijeca glavu mačem. Ostala tri lika su vjerojatno kralj Herod i vojnici,

stoga je u desnom kutu zaista Jeruzalem, kao grad u kojemu sv. Jakob umire i postaje prvim mučenikom među apostolima.

Autor oltarne pale nije poznat, no obnovljena je 1907. godine, kada je slikar i restaurator R. Balasz obnavljao veliki oltar u svetištu, pa je obnovio i oltarnu palu. Oltar, a vjerojatno i oltarnu palu, ponovno je obnovio mariborski majstor Franc Šojc 1931. godine.¹⁹⁵ Pri tome je taj majstor dodao neke detalje na oltarnoj pali, primjerice u donjem lijevom kutu naslikao je već spomenutu scenu iz života sv. Jakoba, a kod zadnje obnove (2001. – 2003.) slika je bila očišćena od dodanih detalja te je cilj konzervatora bio vratiti je u prvotno stanje.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁹⁵ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

¹⁹⁶ Usp. Darwin Butković, *Konzervatorsko-restauratorski zahvati na drvenom inventaru u župnoj crkvi sv. Jakoba St. Ap. u Prelogu*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 2003., str. 1.

4.2. Bočni neogotički oltar Poklonstva kraljeva

Crkva sv. Jakoba ima sveukupno pet oltara, tri u svetištu i preostala dva u brodu crkve, naslonjena na bočne zidove crkve ispred trijumfalnoga luka. S desne strane se nalazi oltar Gospe od Ružarija, a s lijeve strane oltar Sveta tri kralja (Poklonstva kraljeva). Kanonska vizitacija 1693. godine spominje tri oltara u crkvi, sv. Jakoba, Navještenja Marijina i Sv. Stjepana Prvomučenika.¹⁹⁷ Dva bočna oltara s posvetama *Gospa od Ružarija* i *Poklonstvo kraljeva*, spominje kanonik Antun Zlatarić 1779. godine, prilikom kanonske vizitacije novopodignute župne crkve sv. Jakoba.¹⁹⁸ Budući da se u povijesnim izvorima ne spominje izrada novih bočnih oltara nakon izgradnje nove crkve, može se zaključiti, kako ističu Petra

Slika 58. Nepoznati autor, Oltar Poklonstva kraljeva u župnoj crkvi sv. Jakob u Prelogu (oko 1869.)

Somek i Dragutin Feletar (2015.) da su stari oltari zadržani u crkvi, ali su promijenili titular. U XIX. stoljeću stari oltari bili su zamijenjeni novim, neogotičkim oltarima, zadržavši titulare navedene u vizitaciji 1779. godine.¹⁹⁹

Drveni bočni oltar Poklonstva kraljeva (sl. 58.) prislonjen je na bočni zid broda crkve, a smješten je izravno na pod, bez podnožja. Zona predele ukrašena je gotičkim biforama i monoforama te marmoriziranim ukladama raznih boja. Središnji dio oltara zauzimaju velika oltarna pala te dvije drvene polikromirane i pozlaćene skulpture sa strane, koje imaju odvojeno heksagonalno podnožje i bazu, a natkrivene su također heksagonalnim baldahinima s fjalama, koje su ukrašene rakovicama te završavaju križnim cvjetovima. Oltarna pala omeđena je uskim marmoriziranim ukladama crvene i zelene boje, a na vrhu je atika sa slikom sv. Valentina, trolisno zaključenoga formata. Atika je na vrhu ukrašena velikim fjalama s rakovicama i križnim cvijetom, a na trokutnom završetku tik iznad slike, smješten je križ nad ukrašenom četverolisnom bazom.

¹⁹⁷ Usp. Andela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 119.

¹⁹⁸ Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 212.

¹⁹⁹ Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 447.

Oltarni nastavak flankiraju drvene polikromirane i pozlaćene skulpture svetih biskupa – Urbana i Nikole. Sv. Urban, zaštitnik vinograda, stoji pomalo ukočeno, spuštenu pogleda, a u rukama drži knjigu s grozdom i biskupski štap (pastoral) kojemu, međutim, nedostaje donji dio, dok na glavi ima mitru. Na desnoj strani nalazi se kip sv. Nikole, prikazanoga također u biskupskom ornatu. Desnom rukom blagoslivlja, a u lijevoj ruci drži knjigu s tri kugle, koje označavaju njegovo dobročinstvo, kada je prema legendi pribavio miraz za tri kćeri siromašnoga plemića.²⁰⁰ Također, u zoni predele izvedeno je manje konzolno podnožje za –

Slika 59. Giacomo Brolla, Oltarna pala *Poklonstvo kraljeva* (1869.) na istoimenom oltaru u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu

očito stariju – drvenu skulpturu sv. Franje Asiškoga, pred kojim se danas nalazi novija skulptura Bogorodice.

Oltarna pala *Poklonstvo kraljeva* (sl. 59.) formata je vertikalno postavljena pravokutnika, zaključenoga šiljatim lukom. Prikazana je Marija s djetetom Isusom, u sjedećem položaju. Pokraj njih stoji sv. Josip, a zajedno primaju darove od kraljeva, prikazanih na lijevoj strani. Najstariji kralj Melkior, prikazan je kako kleči najbliže Djetetu i predaje mu darove, Baltazar – prikazan u muževnoj dobi – stoji u pozadini, a Gašpar – najbliži promatraču – kleči okrenut leđima. Prizor se odvija u krajoliku, ispod ulaza natkrivenu štalu.²⁰¹ U pozadini se otkriva Betlehem na brežuljku i zvijezda iznad njega. Likovi su

prikazani u približenom kadru te s naglaskom naravno, na djetetu Isusu koji sjedi na majčinom krilu. Oltarna slika je naslikana na akademski način, odnosno na način nazarenskih slikara, tipično za Giacomma Brolla.²⁰²

²⁰⁰ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 427.

²⁰¹ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 466-467.

²⁰² Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.

Autor oltara ostaje nepoznat, a oltarnu palu naslikao je 1869. godine furlanski slikar Giacomo Brollo (1843. – 1918.) iz mjesta Gemona del Friuli. Slikar se potpisao u donjem desnom kutu pale: »JACOB BROLLO PINXIT 1869.«. Prve poduke dobio je u rodnom mjestu, kod najboljega lokalnoga slikara Josipa Bonittija, a zatim se školovao na Akademiji u Veneciji. Godine 1860. počinje sa slikarskim radom, a od 1861. do 1867. godine surađuje sa slikarom Tomom Fantonijem (1822. – 1892.), s kojim je oslikao brojne crkve u Štajerskoj. Nakon 1867. godine Brollo se osamostalio te do 1896. godine sam oslikava unutrašnjost crkava i oltarne pale s pomoćnicima – sinom Antonom i furlanskim slikarom Osvaldom Biertijem.²⁰³ Ostavio je brojna djela u Sloveniji, a u Hrvatskoj je slikao u Međimurju i Podravini. U Hrvatskoj najprije radi s Fantonijem, koji je 1869. godine sa svojim bratom oslikao unutrašnjost kapele sv. Antuna Padovanskog u franjevačkoj crkvi u Klanjcu, *al fresco* tehnikom. Među Brollovim djelima su i zidne slike u crkvi sv. Lovre u Cirkovljanu, koje su signirane i datirane: »Giacomo Brolli dipinse 1869.«. Radio je i u Malom Bukovcu u Podravini te u Čakovcu u franjevačkoj crkvi gdje je oslikao unutrašnjost, a 1870. godine se pod slikom *Poklonstvo pastira* potpisao jednako kao i u Cirkovljanu. U Prelogu je naslikao dvije oltarne pale na bočnim oltarima, koje su izvedene na način nazarenskih slikara te stilski odudaraju od oltarne pale glavnog oltara.²⁰⁴ Anđela Horvat (1956.) tek se kratko osvrnula na Brollove oltarne, kao i bočne neogotičke oltare, za koje navodi kako »[...] svojom slabijom kvalitetom umanjuju opći dojam ovog baroknog prostora.«²⁰⁵

Slika 60. Oswald Bierti, Kolorirani nacrt za oltar Poklonstva kraljeva(1907.) u Arhivu župnoga dvora u Prelogu

U župnom arhivu sačuvan je kolorirani nacrt (sl. 60.) oltara Poklonstvo kraljeva s početka XX. stoljeća, a autor je Oswald Bierti.²⁰⁶ Skice za nove bočne oltare, zatim one za produljenje

²⁰³ <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi150771/> (6. IX.2016.)

²⁰⁴ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138-139.

²⁰⁵ Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 119.

²⁰⁶ Nacrti se čuvaju u arhivu župnoga dvora.

crkve i oslikavanje svoda s historicističkim motivima naručio je 1905. godine tadašnji preloški župnik Mihael Halas. Nacrt uključuje neobaroknu shemu oltara s historicističkim detaljima, koja bi se stilski puno bolje uklopila u cjelokupni sadržaj crkve. Planovi za tu intervenciju pod nazivom *Dekorations Skicze der Pfarikirche Perlach* (1907.), koji uključuju narte za bočne oltare i oslikavanje svoda, nisu ostvareni.²⁰⁷

4.3. Bočni neogotički oltar Gospe od Ružarija

Bočni oltar Gospe od Ružarija (sl. 61.) na desnoj strani broda izgrađen je zajedno s oltarom Poklonstva kraljeva, dakle oko 1869. godine te u konstrukcijskom smislu predstavlja njegov pandan. Autor je nepoznat, no vjerojatno se radi o istom majstoru koji je izradio oltar Poklonstva kraljeva, ali se također zna da je autor oltarne pale furlanski slikar Giacomo Brollo koji je – kao i na oltaru Poklonstva kraljeva – signirao i potpisao svoje djelo »JACOB BROLLO 1869.«.

Format središnje oltarne pale (sl. 62.) također je vertikalno postavljeni pravokutnik, zaključen šiljatim lukom. Središtem slike dominira prikaz Bogorodice s Djetetom na prijestolju, koje je izdignuto na visokom postamentu. S lijeve i desne strane prijestolja stoje dva svetačka lika, sv. Dominik i sv. Katarina Sijenska. Bogorodica drži dijete Isusa koji sv. Dominiku i sv. Katarini daje ružarij (krunicu). Ova radnja upućuje na ikonografski tip *Bogorodice od svetog Ružarija*. Sveti ružarij ili krunica zapravo označava molitvu od pet nizova, od jednog Očenaša i deset Zdravomarija. Kontrola molitve se vrši

Slika 61. Nepoznati autor, Oltar Gospe od Ružarija u župnoj crkvi sv. Jakoba uPrelogu (Oko 1869.)

²⁰⁷Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 139.

većim (*Očenaš*) i manjim zrcima (*Zdravomarija*) nanizanim na vrpci ili lančiću, koji se drži u ruci i prebire prstima.²⁰⁸ Prvi prikazi Bogorodice od sv. Ružarija datiraju s kraja XV. stoljeća i na njima se ona prikazuje uokvirena mandorlom od ruža koja podsjećaju na zrna u krunici. U XVI. stoljeću taj se ikonografski obrazac mijenja te se Bogorodica prikazuje u sjedećem položaju kako ona ili Krist, kojega drži u naručju, dijele ružarij sv. Dominiku, a u pozadini su medaljoni s otajstvima svetoga ružarija, kojih u kasnijim prikazima više nema.²⁰⁹

Slika 62. Giacomo Brollo, Oltarna pala *Gospa od Ružarija* (1869.) na istoimenom oltaru župnoj crkvi sv. Jakoba, Prelogu

Ovaj prikaz se također naziva i *Viđenje sv. Dominika*. Naime, smatra se da je upravo on ustanovio pobožnost sv. Ružarija. Sv. Dominik je pripovijedao da mu se Bogorodica ukazala u viđenju i pokazala mu na vjenčić sa zrcima, koje on nazvao *Gospina krunica od ruža*.²¹⁰ Sv. Dominik je na slici prikazani kako kleči pokraj prijestolja i pogled mu je uperen prema Bogorodici, a dijete Isus daje Dominiku krunicu. Osnivač dominikanaca odjeven je u prepoznatljivi habit svoga reda, bijelu halju i škapular ispod dugog crnog plašta s kukuljicom. U kasnijim prikazima Dominik može biti u društvu Katarine Sijenske, glavne zaštitnice reda te ona na sličan način prima krunicu od Bogorodice ili djeteta Isusa. Katarina Sijenska je na slici prikazana na desnoj strani. Ona, za razliku od

sv. Dominika, stoji i pogled joj je upereni na suprotnu stranu, te gleda prema promatraču. Odjevena je kao dominikanska trećeretka te ima bijelu tuniku, bijeli veo i crni plašt. Često je prikazana kako drži križ s ljiljanom, knjigu, pero, ili krunicu. Također, prikazuje se s trnovom krunom oko glave i stigmama (Kristovim ranama) na dlanovima i stopalima. U lijevoj ruci drži knjigu, a na lijevoj podlaktici joj visi krunica, koja se povezuje sa sv. Dominikom.²¹¹ U

²⁰⁸ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 167.

²⁰⁹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 70.

²¹⁰ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 70.

²¹¹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 152-153.

atičkom dijelu oltara, unutar formata istovjetnoga onome naatici oltara Poklonstva kraljeva, nalazi se slika sv. Antuna Padovanskoga.

Dio oltarne cjeline čine i kipovi sv. Terezije Avilske i sv. Lucije, koje omeđuju oltarnu palu. Sv. Terezija Avilska prikazana je u karmelićanskoj odjeći, s desnom rukom na prsima, a lijevom rukom pridržava vjerojatno jednu od svojih djela u kojima opisuje duševno stanje pri sjedinjenju s Bogom. Često je prikazivana u zanosu, no na ovom prikazu je to ublaženo.²¹² Sv. Lucija je na desnoj strani prikazana sa svojim atributom, očima na pladnju, koji drži u desnoj ruci.²¹³ Lijeva ruka je bila oštećena te joj je nedostajala šaka, koja joj je ponovno stavljena u konzervatorsko-restauratorskim zahvatima 2006. godine, kada je bio obnovljen i očišćen cijeli oltar, te mu vraćen prijašnji sjaj.²¹⁴ Na menzi oltara smještena je i novija skulptura Bogorodice, koja zaklanja pogled na podnožje oltarne pale.

4.4. Propovjedaonica

Osim oltara u svetištu crkve, veliku vrijednost ima i propovjedaonica prislonjena uzsjeverni zid broda. Propovjedaonica se spominje već 1760. godine,²¹⁵ čak i prije izgradnje glavnog oltara oko 1765. godine, i jedna je od rijetkih sačuvanih u Međimurju s tako ranom datacijom. Većina propovjedaonica u Međimurju potječe naime iz posljednjih desetljeća XVIII. stoljeća te s početka XIX. stoljeća.²¹⁶

---

²¹² Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 563-564.

²¹³ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 385-386.

²¹⁴ Usp. Darwin Butković, *Izvešće o restauraciji neogotičkog oltara Majke Božje od krunice (ružarija)*, Varaždin, Trifora d.o.o., 2006., str. 5.

²¹⁵ Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 379.

²¹⁶ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 142.

Drvena marmorizirana i pozlaćena propovjedaonica (sl. 63.) prisljonjena je na pilastar sjevernog zida broda, a na mjestu kapitela postavljen je drveni marmorizirani baldahin, koji ima akustičku, simboličku i dekorativnu funkciju. Raskošna propovjedaonica okrunjena je kipom Dobrog pastira s anđelima na vrhu baldahina, ispod kojega se nalazi drvena pozlaćena plastika golubice, okružena zrakama, koja predstavlja Duha Svetoga. Na začelnoj stijeni propovjedaonice, između balkona i baldahina, nalazi se samo jedan reljefni prikaz i to u pozlaćenom, rokoko okviru koji je puno veći od ostala tri reljefna prikaza na ogradi propovjedaonice. Prikaz je to vjerojatno Ivana Evanđelista (sl. 64.), koji sjedi na stijeni te se okreće i gleda prema nebu, s kojega mu se obraća Bog, predstavljen zrakama u oblacima. U pozadini su prikazane planine, a u prvom prostornom pojasu stijena na kojoj sjedi svetac te drvo u desnom kutu. Prikaz je pojednostavljen, a autor se koncentrira na figuralni prikaz, tj. lik samoga Evanđelista. Sv. Ivan Evanđelist u desnoj ruci drži pero, a u lijevoj pridržava knjigu koja mu polako pada iz ruke. On je bio najmlađi od dvanaestorice Kristovih apostola i brat sv. Jakoba Starijeg. Car Domicijan ga je, prema predaji, u Efezu pokušao dva puta pogubiti, no nije uspio pa ga je protjerao na otok Patmos, gdje je smatra se, napisao Otkrivenje. Također, napisao je tri poslanice i evanđelje.²¹⁷ Sv. Ivan je prikazan s knjigom i perom kao tipičnim atributima evanđelista, iako nema orla, koji je često uz sv. Ivana u takvim prizorima. Također, nerijetko se na propovjedaonice postavljaju reljefni prikazi evanđelista ili biblijskih scena,²¹⁸ a budući da je sv. Ivan evanđelist bio brat sv. Jakoba, moguće je da se radi upravo o njemu.

Slika 63. Vid Königer (?), Propovjedaonica župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1760.)

Na polukružnoj ogradi propovjedaonice, ispod baldahina autor je smjestio tri reljefna prikaza u pozlaćenim okvirima, također izvedenim u ornamentu *rocaille*. Ograda je produžena do zida, gdje se nalaze vrata kroz koja svećenik dolazi na propovjedaonicu. Na

²¹⁷ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 279.

²¹⁸ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 489.

ovom dijelu ograde nalaze se dva okvira, koji su veći od onih na ogradi balkona ispod baldahina, a iste veličine kao i onaj na pilastru. Unutar ta dva okvira nema reljefnih prikaza, već su ispunjeni glatkim marmoriziranim ukladama. U tri reljefna prikaza na ogradi ispod baldahina, nalaze se biblijske priče poučne tematike: priča o sijaču, izgubljenom sinu i radnicima u vinogradu (sl. 65.).²¹⁹ Radi se o tematici koja govori o plodnosti prihvaćanja Božje riječi, Božjem oprost i jednakosti pred Bogom. Također, na rub ograde je pričvršćena skulptorski izrađena ruka koja drži raspelo, a kojom propovjednik na kraju propovijedi blagoslivlja vjernike u crkvi.²²⁰

Slika 64. Vid Königer (?), Pozlaćena rokoko kartuša s reljefnim prikazom sv. Ivana Evanđelista, pod baldahinom propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1760.)

Slika 65. Vid Königer (?), Pozlaćene rokoko kartuše s reljefnim prikazima: *Priče o sijaču, Izgubljenom sinu i Radnicima u vinogradu* na ogradici propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1760.)

²¹⁹ Usp. Andela Horvat, *nav. dj.*, 1956., 122.

²²⁰ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., 489-490.

Još uvijek nije sigurno tko je autor ove propovjedaonice. Sergej Vrišer (1967.) predlaže Vida

Slika 66. Vid Königer (?), Propovjedaonica u crkvi Mariatrost u Grazu(1771.)

Königera, kao autora glavnoga oltara u svetištu. S druge strane, zbog načina oblikovanja reljefa u rokoko kartušama na ogradi propovjedaonice, Sergej Vrišer smatra da postoji i određena sličnost s reljefima mariborskog kipara Josipa Holzingera. Budući da Sergej Vrišer bio nesiguran oko atribucije propovjedaonice, nekoliko godina kasnije Doris Baričević (1971.) u svojoj doktorskoj disertaciji predlaže Josipa Holzingera kao njezina autora.²²¹ Posljednja atribucija propovjedaonice je ona koju je iznijela Doris Baričević (2008.) ponovno kao njezina autora predloživši Vida Königera, zbog velikih

sličnosti s reljefima na oltarima u svetištu, gdje je nevelik broj figura prikazan u racionalnom prostoru s istaknutim bitnijim detaljima.²²² Ipak, čini se da na figuri Dobrog pastira nema onih Königerovih velikih gesta, niti tanke draperije prisutne kod svih likova na oltarima u svetištu, a koja se dramatično raspršuje na sve strane, kao da je figura u pokretu, a manju izvedbenu kakvoću pokazuju i reljefne scene na ogradi balkona propovjedaonice. Izuzmu li se ovi detalji, vrlo je vjerojatno kako je preloška propovjedaonica djelo Vida Königera, zbog velikih sličnosti s njegovom kasnijom propovjedaonicom (sl. 66.) u crkvi Mariatrost u Grazu. Budući da je Königer 1771. godine izradio bočni oltar u crkvi Mariatrost, pripisuje mu se i propovjedaonica u istoj crkvi, stoga je vjerojatno ona izvedena otprilike oko iste godine.²²³ Propovjedaonica u Prelogu je pojednostavljena verzija one u Grazu koja je puno raskošnija, s razvedenim skulturalnim programom na vrhu baldahina i dekoracijom, istaknutom na ogradi propovjedaonice. Također, gradačka propovjedaonica sadrži i dva anđela postavljena na stup, ispod baldahina. Razlika je vidljiva i u oblikovanju baldahina sa širim vijencom na vrhu, koji nosi veliki broj skulptura. U Grazu su postavljene stube koje vode na propovjedaonicu, dok se u Prelogu propovjedaonici pristupa direktno iz sakristije. Ako se izuzmu pojedini detalji i razlike kod propovjedaonica u Grazu i Prelogu, one su zapravo jednako oblikovane i radi se o istom modelu, kojega je Königer u Prelogu izveo puno jednostavnije.

²²¹Prema: Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1982., str. 246.

²²² Usp. Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 379.

²²³ Usp. Rochus Kohlbach, *nav. dj.*, 1956., str. 223, 227.

4.5. Orgulje

Važan dio crkvenoga inventara čine orgulje sa šesnaest registara (sl. 67.) smještene na pjevalištu, koje je izradila tvrtka Angster iz Pečuha 1896. godine.²²⁴ Iz protokola kanonske vizitacije koju 1779. godine provodi zagrebački kanonik Antun Zlatarić, saznaje se da je crkva imala skromnije orgulje sa četiri registra. Iste godine orguljašku službu započinje školnik Ivan Dragović koji stanuje u orguljaškoj kući, u neposrednoj blizini crkve, no još uvijek ne podučava djecu.²²⁵ Zagrebački kanonik Stjepan Kološvari izvješćuje, u kanonskoj vizitaciji iz 1793. godine, da je crkva dobila nove orgulje sa četrnaest registara. Također, navodi da orguljašku službu vrši Franjo Karlo koji govori više jezika, te od 1790. godine živi u orguljaškoj kući i obrazuje lokalnu djecu.²²⁶ Orgulje su početkom XIX. stoljeća bile obnovljene, najprije 1817. godine, u vrijeme službovanja župnika Stjepana Fokya. Tada je mariborski orguljar Otonič obnovio orgulje, a 1823. godine orguljar Antonije Bučar »dodao« je fagot.²²⁷ Današnje orgulje, postavljene 1896. godine, u potpunosti su obnovljene početkom 1990-ih godina.²²⁸

Slika 67. Tvrtka Angster iz Pečuha, Orgulje na pjevalištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1896.)

²²⁴Usp. Sjepan Razum, *nav. dj.*, 2015., str. 324.

²²⁵Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 232-213.

²²⁶Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 217-218.

²²⁷Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 137.

²²⁸Usp. Stjepan Razum, *nav. dj.*, 2015., str. 324.

5. Oslík unutrašnjosti

Pojedine crkve u Međimurju bile su opremljene vrhunskim namještajem, oltarima, oslikane zidnim slikama, a uzor su im bile crkve u Štajerskoj iz koje su dolazili majstori i svi utjecaji na polju kulture i umjetnosti. Cilj im je bio stvoriti tzv. barokni *Gesamtkunstwerk*, odnosno jedinstvo arhitekture, slikarstva i kiparstva u unutrašnjosti crkve. Vjerojatno zbog visokih izdataka za raskošni glavni oltar, oslik preloške crkve nije izveden u XVIII. stoljeću. Početkom XIX. stoljeća crkva je konačno dobila svoje zidne slike, koje je naručio tadašnji župnik Stjepan Foky. Nakon što je 1813. godine župnik premješten iz Cirkovljana u prelošku župu, krenulo se sa oslikavanjem praznih zidnih površina, i to u unutrašnjosti crkve i sakristiji. O zidnim slikama pisao je i slovenski povjesničar umjetnosti France Stelè, koji je 1929. godine vidio slike i napisao je da se radi o prikazima osam starozavjetnih scena o sv. Jakovu te je prepoznao i likove sv. Stjepana i sv. Ladislava.²²⁹

Da je oslikavanje župne crkve u Prelogu započelo netom po njezinoj izgradnji i podizanju glavnoga oltara, njezinu bi unutrašnjost zasigurno krasilo barokno iluzionističko slikarstvo. Njegovi su začetnici bili talijanski umjetnici, među kojima se ističe Andrea Pozzo (1642. – 1709.), a koji su svojim djelima značajno utjecali na umjetnike u Štajerskoj, ali i Hrvatskoj. Najistaknutiji primjer takvoga zidnoga slikarstva u Međimurju predstavlja oslik svetišta u crkvi sv. Jeronima u Štrigovi koje je 1744. godine izveo pavlinski slikar Ivan Krstitelj Ranger (1700. – 1753.), rodnom iz Tirola. Ostvario je svoj opus u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Sloveniji (Olimje), a u naše krajeve stigao je kao već izučeni zreli slikar te je u novom trikonhalnom prostoru svetišta uspio ostvariti veliki, raskošni ciklus s apoteozom sv. Jeronima. Ranger je povezo talijansko zidno slikarstvo, oslanjajući se stilski na djela Andree Pozza, i tirolsko zidno slikarstvo sa snažnim utjecajem austrijskog baroka. U njegovim djelima karakterističan je figuralni iluzionizam i kvadraturizam zrelog baroka. Likovi su monumentalni, brzih pokreta s uzvijorenim draperijama, a prikazi su živih boja.²³⁰ U XIX. stoljeću nastavlja se s iluzionističkim načinom slikanja u međimurskim crkvama, primjerice u

---

²²⁹ Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 136-137.

²³⁰ Usp. Andela Horvat, *nav. dj.*, 1982., str. 136-137, 141-142; Usp. također: Sanja Cvetnić, *Ioannes Baptista Rangger – Nazione Tirolensis*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 32, 2008., str. 225-236 (i ondje navedena ranija literatura).

crkvi sv. Lovre u Cirkovljanu gdje je 1844. godine slikar Klumpar oslikao dio svetišta, a oslik ostatka svetišta i brod (1869.) pripisuje se Jacobu i Giacomu Brollu (sl. 68.).²³¹

U obližnjem selu Sveti Križ nalazi se kapela sv. Križa koja je 1881. godine također oslikana na iluzionistički način te je to djelo istoga slikara kao i u Cirkovljanu, Giacoma Brolla.²³²

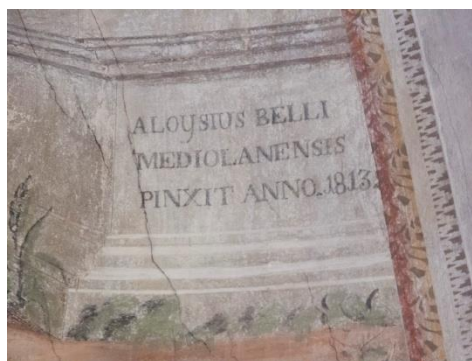
Vidljivo je, dakle, da se u međimurskim crkvama nastavilo s oslikavanjem na iluzionistički

Slika 68. Giacomo Brollo, iluzionistički zidni oslik svoda crkve sv. Lovre u Cirkovljanu (1869.)

interijera crkve.

Zidne slike u crkvi sv. Jakoba djelo su, u dostupnoj literaturi nepoznatog, talijanskog slikara Aloysiusa Bellija, koji je potpisao i datirao svoje djelo na posljednjem prikazu na južnoj strani iznad kora »ALOYSIUS BELLI / MEDIOLANENSES / PINXIT ANNO. 1813.« (sl. 69.).²³³

Slika 69. Potpis i datacija Aloysiusa Bellija, nad korom župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

Također, važno je spomenuti da je u literaturi zabilježen slikar Mojsije Belli, također iz Milana, koji je za župnika Petra Mikuleca (službovao od 1808. do 1822. godine) oslikao svetište župne crkve Presvetog Trojstva u Nedelišću (1814.), što navodi i Anđela Horvat (1956.). Prema navodima Ivana Kukuljevića Sakcinskog i kanonskih vizitacija iz 1822. godine, postojao je natpis nad južnim vratima u svetištu. Crkva je bila nekoliko puta preslikana tijekom XX.

²³¹Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 21; Marijana Korunek, Branka Marcuš, Josip Kovač, *Kapela i Trg sv. Lovre u Cirkovljanu*, u: *Portal: Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda*, 6, 2015., str. 55-56.

²³² Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1982., str. 153.

²³³Usp. Darwin Butković, *Izvjestaj o konzervatorsko-restauratorskim zahvatima na zidnom osliku župne crkve sv. Jakoba St. Ap. u Prelogu*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 1998., str. 1.

stoljeća, stoga se zidni oslik nije sačuvao. U tijeku konzervatorskih istraživanja u crkvi Presv. Trojstva, očišćeni su određeni dijelovi zida u svetištu i sondama preuzeti uzorci, no zidne površine svetišta nisu očišćene od naknadnih preslika te stoga, nažalost, nisu otkriveni oslici Mojsija Bellija.²³⁴

Slika 70. Aloysius Belli, *Rođenje Ezava i Jakova*, zidna slika na sjevernoj stranisvoda u svetištužupne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

Zidne slike su u preloškoj crkvi podijeljene na dvije zone: gornja, na svodu i donja, na pilastrima i zidovima svetišta i broda. Na svodu su zidne slike izvedene u susvodnicama unutar osam polja trapezastog oblika, na južnoj i sjevernoj strani. Dakle, dvije zidne slike smještene su ispod svake kupole, a riječ je o starozavjetnim scenama, odnosno o životu sv. Jakova koji je bio treći među velikim hebrejskim patrijarsima. Zidne slike ukomponirane su u iluzionističke prikaze linearne perspektive. Ispod svake scene nalazi se barokna kartuša s klasicistički oblikovanom vrpcom i lisnatim girlandama, a unutar okvira je napisan naziv pojedine scene na latinskom jeziku. Isto tako, neobičan je redoslijed scena, koji započinje na sjevernoj strani u svetištu, pa slijedi

drugi prikaz na sjevernoj susvodnici u brodu crkve, a zatim se redom izmjenjuju prikazi na južnoj i sjevernoj strani svoda sve do dijela nad pjevalištem.

²³⁴ Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 69; <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1657> (6. IX. 2016.); Ivan Srša, *Svetište crkve Presvetog Trojstva u Nedelišću – Izvještaj o rezultatima konzervatorskih istraživanja na svodu i unutarnjim stranicama zidova u tijeku 1993.*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 18/19 (1992. – 1993.), 1996., str. 20.

Prva scena, tik iznad ulaza u crkvu iz sakristije, prikazuje *Rođenje Ezava i Jakova* (sl. 70.).²³⁵

Scena se odvija unutar velike prostorije, a u pozadini je prikaz Rebeke u krevetu okružene

Slika 71. Aloysius Belli, *Prodaja Ezavovog prvorodstva*, zidna slika na sjevernoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

sluškinjama. U prvom prostornom pojasu prikazane su ostale žene s blizancima Ezavom i Jakovom, koji se ovdje već razlikuju tamnijom i svjetlijom puti. Plavi zastor na vrhu efektno otvara prikaz, a nalazi se i na sljedećem prikazu pokraj, koji se također odvija u unutrašnjosti. Riječ je o sceni *Prodaja Ezavovog prvorodstva* (sl. 71.),²³⁶ u kojoj Ezav prodaje pravo na svoje prvorodstvo Jakovu. Nakon što je Ezav došao gladan iz lova i zatražio tanjur variva od Jakova, ovaj je za uzvrat od brata

zatražio pravo prvorodenca.²³⁷ Radnja se odvija u velikoj prostoriji s kasetiranim stropom,

iako se biblijska priča odvijala na otvorenom, među šatorima. Ezav sjedi na stolici s ulovom u torbi, a luk i strijele vise iza njega. On pruža ruku Jakovu, koji još uvijek drži tanjur variva sve dok mu Ezav ne prepusti prvenstvo. Oboje su obučeni na istočnjački način, s turbanima na glavi. Ezav je prikazan kao čovjek tamnije puti, dok je Jakov svjetlije puti. Između njih sjedi pas koji je Ezavu služio u lovu i vjerno gleda vlasnika. Likovi su prikazani u krupnom planu, za razliku od onih na prijašnjem prikazu te se zbog perspektivnog skraćivanja prostora čine puno veći od vratiju iza njih. Sljedeći prikaz smješten je na južnoj susvodnici u svetištu, nasuprot prvog prikaza, a riječ je o sceni *Izak blagoslovi*

Slika 72. Aloysius Belli, *Izak blagoslovi Jakova*, zidna slika na južnoj strani svoda u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

²³⁵ U kartuši ispod prikaza latinski je napis: »NATI SUNT ESAU / ET JACOB«.

²³⁶ U kartuši ispod prikaza latinski je napis: »PRIMOGENITURAM / VENDIT ESAU«.

²³⁷ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 290.

Jakova (sl. 72.), u kojoj Jakov na prijevaru dobiva blagoslov o svoga oca Izaka, u čemu mu je pomogla njegova majka Rebeka.²³⁸ Naime, kada je Izak ostario odlučio je starijem sinu, Ezavu, dati blagoslov kako bi on time postao njegovim nasljednikom. Međutim dok je Ezav bio u lovu, Rebeka je obukla Jakova u Ezavljevo ruho te mu pokrila ruke i vrat ovčjom kožom, što je vidljivo na slici.²³⁹ Velik i raskošan krevet na kojemu Izak leži natkriva veliki baldahin, koji se nalazi ispod segmentnoga luka s ovješenom girlandom. S obzirom na omjer prostora i sitnih likova Jakova, Izaka i Rebeke, čini se kako je autorov cilj ovdje bio naglasiti monumentalnost Izakove spavaće sobe. Nakon što je Jakov pobjegao, zbog Ezavova gnjeva, odlazi svojem ujaku u Haran, a na putu je usnuo ljestve kojima se do neba penju anđeli. Prikaz *Jakovljeve san* (sl. 73.) nalazi se na južnoj strani broda.²⁴⁰ Jakov je prikazan kako leži u poluprofilu, naslonjen na veliki kamen, a iza njega su ljestve, po kojima silaze i uzlaze anđeli, a na vrhu je lik Boga Oca u oblacima, koji je Jakovu u snu obećao zemlju za njegove potomke, Izraelcima. Nakon što se probudio, iz tog velikog kamena Jakov je izlio ulje, a to mjesto je blagoslovio i nazvao Betel, kuća Božja.²⁴¹ Na ovom prizoru Jakov je prikazan kao muškarac zrele muževne dobi te zauzima gotovo cijelu širinu kadra.

Slika 73. Aloysius Belli, *Jakovljeve san*, zidna slika na južnoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 74. Aloysius Belli, *Jakov i Rahela kod zdenca*, zidna slika na sjevernoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

²³⁸ U kartuši ispod prizora latinski je napis: »ISAAC BENEDICIT / JACOBUM«.

²³⁹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 132.

²⁴⁰ U kartuši ispod prizora latinski je napis: »SOMNIUM JACOBI / IN BETHEL«.

²⁴¹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 132.

Nakon viđenja u snu, Jakov je krenuo dalje za Haran, gdje na zdencu susreće Rahelu s ovcama njezina oca Labana.²⁴² Na prikazu *Jakov i Rahela kod zdenca* (sl. 74.), koji se nalazi na sjevernoj strani broda,²⁴³ naslikana su četiri lika, Jakov koji podiže veliki kamen s otvora bunara, Rahela, koja stoji pokraj bunara, i dva čovjeka koji im pomažu. Laban je imao dvije kćeri, mlađu Leu i stariju Rahelu. Kako je Rahela bila ljepša, Jakov se zaljubio u nju. Zbog toga je morao odslužiti sedam godina kao Labanov pastir, kako bi ju mogao oženiti. Laban mu je na prijevaru na vjenčanju predao Leu, ali je Jakov i dalje želio oženiti Rahelu, stoga je Laban od njega zatražio još sedam godina služenja kako bi je mogao dobiti. Bio je promišljen i lukav te je uspio umnožiti ovce (sl. 75.) koje je dobio za svaku plaću, a to je naslikano na sljedećem prikazu nasuprot, odnosno na južnom zidu.²⁴⁴

Slika 75. Aloysius Belli, *Jakov umnožava ovce*, zidna slika na južnoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 76. Aloysius Belli, *Jakov, Laban, Rahela i Lea na rastanku*, zidna slika na sjevernoj strani svoda iznad pjevališta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Nakon što se obogatio, Jakov je poveo Leu i Rahelu i vratio se u Kanaan, a pri odlasku je Rahelu uzela idole, sakrivši ih u bisagama na devi.²⁴⁵ Stoga je taj prikaz vjerojatno naslikan iznad kora, na sjevernoj strani broda. Velik dio slike je izbrisan ili uništen, i samo se neki dijelovi vide, primjerice glava i trup Rahele, dijete ispod nje i devine glave u pozadini. Moguće je da su Jakov i Laban prikazani kako se mire prije rastanka (sl. 76.), a Jakov je zatim

²⁴² Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 132.

²⁴³ U kartuši ispod prizora latinski je napis: »JACOB ET RACHEL / IN PUTEO«.

²⁴⁴ U kartuši ispod prizora latinski je napis: »MULTIPLICATIO GREGUM JACOB[I]«.

²⁴⁵ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 132-133.

poslao Ezavu dio stoke i kasnije se pomirio s njim.²⁴⁶ Najvažnija scena iz Jakovljevog života jest *Borba s anđelom* (sl. 77.), koja se odvija na južnoj strani broda, iznad kora.²⁴⁷ Na svom putovanju, Jakov je došao do gaza preko potoka Jaboka, gdje se cijelu noć borio s nepoznatim čovjekom, koji mu je iščašio kuk. Nije sigurno da li se radilo o Jakovljevu snu ili pravoj borbi, ali nepoznati čovjek (anđeo) ga je na kraju borbe blagoslovio i podario mu ime Izrael.

Slika 77. Aloysius Belli, *Borba s anđelom*, zidna slika na južnoj strani svoda iznad pjevališta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Ova borba tumačila se mnogim simboličnim značenjima, poput onoga da se Jakov borio s Bogom koji je iskušavao svojeg izabranika, ili da ta borba simbolizira čovjekovo duševno stanje i konstantnu borbu sa samim sobom. Daljnje teorije opisuju borbu zla i dobrog ili borbu kreposti i mana.²⁴⁸ Također, borba se smatrala sukobom Crkve i Sinagoge, pri čemu je iščašeni kuk simbolizirao Židove koji ne žele priznati Kristovo mesijanstvo.²⁴⁹ Pokraj njih nalazi se kameni spomenik, nalik na sarkofag, na čijem je podnožju navedeni potpis umjetnika i datacija djela.

Zidni oslik proteže se i na kupole nad travejima broda i svetišta, na čijem se trijumfalnom luku nalazi još jedan napis koji (naknadno) bilježi početak izgradnje crkve i oslika u njezinoj unutrašnjosti: »NOVA SURREXI ANNO 1758 PICTA ANNO 1813« (sl. 82.). Zasebni prikaz sv. Cecilije, zaštitnice glazbe, nalazi se iza orgulja, s unutrašnje strane pročelnog zida crkve. Prikaz svetice nije u potpunosti vidljiv, jer ga zakrivaju orgulje. U kupoli iznad pjevališta naslikan je prizor *Uskrsnuća* (sl. 78.). Krist stoji iznad otvorenog groba, držeći u rukama zastavu Uskrsnuća s crvenim križem, koja vijori oko njegove glave. Oko Krista autor je efektно naslikao zrake kako bi naglasio jarku svjetlost koja se pojavila i probudila vojnike. Zbog oblika kupole, Krist je u središtu, dok su vojnici raspoređeni u polukrugu oko njega, stojeći i ležeći na odsječku tla, okruženi stablima. Sljedeća kupola ima

²⁴⁶ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 133.

²⁴⁷ U kartuši ispod prizora latinski je napis: »JACOBI LUCTA / CUM ANGELO«.

²⁴⁸ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 174.

²⁴⁹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 133.

slikani tambur nad kojim je prikaz otvorenoga neba, u čijem središtu lebdi Golubica Duha Svetoga okružena svjetlosnim zrakama (sl. 79.).

Slika 78. Aloysius Belli, *Uskrsnuće* na kupoli, zidna slika na svodu iznad orgulja u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 79. Aloysius Belli, *Oslíkana kupola s tamburom*, zidna slika na svodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

U društvu je četiriju krilatih anđeoskih glavica koje su raspoređene na četiri strane svijeta. Tambur je ukrašen naslikanim manjim kvadratnim i pravokutnim ukkladama koje imitiraju mramor, u istim bojama kao i ostatak crkve, dakle u crvenim i maslinastim pastelnim tonovima.

Slika 80. Aloysius Belli, *Oslíkana kupola*, zidna slika na svodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 81. Aloysius Belli, *Oslikana kupola s tamburom*, zidna slika na svodu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

Na sivo-modroj plohi treće kupole (sl. 80.) istaknute su zvijezde i anđeli koji nose svitke s napisima koji slave Isusovo rođenje, tj. poklonstvo triju kraljeva,²⁵⁰ a oko njih lebde krilate anđeoske glavice. Kupola u svetištu (sl. 81.) ima isti tambur kao i druga kupola u brodu, a iznad tambura je naslikana perspektivno skraćena balustrada i iluzionistički oslik neba. Balustrada je prikazana u snažnom perspektivnom skraćanju predviđenom za pogled odozdo prema gore (tal. *dal sotto in su*), stoga se čini kao da se nebo iznad balustrade proteže izvan stvarnih granica kupole. Na nebu je prikazan Bog Otac sa štitom (?) na kojemu je križ, pogleda spuštenu prema dolje, odnosno prema vjernicima. Uz njega se nalaze još dva para krilatih anđeoskih glavica i jedan veći anđeo, koji nosi svitak s natpisom »GLORIA LAUS ET HONOR EO PATRI«.

²⁵⁰ Latinski napisi glase: »VIDE[N]TES STELLAM GAVISI SUNT GAUDIO MAGNO«, »VENIMUS CUM MUNERIBUS ADORARE DOMINUM«, »UBI EST QUI NATUS EST REX JODEORUM«, »AB ORIENTE VENERUNT JEROSOLIMAM«.

Slika 82. Aloysius Belli, Datacija izgradnje i oslikavanja crkve, zidna slika na trijumfalnom luku župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Aloysius Belli, oslikao je i zidove tj. pilastre broda i svetišta, na kojima se nalaze prikazi apostola. U brodu je naslikan samo po jedan apostol na svakome pilastru, dok su u svetištu na jednom pilastru prikazana po dva apostola. Likovi apostola na pilastrima odaju baroknu formu srodnu skulpturama na glavnom oltaru te se nalaze unutar oslikane pravokutne marmorizirane površine s okvirom od stiliziranog biljnog ornamenta, a ispod svakog apostola je natpis s njegovim imenom. Monumentalni likovi na pilastrima su nadnaravne veličine, kao i skulpture sv. Pavla i sv. Petra na oltaru, te su smješteni otprilike na istoj visini.

Slika 83. Aloysius Belli, Oslíkani pilastar s prikazom sv. Mateja i sv. Tome na južnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 84. Aloysius Belli, Oslíkana bočna strana pilastra s prikazom sv. Jude Tadeja na južnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 85. Aloysius Belli, Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Bartolomeja najužnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 86. Aloysius Belli, Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Šimuna na južnom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

Na južnoj strani svetišta, uz bočni oltar sv. Ivana Nepomuka, stoji pilastar na kojemu su naslikana dva apostola, sv. Matej i sv. Toma (sl. 83.). Sveti Matej bio je apostol i pisac prvog evanđelja, stoga uz sebe ima otvorenu knjigu, koju pridržava lijevom rukom, a položena je na uzdignuto lijevo koljeno. U desnoj ruci drži sjekiru, čija drška potpuno izlazi iz okvira, a to je oružje kojim je sv. Matej bio pogubljen. Sv. Matej je obučen u tešku draperiju, kao i većina naslikanih apostola, a lijevu nogu je stavio vjerojatno na svoju glavu koja je bila odsječena pri mučeničkoj smrti.²⁵¹ Sv. Toma, prikazan u starijoj dobi s bradom, nalazi se bočno na istom pilastru te u desnoj ruci drži koplje kojim je bio mučen, a pogubljen je od strane poganskog indijskog svećenika. On je, naime, otišao sve do Indije gdje je širio Kristovo evanđelje i utemeljio kršćansku Crkvu. Oko vrha koplja je omotana tkanina te bi to mogao biti Bogorodičin pojas, kojega mu je ona pri Uznesenju bacila kao dokaz jer on nije vjerovao.²⁵² Na bočnoj strani sljedećeg pilastra u svetištu naslikan je sv. Juda Tadej (aram. *taddaj*: odvažan). On je propovijedao evanđelje u Siriji, gdje je ubijen toljagom i umro mučeničkom smrću. Nekad je prikazan i s helebardom ili medaljonom s Kristovim likom, ali na pilastru je naslikan s toljagom u lijevoj ruci i u desnoj drži križ na dugoj motki (sl. 84.), što je isto tako njegov česti atribut.²⁵³ Prikazan je kao starac, kao i većina apostola i sv. Bartolomej (sl. 85.) na istome pilastru. O njemu se zna jako malo te je po predaji on putovao sve do Indije i propovijedao u Armeniji, gdje su ga živoga oderali i razapeli na križ. Stoga je nerijetko prikazivan s nožem i svojom oderanom ljudskom kožom koju drži ili mu visi s ruke, kao što je slučaj i na primjeru u crkvi sv. Jakoba.²⁵⁴ Na pilastru sjevernog zida u prostoru crkve naslikan je sv. Šimun (sl. 86.) koji u desnoj ruci drži zmije, njegov česti atribut, a pokraj lijeve noge vidljiva je pila. On je, naime, zajedno s apostolom Judom Tadejom, putovao po Siriji i Mezopotamiji navješćujući Evanđelje, a u Perziji su na njih vračevi pustili zmije, koje su se okrenule protiv svojih vlasnika. Šimun je kasnije umro mučeničkom smrću, kada je bio prepiljen.²⁵⁵ Titular crkve, sv. Jakov Stariji (sv. Jakob), osim na glavnom oltaru, prikazan je i kao jedan od apostola na pilastru sjevernog zida uz kor (sl. 87.). Iako stoji uz apostole, kao jedan od njih, naslikan je kao vitez, svetac zaštitnik Španjolske.

---

²⁵¹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 198.

²⁵² Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 336.

²⁵³ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 306-307.

²⁵⁴ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 139.

²⁵⁵ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 558.

Slika 87. Aloysius Belli, Oslikana prednja strana pilastra s prikazom sv. Jakoba Starijeg na južnom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 88. Aloysius Belli, Oslikana prednja strana pilastra s prikazom sv. Petra na sjevernom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 89. Aloysius Belli, Oslikana prednja strana pilastra s prikazom sv. Pavla na sjeverom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 90. Aloysius Belli, Oslikana bočna strana pilastra s prikazom sv. Andreja na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Nosi oklop i veliki crveni plašt, a u desnoj ruci drži svoj osobiti atribut, školjku, kao znak kompostelskog hodočasništva. Figura sv. Jakoba je zabilježena u trenutku hoda te se vidljivo teški plašt sv. Jakoba naginje na jednu stranu kako bi se dodatno naglasili ti pokreti. Glava sv. Jakoba je u poluprofilu, a pogled mu je usmjeren dolje, prema školjki koju gleda uz smiješak. Na suprotnoj strani broda, na pilastru pokraj kora smješteni je lik sv. Petra (sl. 88.), koji isto tako nije obučen poput ostalih apostola, već je okrunjen kraljevskom krunom te u desnoj ruci drži žezlo. Kod većine prikaza, sv. Petar je okrunjen papinskom krunom i odjeven u papinsko ruho kao prvi biskup Rima, no ovdje je on prikazan sa svjetovnim predmetima. Na sebi ima plašt žute (zlatne) boje, koja označava objavljenu istinu,²⁵⁶ a ispod plašta nosi zelenu ili plavu halju.²⁵⁷ Plava boja halje već je izbledila, ali je boja još uvijek vidljiva na rubovima uz nabore draperije. Sv. Petar bio je galilejski ribar i kasnije je sa svojim bratom bio pozvan da postane ribarom ljudi, stoga ispod lijeve ruke drži ribu kao simbol njegova zanimanja i poziva.²⁵⁸ Sljedeći pilastar nije bio slobodan za oslik, jer je na tom mjestu postavljena propovjedaonica, te se prikaz apostola pomaknuo na sljedeći pilastar u svetištu, gdje su naslikani sv. Pavao na prednjoj strani pilastra (sl. 89.) i sv. Andrija na bočnoj strani (sl. 90.). Sv. Pavao često se prikazuje kao proćelav bradati starac, a u rukama drži velike svitke svojih poslanica.²⁵⁹ Bočno od njega na pilastru, nalazi se lik sv. Andrije, koji je prikazan kao sjedokosi i bradati starac. Propovijedao je evanđelje u sjevernim krajevima, sve do Ukrajine, nakon čega se mnogi obratili na kršćansku vjeru. Zbog straha od ustanka u Grčkoj, rimski upravitelj Patrasa je dao uhititi Andriju i razapeti ga na križ u obliku slova X.²⁶⁰ Spomenuti križ, tzv. Andrijin križ koji svetac pridržava u rukama te zbog svoje veličine prelazi granice okvira pilastra. Lijeva noga sv. Andrije je uzdignuta i oslonjena na neko podnožje ili kamen, te koljenom podupire teški križ. Zadnji pilastar sa naslikanim likovima apostola, sv. Filipa i sv. Ivana Evanđelista, nalazi se pokraj bočnog oltara sv. Josipa. Na bočnoj strani je prikazan sv. Filip (sl. 91.), kao sjedokosi starac kratke brade, koji se rijetko pojavljuje u evanđeoskim izvještajima. Često je prikazan s kruhom u rukama, zbog poveznice s izvještajem o čudesnom umnažanju kruha. Također, nerijetko se prikazuje s križem pričvršćen na vrh štapa ili trstike, pomoću kojega je učinio da zmija koju je štovao narod u Hierapolisu nestane, dok je na pilastru naslikan samo sa štapom.²⁶¹ Zbog toga razloga je kasnije razapet naglavce, kao i sv.

---

²⁵⁶ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 457.

²⁵⁷ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 248.

²⁵⁸ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 457.

²⁵⁹ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 243.

²⁶⁰ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 114.

²⁶¹ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 228.

Petar.²⁶² Na prednjoj strani pilastra je sv. Ivan Evanđelist (sl. 92.), koji je prikazan kao dugokosi, bradati muškarac u zreloj muževnoj dobi. U lijevoj ruci pridržava knjigu, a u desnoj kalež, iz kojega je, prema legendi, u Dijaninom hramu u Efezu ispio otrovno piće i preživio. Kalež se često prikazivao sa zmijom, gdje je kalež označavao kršćansku vjeru, a zmija Sotonu.²⁶³

Slika 91. Aloysius Belli, Oslíkana bočna strana pilastra s prikazom sv. Filipa na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Slika 92. Aloysius Belli, Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Ivana Evanđelista na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Zidne slike u unutrašnjosti crkve sv. Jakoba ispunjavaju i one slobodne zidne površine kojima nedostaju arhitektonski elementi. Primjer takvog oslika jest naslikani prozor pokraj propovjedaonice, čija ga vrata dijelom prekrivaju. Naime, na sjevernoj strani lađe je probijen samo jedan prozor, a na mjestu drugog prozora sagrađena je sakristija i iznad oratorij, iz kojega se ulazi na propovjedaonicu. Stoga je Aloysius Belli naslikao prozor, koji je manji od ostalih, na mjestu gdje bi pravi prozor bio probijen. Također, vijenac koji kruži oko crkve, prelazi sa pilastara na zidne površine, gdje se nalazi naslikani dio vijenaca. Zaustavlja se u svetištu pred aspidom, koju ispunjava oslik monumentalnog baldahina, a koji natkriva veliki

²⁶² Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 89.

²⁶³ Usp. James Hall, *nav. dj.*, 1998., str. 124.

Slika 93. Aloysius Belli, Oslíkana niša iznad vratiju sakristije u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

trodijelni oltar. Također, u svetištu, iznad vratiju sakristije i ispod prozora oratorija, nalazi se oslikana prazna niša (sl. 93.). Preostali dio crkve oslikan je zidnim oslicima koji dekorativno ispunjavaju prazne zidne površine u obliku mramornih uklada i okvirom koje imitira isklesane biljne ornamente. Boje koje dominiraju zidnim oslikom crkve uglavnom su crvenih, maslinastih i žutih pastelnih tonova te je u istim tonovima oslikana i sakristija (sl. 94.). Tamo prevladava crvena i žuta pastelna boja, a osobito na bačvastom svodu koji je crvene pastelne boje te je u njegovu središtu naslikan oktagon s dekorativnim okvirom i ispunjen crnom bojom.

Slika 94. Aloysius Belli, Oslíkana sakristija župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)

Slika 95. Aloysius Belli, Oslikani svod s prikazom *Predaja ključeva* pod pjevalištem župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.)

Kor na zapadnoj strani crkve sastoji se od tri traveja s bačvastim svodovima, a na središnjem svodu ispod orgulja nalazi se zidni oslik s prikazom *Traditio clavium* ili *Predaja ključeva* (sl. 95.). U središtu slike stoji Krist te predaje ključeve Petru koji kleči pred njim, a smješteni su u krajoliku. Na

ranijim prikazima Petar je stajao i ruke su mu iz poštovanja bile pokrivene mapulom.²⁶⁴ Očito se radi o pretpostavljenom prikazu *Predaje ključeva*, jer Krist u ruci drži ključeve nebeske, zlatni ključ za nebo i željezni ključ za pakao.²⁶⁵

Zidni oslici u crkvi sv. Jakoba djelo su talijanskog slikara Aloysiusa Bellija, čije kompozicije djeluju neposredno čak i na ozbiljnijim prikazima, te je odlično ispunio zidove crkve ikonografskim programom. Fokus je i dalje ostao na oltaru u svetištu te vjerojatno zato nema onih bogatih i raskošnih kompozicija slikanih na iluzionistički način kvadraturama i figuralnim iluzionizmom, kao u Cirkovljanu ili Svetom Križu. Zidni oslik u preloškoj crkvi je, stoga, pojednostavljena verzija iluzionističkog slikarstva te je Belli pokazao sposobnost slikanja na različitim oblicima zidnih površina. Zidne slike na svodu ne mogu se komparirati s čudesnim prizorima u crkvi sv. Jeronima, ali je autor prilično dobro prikazao priču, koja iako ne teče točnim kronološkim redoslijedom, završava scenom koja bi trebala poučiti vjernike. Krute kretnje, manjkavost u prikazima anatomije i nespretno oblikovane draperije umanjuju kvalitetu izvedenih oslika. S druge strane, poze likova i razrađene geste i izrazi lica su u većoj mjeri bolje izvedeni. Kao iznimka spomenutih kvalitetnih karakteristika oslika jest primjerice lik sv. Jakova na prikazu *Jakov i Rahela kod zdenca*, gdje se tijelo i izraz lica sv. Jakova čini pomalo izobličeno, a razlog je vjerojatno nepovoljna površina slikanja na svodu ili pokušaj perspektivnog skraćanja lika. Iako je vjerojatno namjera autora bila da se prilagodi baroknom interijeru crkve, s oblikovanjem likova apostola na pilastrima na način baroknih skulptura, ipak su na zidnim oslicima također izraženi klasicistički dekorativni i arhitektonski elementi,

²⁶⁴ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 568-569.

²⁶⁵ Usp. Anđelko Badurina (ur.), *nav. dj.*, 1990., str. 457.

primjerice naslikane klasicističke girlande na svodu te okviri prikaza u obliku stilizirani biljni ornamenata.

Nakon cjelokupnog osvrta na ikonografski program zidnih slika, čini se da na slikama nisu prisutni likovi sv. Stjepan i sv. Ladislav, koje je France Stelè prepoznao u crkvi 1929. godine. Zidne slike su obnovljene i očišćene od 1998. do 1999. godine, jer su prikazi i dekoracija bili preslikani vjerojatno nakon 1929. godine kada su slike još bile vidljive, a prije 1956. godine kada Anđela Horvat piše svoju umjetničku topografiju Međimurja i ne spominje zidne slike vezane uz crkvu sv. Jakoba.²⁶⁶ Đurđica Cvitanović (1995.) prenosi podatke Franceta Stelèa, budući da ni ona nije bila neposredno upoznata s oslicima, ali je predložila da se očiste zidne površine i otkriju prikazi starozavjetnih scena.²⁶⁷

---

²⁶⁶ Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., 117-122.

²⁶⁷ Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., 140.

6. Župni dvor

Zgrada župnoga dvora smještena je sjeveroistočno od crkve sv. Jakoba, a dvorište župnog dvora odijeljeno je od parka oko crkve sačuvanim dijelom cinktora.²⁶⁸ U dvorištu župnog dvora, na mjestu starih gospodarskih zgrada, od 1997. do 2006. godine izgrađen je pastoralni centar *Blaženi Alojzije Stepinac*, koji se nalazi nekoliko metara iza apside crkve. Današnji župni dvor sagrađen je 1987. godine, a stari župni dvor bio je barokno zdanje, koje se dograđivalo sljedeća dva stoljeća te je stoga imalo nekoliko građevnih faza.²⁶⁹

Prije barokne izgradnje u XVIII. stoljeću, na tome mjestu postojao je drveni župni dvor iz XVII. stoljeća, a podigao ga je tadašnji novi i mladi župnik Stjepan Tatarić. Ovaj podatak spominje se u tekstu kanonske vizitacije 1688. godine, u kojem arhiđakon Ivan Zubić spominje novopodignutu drvenu jednokatnicu, koja još nije bila posve završena.²⁷⁰ Godine 1747. u Prelog dolazi kao vizitator kanonik Vuk Kukuljević te zatiče župni dvor koji je već bio star i ruševan.²⁷¹ Iako se tradicionalni način gradnje drvenih župnih dvorova nastavio i u XVIII. stoljeću, od sredine stoljeća u pojedinim se župama podižu i zidani dvorovi. U Prelogu se 1768. godine spominje novi zidani župni dvor koji je još 1793. godine bio pokriven šindrom, a vizitacija iz 1841. godine navodi da je krovšte pokriveno crijepom.²⁷² Iz protokola kanonske vizitacije, koju je 1779. godine proveo kanonik Antun Zlatarić, saznaje se da zidani župni dvor novije gradnje ima dvije sobe, kuhinju i pivnicu u prizemlju te četiri sobe na katu.²⁷³

Stari župni dvor (sl. 96.) iz XVIII. stoljeća bio je, zbog dotrajalosti, srušen 1984. godine, a prije tog zahvata istražili su se temelji, pregradnje i intervencije na starom zdanju. O rezultatima istraživanja i povijesti zgrade pisao je Ivo Maroević (1985.) koji smatra da je stari župni dvor bio »[...] skladan primjer provincijalnog kasnobarokno-klasicističkog oblikovanja«. Na temelju istraživanja i analize zgrade isti je autor utvrdi četiri građevne faze: baroknu, klasicističku, historicističku i posljednju fazu koju opisuje riječima: »faza poboljšavanja uvjeta života u prostorima dvora«. Pišući o baroknoj fazi navodi da zgrada

---

²⁶⁸Usp. Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 140.

²⁶⁹Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 450.

²⁷⁰Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 103.

²⁷¹Usp. Juraj Kolarić, *nav. dj.*, 1995., str. 110.

²⁷²Usp. Anđela Horvat, *nav. dj.*, 1956., str. 43.

²⁷³Usp. Rudolf Horvat, *nav. dj.*, 1993., str. 213.

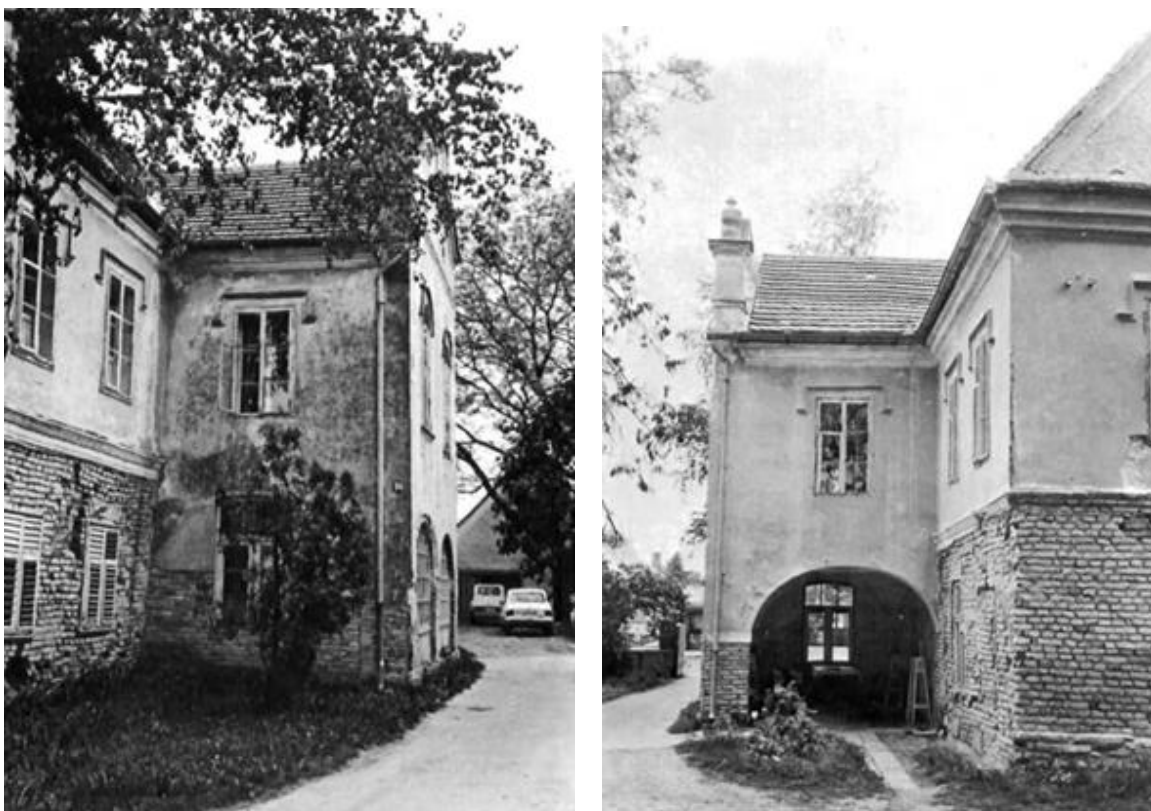
sagrađena 1768. godine nije imala jednake gabarite i izgled kao ona porušena 1984. godine. Različite debljine zidova u prizemlju ukazale su na postojanje dvaju prizemnih objekata, a nesimetričan odnos prozora prizemlja i kata na bočnim pročeljima bio je rezultat kasnije dogradnje. Ivo Maroević također piše da je izvorno zasigurno postojao ulaz na istočnom pročelju, zatvoren 1833. godine, koji se međutim nije slagao s unutrašnjom organizacijom prostora.

Slika 96. Stara zgrada župnoga dvora u Prelogu (1768.), pogled na jugoistočni dio zgrade

U klasicističkoj fazi novi je ulaz probijen na zapadnom pročelju. Također, na pročelju su pronađeni tragovi ružičaste žbuke s bijelim lezenama i šest prijašnjih prozora s jednostavnim bijelim okvirima. U ovoj građevnoj fazi zgrada župnog dvora dobila je dimenzije koje je zadržala do 1984. godine, ali je imala drugačiji raspored prostorija te je bila nešto niža od zgrade porušene 1984. godine i nije imala trijem. U historicističkoj fazi iz 1860-ih godina zgrada župnog dvora dobila je rizalit kojim je pročelje dobilo reprezentativniji, neogotički karakter, a tada uspostavljeni raspored prostorija (sl. 98., sl. 99.) zadržao se do 1984. godine. Neogotičko oblikovanje pročelja bilo je vidljivo u natprozornim istacima, dekoracijom u žbuci na zabatu rizalita te u oblikovanju razdjelnog vijenca između prvog i drugog kata. Dogradnja rizalita uzrokovala je i promjene u unutrašnjosti. Stubišni prostor se povećao te se

stoga pomaknuo i pregradni zid. Nadalje, prozorski otvori su se povećali, ali se zbog toga određeni broj prozora zatvorio. Kako bi se postigla reprezentativnost glavnoga (zapadnoga) pročelja na njemu je ostvaren simetričan odnos prozorskih osi, dok se na bočnim pročeljima nije pazilo na ovakav raspored. Osvrćući se na historicističku intervenciju, Ivo Maroević je procijenio kako je ona degradirala izvornu strukturu preloškoga župnoga dvora. Kraj XIX. i početak XX. stoljeća bilježe manja poboljšanja stanovanja u zgradi, uz neke konstruktivne izmjene; primjerice zatvaranje lukova trijema radi zaštite od atmosferlija, zamjena konstrukcija u južnom dijelu te proširenje podruma.²⁷⁴

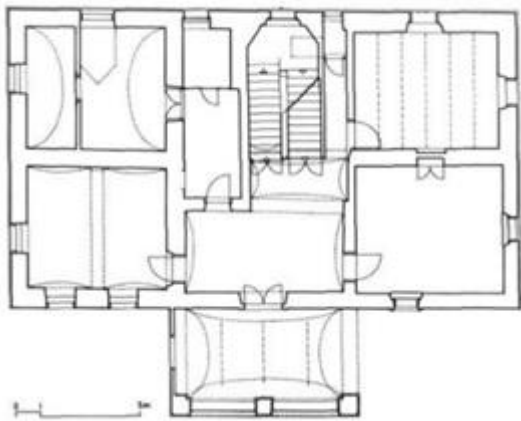
Slika 97. Zapadno pročelje stare zgrade župnoga dvora s prigradenim rizalitom (1768.)

Stara zgrada župnog dvora bila je, dakle, slobodnostojeća jednokatnica izduženoga, pravokutnoga tlocrta s reprezentativnim, rizalitim pročeljem. (sl. 97.). Imala je visoko krovšte te su stoga na užim pročeljima bili istaknuti zabati trapezastog oblika (sl. 101., sl. 102.) s dvije prozorske osi u asimetričnom odnosu i malim okruglim prozorom u vrhu zabata. Rizalit je u prizemlju bio otvoren s dva segmentno zaključena otvora na prednjoj strani i

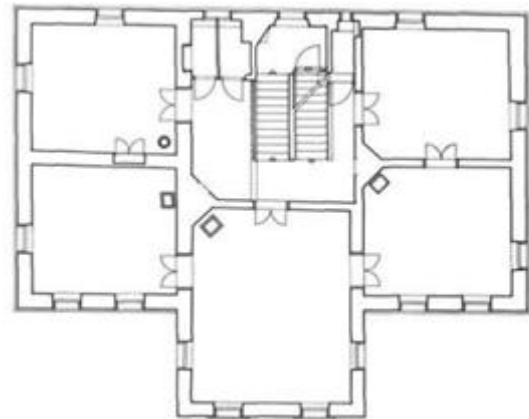
---

²⁷⁴Usp. Ivo Maroević, *Zgrada župnog dvora u Prelogu*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 9, Zagreb, 1985., str. 82.

jednim na južnoj strani. Ulazilo se kroz otvor na južnoj strani, jer su prednja dva bila ostakljena ili zazidana. Ulazni portal u trijemu ulaznog rizalita imao je izvorna vrata i okov iz klasicističke faze, a na dovratniku su bili uklesani inicijali i godina: »CLF 1833. RF«. Na istočnoj strani središnjeg dijela u prizemlju bilo je smješteno dvokrako stubište s podestom i lijevanom željeznom ogradom iz druge polovice XIX. stoljeća. Stepenice su vodile na prvi kat, gdje se iz pretprostora ulazilo u veliku dvoranu. Gornji kat bio je namijenjen stanovanju s kružnim kretanjem kroz prostorije, što je u literaturi prepoznato kao element kasnobarokno-klasicističke arhitekture.

Slika 98. Tlocrt prizemlja staroga župnoga dvora u Prelogu

Slika 99. Tlocrt prvoga kata staroga župnoga dvora u Prelogu

Slika 100. Zapadno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu

Slika 101. Sjeverno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu

U južnom dijelu prizemlja nalazio se župni ured i spremište, a u sjevernom dijelu bila je kuhinja s prostorijom neodređene namjene.²⁷⁵ Što se tiče svodova, u podrumu zgrade bili su vidljivi stariji temelji bačvastog svoda i nova konstrukcija pruske kape s čeličnim traverzama. Taj oblik svoda nije bio uobičajen 1830-ih godina, i pojavljuje se kasnije, stoga ne može odgovarati godini sa dovratnika. U kuhinji u prizemlju bio je zadržani duboki eliptični bačvasti svod, vjerojatno iz klasicističke faze.²⁷⁶ Nakon intervencije i velikih promjena u historicističkoj fazi, ugrozila se statika zgrade. Budući da se je stanje zgrade tijekom XX. stoljeće nastavilo pogoršavati, 1984. godine bilo je odlučeno da se sruši i sagradi nova zgrada župnog dvora.²⁷⁷

Nova zgrada župnog dvora gradila se je od 1984. do 1987. godine, u početku službovanja sadašnjeg župnika, preč. Antuna Hoblaja (službuje od 1982. godine), a projektant nove zgrade bio je arhitekt Berislav Šerbetić. Jednokatna slobodnostojeća zgrada župnog dvora svojim reprezentativnim pročeljem orijentirana je prema zapadu. Ulazu se pristupa širokim polukružnim stubama, iznad kojih se ističe polukružni balkon manjih dimenzija. Središnji dio pročelja se ističe poput plitkog rizalita te je naglašen trokutastim ostakljenim zabatom. Dvije prozorske osi glavnoga (zapadnoga) pročelja sačinjavaju četiri velika kvadratna prozora u simetričnom odnosu povezana uskim lezenama koje im služe kao zajednički okvir. Istočno

Slika 102. Sjeverno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu (1768.)

Slika 103. Berislav Šerbetić (projektant), sjeverno pročelje nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (1984. – 1987.)

²⁷⁵Usp. Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 73-74.

²⁷⁶Usp. Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 77.

²⁷⁷Usp. Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 82.

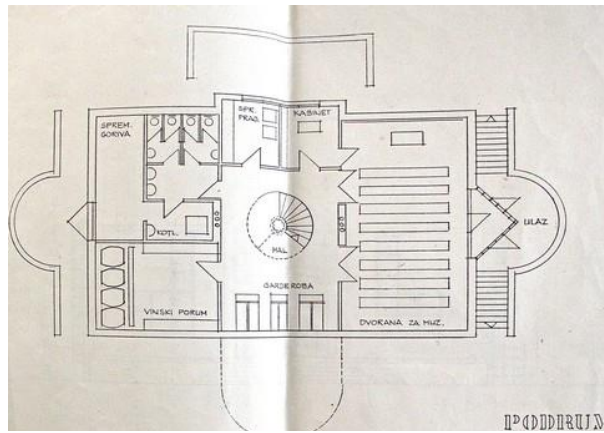

pročelje oblikovano je na jednak način, dok su bočna pročelja u središtu naglašena trokutnim ostakljenim rizalitom, iznad kojega je široki zabat trapeznog oblika. Bočna pročelja (sl. 103.) su raščlanjena s po dvije prozorske osi s lezenama u istom odnosu kao i na glavnom pročelju, no ovdje su prozorski otvori uži. Sjeverni dio prizemlja namijenjen je za župni ured i spremište, u južnom dijelu je velika blagovaonica, dok je na istočnom dijelu prizemlja smještena kuhinja. U središnjem dijelu prizemlja je veliko spiralno stubište, koje se nalazi unutar kružnog ostakljenog drvenog okvira, te se njima pristupa katu namijenjenom za stanovanje.

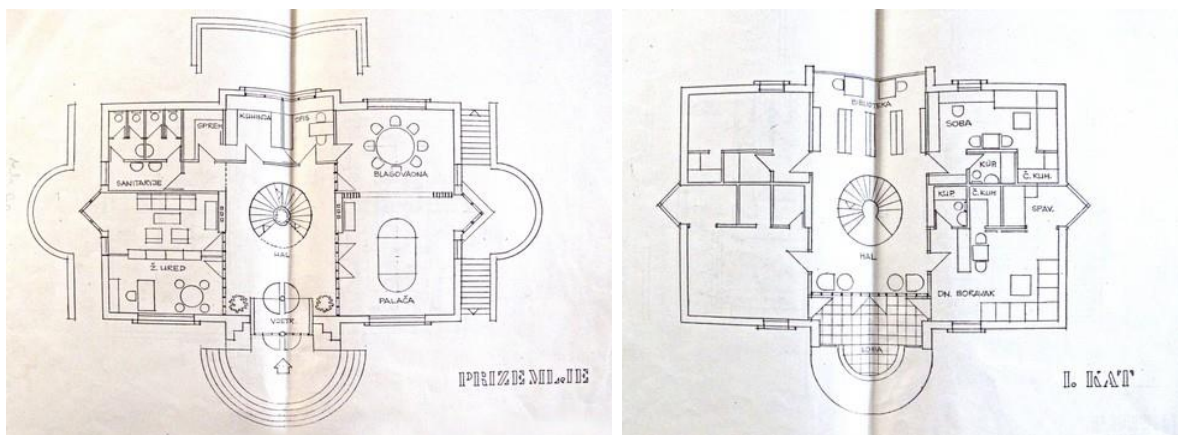

Slika 104. Berislav Šerbetić (projektant), zapadno pročelje nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (1984. – 1987.)

Današnja zgrada župnoga dvora (sl. 104.) je moderna funkcionalna jednokatnica koja je sagrađena da nadomjesti staru ruševnu zgradu koja, nažalost, više nije mogla izdržati posljedice velikih intervencija iz XIX. stoljeća. Budući da je nova zgrada sagrađena u drugoj polovici XX. stoljeća, gradila se u skladu s vremenom, ali su se u gradnji zadržali određeni arhitektonski motivi stare zgrade što je vidljivo osobito u sličnom oblikovanju bočnih pročelja i velikoga, dvoslivnoga krovništva.

Slika 105. Berislav Šerbetić (projektant), Tlocrt podruma nove zgrade župnoga dvora u Prelogu

Slika 106. Berislav Šerbetić (projektant), Tlocrt prizemlja i prvoga kata nove zgrade župnoga dvora u Prelogu

7. Konzervatorsko-restauratorski radovi

Nakon novoizgrađene zgrade župnog dvora (1984. – 1987.), krenulo se u obnavljanje crkve sv. Jakoba. Radovi na crkvi započeli su 1987. godine, a završeni su 2008. godine. Najprije su se restaurirale zidne slike u unutrašnjosti crkve (1998. – 1999.), zatim je obnovljen trodijelni oltar u svetištu (2001. – 2003.), a 2003. godine postavljeno je novo krovšte (sl. 107.) te je iduće (2004.) obnovljen i zvonik. Obnova unutrašnjosti crkve završena je restauracijom bočnih oltara u brodu crkve (2006. i 2008.). Svi radovi su izvršeni zalaganjem sadašnjeg župnika, preč. Antuna Hoblaja te je zahvaljujući njemu preloška župa jedna od najuređenijih župa u Varaždinskoj biskupiji.²⁷⁸

Slika 107. Snimak župne crkve sv. Jakoba u Prelogu iz zraka, prije obnove zvonika

Prije radova, provedeno je istraživanje na temelju kojega su 1994. godine Đurđica Cvitanović, projektant Davorin Šimčić i restaurator Đuro Šimčić sastavili *Konzervatorsku studiju za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*. Đurđica Cvitanović detaljno je analizirala crkvu, koristeći povijesne izvore, a u zaključku preporučila da se

očiste preslici XX. stoljeća i prezentiraju izvorne zidne slike. Predlaže da se ispita potreba za kamenom pregradom u svetištu, jer je ista estetski degradirana u intervenciji 1955. godine. Nadalje, smatra da je potrebno izvesti nove jonske stupove pjevališta te otvoriti zazidana vrata na sjevernoj strani broda. Prilikom popločenja, piše autorica, treba koristiti kamen koji bi odgovarao baroknom stilu u crkvi. Isto tako, smatra da je potrebno obnoviti vrijedan trodijelni oltar u svetištu i oltarne slike na bočnim oltarima. Za okolicu crkve navodi da je potrebno sačuvati cinktor i bolje istaknuti grupni pil sv. Obitelji, koji predstavlja javni spomenik u

²⁷⁸Usp. Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015.

središtu grada.²⁷⁹ Projektant Davorin Stepinac opisuje crkvu, daje njezine dimenzije te piše o stanju objekta osobito istaknuvši djelovanjem vlage oštećene zidove kojima je otučena žbuka, radi čega su uočeni raniji temelji crkve. Davorin Stepinac nadalje se osvrće na neadekvatnu obnovu iz 1955. godine, kada su uništeni i nagriženi pojedini dijelovi unutrašnjosti crkve (podnožje škropionice, stupovi pjevališta, kameni dijelovi pričesne ograde) zbog korištenja umjetne kamene mase. Najveći problem u crkvi bila je vlaga i »utopljenost« crkve, a razlog je bilo nekontrolirano podizanje okolnog terena. Kao rješenje predlaže denivelaciju terena oko crkve.²⁸⁰ U daljnjem tekstu autor predlaže koji bi zahvati bili potrebni i daje obrazloženje svojih prijedloga. Dijeli mišljenje Đurđice Cvitanović o potrebi otvaranja dodatnog ulaza na sjevernoj strani i premještanju stubišta kora uz južni dio pročelnoga zida te popločenju koje bi se stilski uklopilo u unutrašnjost crkve. Budući da je u svetištu, ispod nekvalitetnih betonskih pločica, pronađeno originalno popločenje ortogonalnog rastera »na križ«, Davorin Stepinac smatra da bi se trebale naći slične pločice ili kamene ploče slične boje te tako popločiti svetište i brod crkve. Također, u svetištu predlaže rekonstrukciju niša krstionice te isticanje temela dviju prijašnjih niša. Predlaže i skidanje obloge s već spomenutih arhitektonskih dijelova te obnovu dovratnika portala. Kako bi se crkva preventivno zaštitila, projektant smatra da bi trebalo provjeriti stabilnost svodova i ostalih nosivih dijelova.²⁸¹

U izvještaju Đure Šimičića nalaze se podaci o stanju inventara i oštećenjima. Pišući o oltarima u svetištu navodi da su najveća oštećenja uzrokovana djelovanjem crvotočine, a manja oštećenja djelovanjem vlage. Za obnovu propovjedaonice i oltara u svetištu predlaže konzervatorsko-restauratorski zahvat. Također, navodi da bi trebalo odstraniti potamnjeni lak s oltara, ukloniti prljavština te zatvoriti uništene dijelove kredno-tutkalnom osnovom. Vezano za zidne površine, Đuro Šimičić piše da je zbog vlažnosti zidovapotrebno sanirati zidove novom žbukom te preporuča industrijsku mineralnu žbuku radi kvalitetnije sanacije.²⁸² Dio konzervatorske studije čine planovi, tlocrti crkve postojećeg stanja te prijedlozi uređenja, zatim crteži nalaza i rekonstrukcije glavnog portala.²⁸³

---

²⁷⁹Usp. Đurđica Cvitanović, *Župna crkva sv. Jakoba u Prelogu*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994., str. 16-18.

²⁸⁰Usp. Davorin Stepinac, *Opis stanja crkve, nalazi i sondiranja tokom mjesecitavnja i svibnja 1994.*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994., str. 1-4.

²⁸¹Usp. Davorin Stepinac, *Obrazloženje prijedloga uređenja župne crkve sv. Jakova Ap.*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994., str. 5-8.

²⁸²Usp. Đuro Šimičić, *Izvještaj s pregleda župne crkve u Prelogu*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994., str. 1-3.

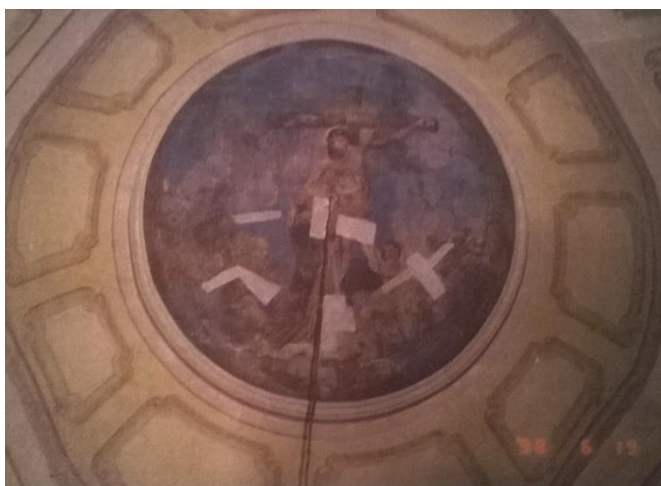
²⁸³Usp. Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *nav. dj.*, 1994., prilozi izvještaja

Radove na crkvi provodila je *Trifora d.o.o.- poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina*. Od 1998. do 1999. godine restaurirane su zidne slike u cijeloj crkvi. S istraživačkim radovima započelo se u lipnju 1998. godine te je tri mjeseca kasnije sastavljen izvještaj u kojemu su opisane pronađene zidne slike u svetištu. U početku radova još nije bilo poznato ime autora zidnih slika, jer se potpis istoga nalazi iznad kora. Prilikom demontaže atike glavnoga oltara i čišćenja žbuke na apside, otvorena je zidna slika baldahina s motivom vinove loze na trakama obruba u donjem dijelu apside, a taj dio baldahina nakon montaže oltara više nije bio vidljiv. Nadalje, u izvješću se navodi da je nepoznati autor pripremio skicu za svece na pilastrima, odnosno crtež pripreme koji je ugreban u žbuku te je u procesu skidanja žbuke bio vidljiv ispod premaza. Također, u izvješću su opisani restauratorski zahvati koji su uključivali čišćenje novonastalih preslika skalpelima na suho, a zatim čišćenje originalnih slojeva iz 1813. godine. Nakon toga se učvrstio slikani sloj naknadnim špricanjem vapnenom vodom s dodatkom barijevog hidroksida. Zatim se krenulo u zahvat saniranja i retuša izvorne žbuke. Na nekim dijelovima skinuta je cementna žbuka i zamijenjena vapnenom. Četvrti završni zahvat uključivao je retuš slikanog sloja, koji je izvršen fresco pigmentom, a velike površine obojene su vapnenom bojom s dodatkom pigmenta. U izvješću su evidentirani zahvati u fotografskom obliku, koji uključuju stanje zidnih slika prije i nakon zahvata i sanacije.²⁸⁴

Izvještaj o konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnim slikama u cijeloj crkvi sastavio je Darwin Butković (1998.), ističući da se ispod dotadašnjeg oslika (na dvjema plitkim kupolama su tada bili prikazi *Uzašašća* i *Skidanja s križa*) nalazio raniji oslik, koji datira iz 1813. godine, a čiji autor je Aloysius Belli iz Milana. Otkrivena je i slikana dekorativna niša iznad vratiju sakristije te iluzionistički prikaz dvokrilnog prozora u brodu crkve pokraj ulaza na propovjedaonicu.

---

²⁸⁴Usp. Darwin Butković, *Izvješće o restauratorskim zahvatima na zidovima i svodu svetišta župne crkve sv. Jakoba St. Aposotla*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 1998.

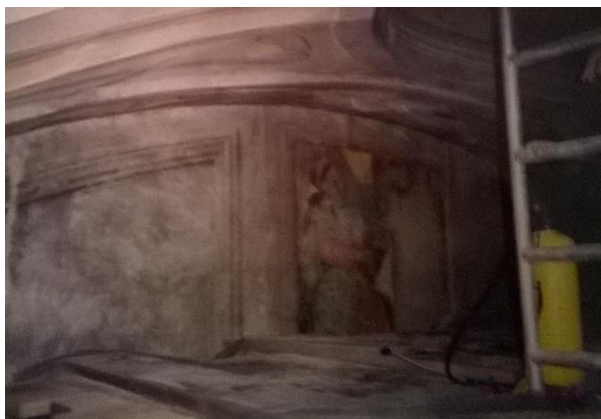
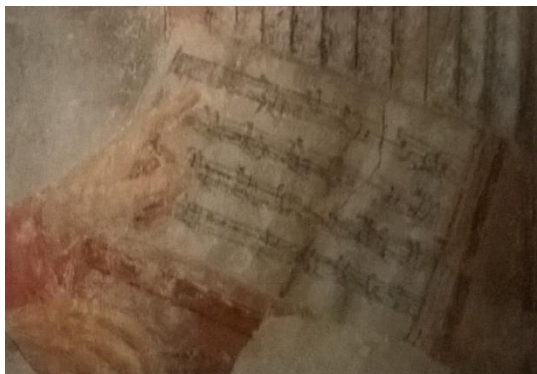

Slika 108. Prijašnji oslici na kupolama s prikazima *Uzašašća* i *Skidanja s križai*z prve polovice XX. stoljeća, očišćeni 1998. – 1999. godine

Slika 109. Stanje u unutrašnjosti crkve sv. Jakoba prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata, 1998. godine

Sondama su pronađene zidne slika na trapeznim sjevernim i južnim poljima svoda te je prepoznato da se radi o starozavjetnim prizorima sv. Jakoba. Na zadnjem trapeznom polju iznad kora otkriven je potpis autora Aloysiusa Bellija.²⁸⁵

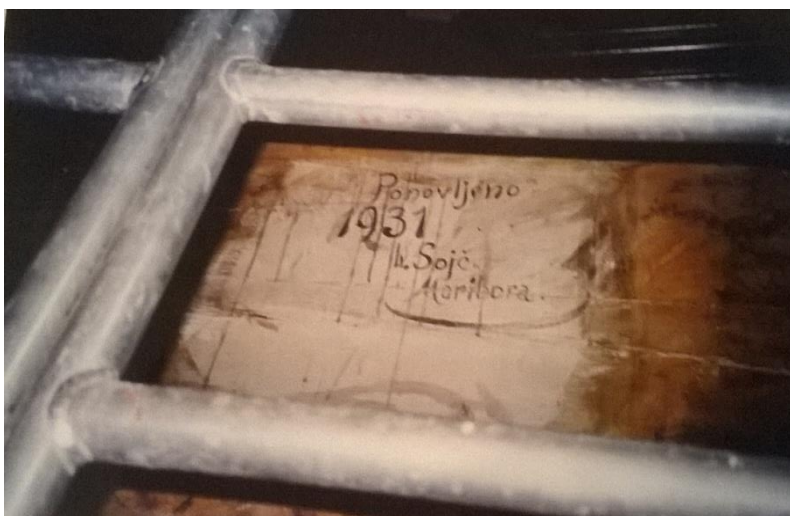
Slika 110. Očišćena zidna slika (1813.) s prikazom sv. Cecilije, iza orgulja na pjevalištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

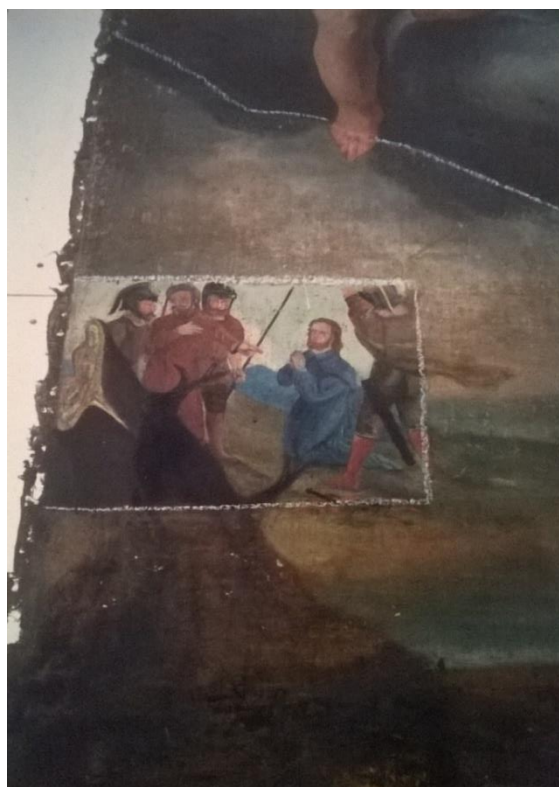
Slika 111. Stanje skulpture sv. Petra s glavnoga oltara župne crkve sv. Jakoba u Prelogu u tijeku konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2001. – 2003. godine

Veliki trodijelni oltar u svetištu crkve obnavljao se od 2001. do 2003. godine. U izvještaju o obnovi (2003.) najprije se navode dimenzije oltara (12 x 12 m), a nakon analize se osvrće na obnove iz XX. stoljeća. Obnove slikara i restauratora R. Balazsa (1907.) i mariborskoga majstora Franca Šojca (1931.) nanijele su velike štete originalnoj pozlati, koja je bila sakrivena broncom i šlag metalom, te polikromiji, koja je bila zaštićena kalafonijskim lakom te je s vremenom poprimila žuti tonaliteta boje. Zbog propadanja, određeni dijelovi skulptura i ornamenti s vremenom su otpali (sl. 111.).

²⁸⁵Usp. Darwin Butković, *Izveštaj o konzervatorsko-restauratorskim zahvatima na zidnom osliku župne crkve sv. Jakoba St. Ap. u Prelogu*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 1998., str. 1.

Slika 112. Pronađeni potpis i datacija iz zadnje obnove iz prve polovice XX. stoljeća na drvenom nosiocu reljefu podnožju oltara sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu

Slika 113. Čišćenje starih preslika na oltarnoj pali glavnoga oltara župne crkve sv. Jakoba u Prelogu

Oltarna pala je također bila u lošem stanju te je pri zadnjoj obnovi (1931.) bila preslikana, a platno je na poleđini bilo nespretno zakrpano platnenim zakrpama. Zbog svih ovih oštećenja i propadanja bili su potrebni konzervatorsko-restauratorski radovi, ali najprije je bilo potrebno demontirati oltar. Nakon toga dijelovi oltara su bili očišćeni od prljavštine te je provedena njihova dezinfekcija. Dijelovi polikromije su podlijepljeni, gdje je bilo potrebno. Drveni nosioc se natapao paraolidom B72 i zamijenjen je lipovim drvnim armaturama. Potom se pristupilo čišćenju laka i preslika te su se zamijenili dijelovi koji su nedostajali na oltaru (rezbareni dijelovi nadomješteni su lipovim, a arhitektonski dijelovi jelovim drvom). Kredni nosioc je bio obnovljen tutkalno krednom masom. Polikromija koja je nedostajala bila je izvedena temperom, a pozlata djelomično pigmentom i zlatnim listićima na bolus. Nakon montaže, oltar je zaštićen Damar terpentinskim lakom. Oltarna pala bila je skinuta s okvira, očišćena od prljavštine i dodatnih zakrpa, a zatim je bila izravnata te je nakon pojačanja platna ponovno napeta na okvir. Prednja strana slike bila je očišćena od laka i prijašnjih preslika, a zatim je retuširana i zaštićena Damar terpentinskim lakom.²⁸⁶ Na fotografijama su jasno vidljive razlike između originala i preslika na donjem dijelu oltarne pale (sl. 113), kojeg

Slika 114. Stanje propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2001. – 2003. godine

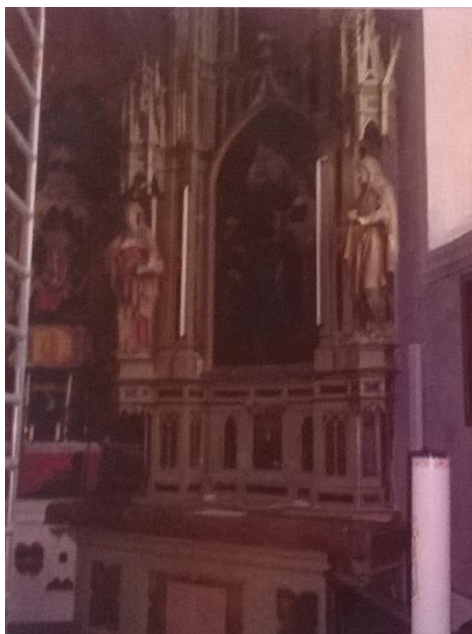
je 1931. godine izveo Franc Šojc. Nakon što je skinuti taj preslikani dio, došlo se do godine i potpisa majstora (»Balazs R 1907.«), koji je izveo raniju obnovu.²⁸⁷

Propovjedaonica je bila obnovljena zajedno s glavnim oltarom, a u izvještaju (2003.) se navodi da je polikromija te marmorizirane drvene propovjedaonice slikana u dva tona, crvenom i sivom. Bila je obnavljana kao i oltar te je s vremenom propadala i zbog zaštitnog kalafonijskog laka je požutjela (sl. 114.). Primijenili su se isti konzervatorsko-restauratorski zahvati kao i na glavnom oltaru,²⁸⁸ i nakon toga se dobio efektan marmorizirani ton propovjedaonice.

²⁸⁶Usp. Darwin Butković, nav. dj., 2003., str. 1.

²⁸⁷Usp. Darwin Butković, nav. dj., 2003., katalog fotografija

²⁸⁸Usp. Darwin Butković, nav. dj., 2003., str.1, katalog fotografija

Slika 115. Stanje oltara Gospe od Ružarija (1869.) u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2006. godine

Sljedeći izvještaj (2006.) iz dokumentacije župe sv. Jakoba odnosi se na obnovu bočnog oltara *Majke Božje od Ružarija*. U izvještaju se navodi da su oltari 1936. godine restaurirani tako da su prebojani i lakirani kalafonijskim lakom (sl. 115.). Također, utvrdilo se da oltari pri toj restauraciji nisu bili demontirani, jer su dijelovi koji su nedostajali bili jednostavno prebojani. U konzervatorško-restauratorskim zahvatima (2006.) oltari su bili demontirani i očišćeni, a nakon toga se podlijepio podignuti kredni nosioc, oštećen zbog vlage. Tijekom zahvata su se utvrdili originalni tonovi oslikanog sloja arhitekture i polikromije skulpture. Nakon dezinsekcije i sondiranja oltara, odstranili su se naknadni bojani slojevi starog zaštitnog laka koji je tijekom vremena promijenio tonalitet. Skulpture sv. Terezije Avilske i sv. Lucije su se očistile od prljavštine i naknadnih slojeva otopinom paraloida B 72 u acetonu te se time učvrstio drveni dio skulpture. Nakon toga, ponovno su se polijepili otpali dijelovi skulptura i oltara te izveli rezbareni dijelovi koji su nedostajali. Obnovile su se i slike na oltaru, oltarna pala *Majke Božje od krunice* i slika *Sv. Antuna Padovanskog* na atici. Oltarne slike bile su demontirane, izravnane nakon sondiranja i očišćene, a zatim su izrađeni novi slijepi okviri. Okviri oltarne pale su pozlaćeni te su zaštićeni završnim damar lakom otopljenim u terpentinu. Tako je i oltar nakon montaže i retuša slikanog sloja, završen damar lakom u terpentinu.²⁸⁹ Na fotografijama u izvještaju prikazano je stanje za vrijeme i nakon zahvata te su jasno vidljive razlike u tonalitetu koje je uzrokovano korištenjem

Slika 116. Očišćeni potpis i datacija autora u podnožju oltarne pale sv. Antuna Padovanskog, na oltaru Gospe od Ružarija u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prilikom konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2006. godine

²⁸⁹Usp. Darwin Butković, *nav. dj.*, 2006., str. 1.

kalafonijske smole kao završnog laka u restauraciji 1936. godine. Isto tako, nakon otvaranja sonde, jasno je vidljiva godina i potpis slikara u podnožju oltarne slike *Sv. Antuna Padovanskog*(sl. 116.).²⁹⁰

Slika 117. Stanje oltarne pale *Poklonstvo kraljeva* (1896.) prilikom konzervatorsko- restauratorskih radova 2008. godine

Bočni neogotički oltar *Sveta tri kralja*, obnovljen je 2008. godine, a u izvještaju se navodi da je pri restauraciji 1936. godine je također bio prebojan kalafonijskom smolom kao završnim lakom, što je tijekom vremena rezultiralo tamnijim tonalitetom boje. Na oltaru su provedeni konzervatorsko-restauratorski zahvati istovjetni onima na njegovu pandanu.²⁹¹ U izvještaju se nalazi i fotografija oltarne pale *Poklonstvo kraljeva*(sl. 117.), s oštećenjima iz 1942. godine, kada su se na nju potpisivali mađarski vojnici, stoga su dijelovi očišćeni od zaštitnog požutjelog laka, nastalog nakon spomenutih oštećenja.²⁹²

Pročelja crkve izvorno su bila obojena žutom bojom, koja je zbog tijekom vremena izbledila. Godine 2004. pročelja crkve obojena su sivom bojom s dodacima bijele boje na određenim arhitektonskim dijelovima i detaljima. Nedavno je fasada crkve ponovno prebojana (srpanj, 2016. godine) u prvotnu žutu boju s detaljima bijele boje, a zatim se obojala ograda ispred crkve te se uredio i otvorio novi Trg sv. Jakoba.

---

²⁹⁰Usp. Darwin Butković, *nav. dj.*, 2006., katalog fotografija

²⁹¹Usp. Darwin Butković, *Bočni neogotički oltar »Sveta tri kralja« u župnoj crkvi sv. Jakoba ap. st., Prelog, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina*, 2008., str. 1.

²⁹²Usp. Darwin Butković, *nav. dj.*, 2008., katalog fotografija

Slika 118. Stanje skulpture sv. Urbana s oltara Poklonstva kraljevau župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije zahvata 2008. godine

Slika 119. Stanje skulpture sv. Nikole s oltara Poklonstva kraljeva u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije zahvata 2008. godine

ZAKLJUČAK

Župna crkva sv. Jakoba, zajedno sa pilom sv. Obitelji, predstavlja važan kulturno-povijesni spomenik u centru grada Preloga. Kao takva, crkva je prepoznata u djelima mnogih autora te se ponajviše ističe svojim inventarom. Središte interesa autora bio je glavni oltar, u svetištu crkve, kojega nam je u nasljeđe ostavio istaknuti gradački kipar Vid Königer. Nakon konzervatorsko-restauratorskih radova i kompletnoga uređenja crkve i okolice, crkva je dobila svoj prvotni sjaj, zahvaljujući sadašnjem župniku, preč. Antunu Hoblaju i povjesničarki umjetnosti Đurđici Cvitanović koja je, između ostalih, potaknula istraživanje i obnovu crkve. Stoga danas crkva sv. Jakoba stoji uređena u centru grada, te se nadamo isto takvom entuzijazmu i željom za očuvanjem kod sljedećih generacija, kako bi se još dugi niz godina ostao sačuvan i ovaj kulturni spomenik.

POPIS LITERATURE:

Badurina, Anđelko(ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1990.

Baričević, Doris, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb, Školska knjiga: Institut za povijest umjetnosti, 2008.

Bedeković Komorski, Josip, *Natale solum magni Ecclesiae doctoris Sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum: probatorum nihilominus historicorum et geographicorum opinionibus, ac brevis Illyricanae chronologiae adjumento erutum, atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae, Neostadii Austriae, Ex Typographeo Muelleriano, 1752.*

Botica, Dubravka, *Gotika u baroku. Problemi stila u arhitekturi 17. stoljeća na izabranim primjerima*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 28, 2004., str. 114-125.

Bunjac, Branimir(ur.), *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec, Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.

Butković, Darwin, *Izješće o restauratorskim zahvatima na zidovima i svodu svetišta župne crkve sv. Jakoba St. Aposotla*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 1998.

Butković, Darwin, *Izješčaj o konzervatorsko-restauratorskim zahvatima na zidnom osliku župne crkve sv. Jakoba St. Ap. u Prelogu*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 1998.

Butković, Darwin, *Konzervatorsko-restauratorski zahvati na drvenom inventaru u župnoj crkvi sv. Jakoba St. Ap. u Prelogu*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 2003.

Butković, Darwin, *Izješće od restauraciji neogotičkog oltara Majke Božje od krunice (ružarija)*, Varaždin Trifora d.o.o., 2006.

Butković, Darwin, *Bočni neogotički oltar »Sveta tri kralja« u župnoj crkvi sv. Jakoba ap. st., Prelog*, Varaždin, Trifora d.o.o.-poduzeće za istraživanje, zaštitu i obnovu umjetnina, 2008.

Buturac, Josip, *Popisi župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, u: *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, LIX, 1984., str. 43-108.

Büchner, Joachim, *Die spätgotische Wandpfeilerkirche Bayerns und Österreichs*, Nürnberg, Verlag Hans Carl, 1964.

Cvetnić, Sanja, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb, FF press, 2007.

Cvetnić, Sanja, *Habsburški politički utjecaji i ikonografija sv. Ivana Nepomuka u Hrvatskoj*, u: (ur.) Ana Marinković, Trpimir Vedriš, *Hagiologija: kultovi u kontekstu*, Zagreb, Leykam International, 2008., str. 161-167.

Cvetnić, Sanja, *Ioannes Baptista Rangger – Nazione Tirolensis*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 32, 2008., str. 225-236.

Cvitanović, Đurđica, *Župna crkva sv. Jakoba u Prelogu*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994.

Feletar, Dragutin (ur.), *Upovodu 730. obljetnice prvog spominjanja Preloga (1264.-1994.)*, Prelog, Nakladna kuća »Dr. Feletar«, 1995.

Feletar, Dragutin, *O nastanku i razvoju naselja Prelog u 13. i 14. stoljeću*, u: *Donjomeđimurski zbornik*, 2, 2015., str. 5-14.

Feletar, Petar(ur.), *Fotomonografija: U povodu 740. obljetnice prvog spominjanja Preloga*, Prelog, Meridijani, 2004.

Fisković, Igor(ur.), *Tisuću godina hrvatske skulpture*, Zagreb, Muzejsko-galerijski centar: Muzejski prostor, 1991.

Fisković, Igor(ur.), *Tisuću godina hrvatskog kiparstva*, Muzejsko-galerijski centar, 1997.

Hall, James, *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*, preveo Marko Grčić, Zagreb: Školska knjiga 1998. [1974.]

Hempel, Eberhard, *Baroque art and architecture in central Europe: Germany, Austria, Switzerland, Hungary, Czechoslovakia, Poland*, Harmondsworth, Baltimore, Ringwood, Penguin Books, 1965.

Horvat, Anđela, *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međumurju* Zagreb, Konzervatorski zavod, 1956.

Horvat, Anđela, *Barok u Kontinentalnoj Hrvatskoj*, u: Anđela Horvat, Radmila Matejčić, Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1982., str. 3-381.

Horvat, Rudolf, *Poviest Međimurja*, Čakovec, Matica Hrvatska, 1993. [1944.]

Horvat-Levaj, Katarina – Turkalj Podmanicki, Margareta, *Nekadašnja isusovačka crkva sv. Mihovila u Osijeku u srednjoeuropskom kontekstu*, u: *Peristil*, 54, 2011., str. 207-216.

Horvat-Levaj, Katarina, *Barokna arhitektura*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2015.

Kalšan, Vladimir, *Iz vjerskog života Međimurja*, Čakovec, Muzej Međimurja Čakovec, 2003.

Kalšan, Vladimir, *Međimurska povijest*, Čakovec, Vlast. Nakl., 2006.

Kohlbach, Rochus, *Steirische Bildhauer vom Römerstein zum Rokoko*, Graz, Grazer Domverlag, 1956.

Korunek, Marijana, *Utvrdjivanje namjene građevine kružnog tlocrta u dvorištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 36, 2013., str. 83-90.

Korunek, Marijana – Marciuš, Branka – Kovač, Josip, *Kapela i Trg sv. Lovre u Cirkovljanu*, u: *Portal: godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda* 6, 2015., str. 53-66.

Marković, Vladimir *Arhitektura u Hrvatskoj*, u: Ivan Golub (ur.), *Hrvatska i Europa: Kultura, znanost i umjetnost, sv.3, Barok i prosvjetiteljstvo (XVII.-XVIII. stoljeće)*, Zagreb, Školska knjiga, 2003., str. 599-616.

Maroević, Ivo, *Zgrada župnog dvora u Prelogu*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 9, 1985., str. 73-83.

Ožanić, Martina, *Skulpturalna grupa Svete Obitelji: pitanje udjela autorske invencije u odnosu na grafički predložak*, u: *Anali Galerije Antuna Augustinčića*, 28-29, 2010., str. 97-113.

Pelc, Milan (ur.), *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti: Školska knjiga, 2010.

Šerbetić, Berislav, *Arhitektonski projekt – župni dvor u Prelogu*, Zagreb, Arhitektonski fakultet u Zagrebu, 1984.

Srša, Ivan, *Svetište crkve Presvetog Trojstva u Nedelišću – Izvještaj o rezultatima konzervatorskih istraživanja na svodu i unutaršnjim stranicama zidova u tijeku 1993.*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 18/19, 1992./1993.,(1996.), str.5-21.

Stepinac, Davorin, *Opis stanja crkve, nalazi i sondiranja tokom mjesecitravnja i svibnja 1994.*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994.

Stepinac, Davorin, *Obrazloženje prijedloga uređenja župne crkve sv. Jakova Ap.*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994.

Šimičić, Đuro, *Izveštaj s pregleda župne crkve u Prelogu*, u: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimičić, *Konzervatorska studija za uređenje crkve sv. Jakoba u Prelogu*, 1994.

Štefanec, Nataša, *Heretik Njegova Veličanstva: povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, Zagreb, Barbat, 2001.

Tanodi, Zlatko, *Poviestni spomenici slobodnoga i kraljevskoga grada Varaždina*, Varaždin, Svobodina Narodna tiskara, 1942.

Tomičić, Željko, *Relacije života od prapovijesti do 12. stoljeća na području Međimurja*, Zagreb, Željko Tomičić, 1981.

Vrišer, Sergej, *Dela štajerskih baročnih kiparjev v Međimurju*, u: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, Maribor, Založba obzorja Maribor, 1967.

Vrišer, Sergej – Vranić, Nino, *Baročno kiparstvo*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1967.

Vučetić, Ratko, *Trgovište Prelog – obilježja povijesnog razvoja*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 33, 2009., str. 179-190.

MREŽNE STRANICE:

<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi150771/> (6. IX.2016.)

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1657> (6. IX. 2016.)

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA:

Slika 1. Josip Bedeković Komorski, Naslovna stranica knjige Natale solum, 1752., Arhiv župnoga dvora u Prelogu

Slika 2. Isprava od 6. prosinca 1264. godine u kojoj se prvi puta spominje ime Prelog (Prilok), (Izvor: Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 122-123.)

Slika 3. Statut Zagrebačkoga kaptola iz 1334. godine (Izvor: Stjepan Razum, *nav. dj.*, 2015., str. 310.)

Slika 4. Karta Wolfganga Laziusa iz 1556. godine s prikazom Međimurja, Prelog označen pod imenom Brilach (Izvor: Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 135.)

Slika 5. Karta Stjepana Glavača iz 1673. godine s prikazom Međimurja (Izvor: Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 136.)

Slika 6. Prikaz Preloga na karti G. G. Spalle iz 1670. godine (Izvor: Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 138-139.)

Slika 7. Prelog na vojnoj karti (jozefinskog izmjera) s prikazom Donjeg Međimurja iz 1786. godine (Izvor: Hrvoje Petrić, *nav. dj.*, 2015., str. 178.)

Slika 8. Crkva sv. Lovre u Cirkovljanu, pogled na poligonalno svetište (foto: Josip Naranda, 2015.)

Slika 9. Sačuvani oslikani sunčani sat na tavanu zvonika (u krovu) župne crkve sv. Jakoba u Prelogu iz 1748. godine, okrenut na istočnu stranu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 10. Tlocrt kružnoga objekta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu (Izvor: Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 84.)

Slika 11. Temelji kružnog objekta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu nakon arheoloških istraživanja 1998. godine (Izvor: Marijana Korunek, *nav. dj.*, 2013., str. 86.)

Slika 12. Karner u Glantschachu (foto: J. Jaritz, preuzeto s: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Liebenfels_Glantschach_2_Friedhofskarner_17062_012_023.jpg)

Slika 13. Karner u Globasnitzu (Preuzeto s: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Globasnitz_Totenleuchte_und_Karner_19062007_3_L.jpg)

Slika 14. Rekonstrukcija kule u Prelogu (Izvor: Vladimir Kalšan, *nav. dj.*, 2006., str. 50.)

Slika 15. Sačuvani temelji građevine kružnoga tlocrta u parku crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 16. Paulus Schety, Rokoko kalež iz 1758. godine, Riznica župnoga dvora u Prelogu, (foto: Laura Naranda, 2016.)

Slika 17. Nepoznati autor, Skulpture sv. Petra i sv. Pavla na glavnom oltaru u crkvi sv. Lovre u Cirkovljanu, prenesene oko 1768. godine s glavnoga oltara u crkvi sv. Jakoba u Prelogu (foto: Laura Naranda, 2016.)

Slika 18. Unutrašnjost crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled prema svetištu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 19. Tlocrt crkve sv. Jakoba u Prelogu (Izvor: Đurđica Cvitanović, Davorin Stepinac, Đuro Šimčić, *nav. dj.*, 1994., prilozi izvještaja)

Slika 20. Niše u sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 21. Križno – bačvasti svod s četiri kupole u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 22. Unutrašnjost crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled prema koru (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 23. Hans Alberthal, Nekadašnja isusovačka crkva sv. Katarine u Zagrebu (1620. – 1632.) (Izvor: Katarina Horvat-Levaj, *nav. dj.*, 2015., str. 47.)

Slika 24. Juraj Matota, Nekadašnja isusovačka crkva Uznesenja Marijina u Varaždinu (1642. – c1646.) (Izvor: Katarina Horvat-Levaj, *nav. dj.*, 2010., str. 251.)

Slika 25. Sjeverni bočni zid s *Wandpfeilerima* u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 26. Sakristija župne crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled na zapadnu stranu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 27. Istočno pročelje župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 28. Zapadno pročelje župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 29. Glavni portal župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 30. Detalj nadvratnika portala župne crkve sv. Jakoba u Prelogu s uklesanom godinom 1700. (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 31. Mali prozor gotičkih stilskih osobina na zapadnom pročelju zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 32. Mali prozor gotičkih stilskih osobina na zvoniku župne crkve sv. Jakoba u Prelogu, pogled s unutrašnje strane (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 33. Gornji dio zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 34. Ivan Vesel, Lukovica zvonika župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1930.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 35. Prikaz samostana i crkve sv. Helene u Šenkovcu (srušeno, sačuvano samo svetište), (Izvor: Josip Bedeković Komorski, *nav. dj.*, 1752., u prilogima, bakrorez)

Slika 36. Romano Morandini, Tlocrt crkve sv. Jakoba za proširenje objekta iz 1907. godine (Izvor: Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 442.)

Slika 37. Nepoznati autor, Grupni pil sv. Obitelji na Trgu sv. Jakoba u Prelogu (sredina XVIII. st.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 38. Vid Königer, Josip Hermann, Oltari u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 39. Vid Königer, Josip Hermann, Glavni oltar sv. Jakoba u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 40. Vid Königer, Josip Hermann, Bočni oltar sv. Josipa u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 41. Vid Königer, Josip Hermann, Bočni oltar sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 42. Josip Straub, Glavni oltar u župnoj crkvi sv. Nikole u Čakovcu (prva polovica XVIII. st.) (Izvor: <http://blog.dnevnik.hr/starateta/2016/05/1632018771/font-size4font-color006600traganje-za-djedovinom-cakovecfontfont.html>)

Slika 43. Josip Holzinger, Glavni oltar župne crkve sv. Jurja u Svetom Jurju na Bregu (Lopatinec) (1758.) (Izvor: Doris Baričević, *nav. dj.*, 2008., str. 349.)

Slika 44. Vid Königer, Navještenje, Graz, Joanneum (1758.) (Izvor: <https://www.museum-joanneum.at/en/alte-galerie/exhibitions/exhibitions/events/event//dauerausstellung-10>)

Slika 45. Vid Königer, Skulptura Herakla s portala dvorca u Novom Celju (sredina XVIII. st.) (Izvor: <http://www.burger.si/Zalec/NovoCelje/seznam.html>)

Slika 46. Vid Königer, Skulptura Anteja s portala dvorca u Novom Celju (sredina XVIII. st.) (<http://www.burger.si/Zalec/NovoCelje/seznam.html>)

Slika 47. Vid Königer, Skulpture Muza sa stubišta dvorca u Novom Celju, danas na stubištu Narodnoga muzeja u Ljubljani (sredina XVIII. st.) (Izvor: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Narodni_muzej_Slovenije_-_muze_na_stopni%C5%A1%C4%8Du_\(Veit_K%C3%B6niger,_18._stol.\)_\(2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Narodni_muzej_Slovenije_-_muze_na_stopni%C5%A1%C4%8Du_(Veit_K%C3%B6niger,_18._stol.)_(2).jpg))

Slika 48. Vid Königer, Sv. Petar na glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 49. Vid Königer, Sv. Pavao na glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 50. Vid Königer, Sv. Petar na oltaru sv. Igancija u katedrali sv. Egidija u Grazu (1766.) (foto: Danko Šourek, 2009.)

Slika 51. Vid Königer, Sv. Pavao na oltaru sv. Igancija u katedrali sv. Egidija u Grazu (1766.) (foto: Danko Šourek, 2009.)

Slika 52. Vid Königer, Josip Hermann, Atika glavnog oltara u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 53. Vid Königer, Oltar sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 54. Vid Königer, Oltar sv. Josipa u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 55. Vid Königer, Kip sv. Jeronima u Parku dvorca u Čakovcu (1766.) (Izvor: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kip_sv._Jeronima_u_%C4%8Cakovcu.jpg)

Slika 56. Nepoznati autor, Oltarna pala *Sv. Jakob u slavina* glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1765. – 1767.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 57. Oltarna pala *Sv. Jakob u slavina* glavnom oltaru župne crkve sv. Jakoba u Prelogu snimljena 1995. (prije restauracije) (Izvor: Đurđica Cvitanović, *nav. dj.*, 1995., str. 138.)

Slika 58. Nepoznati autor, Oltar Poklonstva kraljeva u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (oko 1869.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 59. Giacomo Brollo, Oltarna pala *Poklonstvo kraljeva* (1869.) na istoimenom oltaru u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 60. Oswald Bierti, Kolorirani nacrt za oltar Poklonstva kraljeva (1907.) u Arhivu župnoga dvora u Prelogu (foto: Lea Naranda, 2014.)

Slika 61. Nepoznati autor, Oltar Gospe od Ružarija u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (oko 1869.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 62. Giacommo Brollo, Oltarna pala *Gospa od Ružarija* (1869.) na istoimenom oltaru u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 63. Vid Königer (?), Propovjedaonica župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1760.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 64. Vid Königer (?), Pozlaćena rokoko kartuša s reljefnim prikazom sv. Ivana Evanđelista, pod baldahinom propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1760.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 65. Vid Königer (?), Pozlaćene rokoko kartuše s reljefnim prikazima *Priče o sijaču, Izgubljenom sinu i Radnicima u vinograduna* ogradici propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1760.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 66. Vid Königer (?), Propovjedaonica u crkvi Mariatrost u Grazu (1771.) (Izvor: https://www.google.hr/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiRqfX0h4jPAhXLtBoKHY1yAYUQjhwIBQ&url=http%3A%2F%2Fwww.panoramio.com%2Fphoto%2F118560422&psig=AFQjCNFP_wl48L2MC96rxscC7CICSdSCEw&ust=1473708979917506)

Slika 67. Tvrtna Angster iz Pečuha, Orgulje na pjevalištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1896.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 68. Giacomo Brolo, Iluzionistički zidni oslik svoda u brodu crkve sv. Lovre, u Cirkovljanu (1869.) (foto: Laura Naranda, 2016.)

Slika 69. Potpis i datacija Aloysiusa Bellija na osliku nad korom župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Laura Naranda, 2016.)

Slika 70. Aloysius Belli, *Rođenje Ezava i Jakova*, zidna slika na sjevernoj strani svoda svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 71. Aloysius Belli, *Prodaja Ezavovog prvorodstva*, zidna slika na sjevernoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 72. Aloysius Belli, *Izak blagoslovi Jakova*, zidna slika na južnoj strani svoda u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 73. Aloysius Belli, *Jakovljeva san*, zidna slika na južnoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 74. Aloysius Belli, *Jakov i Rahela kod zdenca*, zidna slika na sjevernoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 75. Aloysius Belli, *Jakov umnožava ovce*, zidna slika na južnoj strani svoda u brodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 76. Aloysius Belli, *Jakov, Laban, Rahela i Lea na rastanku*, zidna slika na sjevernoj strani svoda iznad pjevališta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 77. Aloysius Belli, *Borba s anđelom*, zidna slika na južnoj strani svoda iznad pjevališta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu, (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 78. Aloysius Belli, *Uskrsnuće*, zidna slika na svodu iznad orgulja u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu(1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 79. Aloysius Belli, *Oslíkana kupola s tamburom*, zidna slika na svodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 80. Aloysius Belli, *Oslíkana kupola*, zidna slika na svodu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 81. Aloysius Belli, *Oslíkana kupola s tamburom*, zidna slika na svodu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 82. Aloysius Belli, *Datacija izgradnje i oslikavanja crkve*, zidna slika na trijumfalnom luku župne crkve sv. Jakoba u Prelogu(1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 83. Aloysius Belli, *Oslíkani pilastar s prikazom sv. Mateja i sv. Tome* na južnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 84. Aloysius Belli, *Oslíkana bočna strana pilastra s prikazom sv. Jude Tadeja* na južnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 85. Aloysius Belli, *Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Bartolomeja* na južnom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 86. Aloysius Belli, *Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Šimun* na južnom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 87. Aloysius Belli, *Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Jakoba Starijeg* na južnom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.)(foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 88. Aloysius Belli, *Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Petrana* sjevernom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 89. Aloysius Belli, *Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Pavla* na sjevernom zidu broda župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 90. Aloysius Belli,*Oslíkana bočna strana pilastra s prikazom sv. Andreja* na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 91. Aloysius Belli, Oslíkana bočna strana pilastra s prikazom sv. Filipa na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 92. Aloysius Belli, Oslíkana prednja strana pilastra s prikazom sv. Ivana Evangelista na sjevernom zidu svetišta župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 93. Aloysius Belli, Oslíkana niša iznad vratiju sakristije u svetištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 94. Aloysius Belli, Oslíkana sakristija župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 95. Aloysius Belli, Oslíkani svod s prikazom *Predaja ključeva* pod pjevalištem župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (1813.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 96. Stara zgrada župnoga dvora u Prelogu (1768.), pogled na jugoistočni dio zgrade (Izvor: Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 452.)

Slika 97. Zapadno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu s prigradenim rizalitom (1768.) (Izvor: Petra Somek, Dragutin Feletar, *nav. dj.*, 2015., str. 452.)

Slika 98. Tlocrt prizemlja staroga župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 80.)

Slika 99. Tlocrt prvoga kata staroga župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 80.)

Slika 100. Zapadno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 81.)

Slika 101. Sjeverno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 81.)

Slika 102. Sjeverno pročelje stare zgrade župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Ivo Maroević, *nav. dj.*, 1985., str. 76.)

Slika 103. Berislav Šerbetić (projektant), Sjeverno pročelje nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (1984. – 1987.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 104. Berislav Šerbetić (projektant), Zapadno pročelje nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (1984. – 1987.) (foto: Josip Naranda, 2016.)

Slika 105. Berislav Šerbetić (projektant), Tlocrt podruma nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Berislav Šerbetić, Arhitektonski projekt – župni dvor u Prelogu, Zagreb, Arhitektonski fakultet u Zagrebu, 1984.)

Slika 106. Berislav Šerbetić (projektant), Tlocrt prizemlja i prvoga kata nove zgrade župnoga dvora u Prelogu (Izvor: Berislav Šerbetić, nav. dj., 1984.)

Slika 107. Snimak župne crkve sv. Jakoba u Prelogu iz zraka, prije obnove zvonika (foto: Josip Naranda, 2004.)

Slika 108. Prijašnji oslici na kupolama s prikazima *Uzašašća* i *Skidanja s križa* iz prve polovice XX. stoljeća, očišćeni 1998. – 1999. godine (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 1998., katalog fotografija)

Slika 109. Stanje u unutrašnjosti crkve sv. Jakoba prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata, 1998. (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 1998., katalog fotografija)

Slika 110. Očišćena zidna slika (1813.) s prikazom sv. Cecilije, iza orgulja na pjevalištu župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 1998., katalog fotografija)

Slika 111. Stanje skulpture sv. Petra s glavnoga oltara župne crkve sv. Jakoba u Prelogu u tijeku konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2001. – 2003. godine (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 2003., katalog fotografija)

Slika 112. Pronađeni potpis i datacija iz zadnje obnove iz prve polovice XX. stoljeća na drvenom nosiocu reljefa u podnožju oltara sv. Ivana Nepomuka u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 2003., katalog fotografija)

Slika 113. Čišćenje starih preslika na oltarnoj pali glavnoga oltara župne crkve sv. Jakoba u Prelogu (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 2003., katalog fotografija)

Slika 114. Stanje propovjedaonice župne crkve sv. Jakoba u Prelogu prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2001. – 2003. godine (Izvor: Darwin Butković, nav. dj., 2003., katalog fotografija)

Slika 115. Stanje oltara Gospe od Ružarija (1869.) u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2006. godine (Izvor: Darwin Butković, *nav. dj.*, 2006., katalog fotografija)

Slika 116. Očišćeni potpis i datacija autora u podnožju oltarne pale sv. Antuna Padovanskog, na oltaru Gospe od Ružarija u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prilikom konzervatorsko – restauratorskih zahvata 2006. godine (Izvor: Darwin Butković, *nav. dj.*, 2006., katalog fotografija)

Slika 117. Stanje oltarne pale *Poklonstvo kraljeva* (1896.) prilikom konzervatorsko–restauratorskih radova 2008. godine (Izvor: Darwin Butković, *nav. dj.*, 2008., katalog fotografija)

Slika 118. Stanje skulpture sv. Urbana s oltara Poklonstva kraljeva u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije zahvata 2008. godine (Izvor: Darwin Butković, *nav. dj.*, 2008., katalog fotografija)

Slika 119. Stanje skulpture sv. Nikole s oltara Poklonstva kraljeva u župnoj crkvi sv. Jakoba u Prelogu prije zahvata 2008. godine (Izvor: Darwin Butković, *nav. dj.*, 2008., katalog fotografija)